

ΔΙΕΘΝΕΣ ΥΒΡΙΔΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η αρχαιολογία της πειρατείας στην αρχαιότητα

υπό την αιγίδα του Τμήματος Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

Πρόγραμμα, περιλήψεις & βιογραφικά σημειώματα ομιλητών

Πέμπτη 5 & Παρασκευή 6 Οκτωβρίου 2023

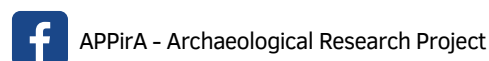
Αμφιθέατρο «Ιωάννης Δρακόπουλος»

Κεντρικό Κτίριο (Προπύλαια) Πανεπιστημίου Αθηνών

Πανεπιστημίου 30, Αθήνα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

INTERNATIONAL HYBRID CONFERENCE

The archaeology of piracy in antiquity

under the auspices of the Department of History & Archaeology of the University of Athens

Program, abstracts & curricula vitae of speakers

Thursday & Friday, October 5 & 6, 2023

“Ioannis Drakopoulos” Amphitheater

Central Building (Propylaea) of the University of Athens

30, Panepistimiou Str., Athens

ATHENS 2023

Περιεχόμενα

Πρόγραμμα / Program	2
Περίληψεις	9
Abstracts	28
Βιογραφικά σημειώματα ομιλητών	44
Curricula vitae of speakers	56
Κατάλογος συμμετεχόντων	67
Participant list	70
Επιστημονική Επιτροπή / Scientific Committee	72
Οργανωτική Επιτροπή / Organizing Committee	73

Σύνδεσμοι διαδικτυακής παρακολούθησης / Online attendance links

Πέμπτη, 5 Οκτωβρίου 2023: Πρωινές συνεδρίες (ώρα έναρξης: 9.15 π.μ.)

Thursday, October 5, 2023: Morning sessions (start time: 9.15 am)

❖ <https://bit.ly/45Oothz>

Πέμπτη, 5 Οκτωβρίου 2023: Απογευματινές συνεδρίες (ώρα έναρξης: 15.30 μ.μ.)

Thursday, October 5, 2023: Afternoon sessions (start time: 15.30 pm)

❖ <https://bit.ly/3EW1d5z>

Παρασκευή, 6 Οκτωβρίου 2023: Πρωινές συνεδρίες (ώρα έναρξης: 9.00 π.μ.)

Friday, October 6, 2023: Morning sessions (start time: 9.00 am)

❖ <https://bit.ly/45GnArf>

Πρόγραμμα / Program

Πέμπτη 5 Οκτωβρίου / Thursday October 5

9:00-9:15 Προσέλευση / Arrival of participants

9:15-9:30 Έναρξη & χαιρετισμοί / Opening & welcoming remarks

ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ / APPROACHING THE ARCHAEOLOGY OF PIRACY

Προεδρείο / Chair: Γιώργος Βαβουρανάκης / Giorgos Vavouranakis

9:30-10:00 Βαγγέλης Σαμαράς / Vangelis Samaras

Μια εισαγωγή στην αρχαιολογία της πειρατείας

An introduction to the archaeology of piracy

10:00-10:30 Γιώργος Κουτσακιώτης / George Koutzakiotis

Αναζητώντας ίχνη της κουρσάρικης δραστηριότητας στο Αιγαίο κατά τα νεότερα χρόνια. Από τις ιστορικές μαρτυρίες στα αρχαιολογικά κατάλοιπα

In search of traces of corsair activity in the Aegean Sea in Early Modern period: From historical testimonies to archaeological remains

10:30-10:45 Συζήτηση / Discussion

10:45-11:00 Διάλειμμα / Coffee break

ΟΙ ΤΟΠΟΙ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΤΩΝ / THE PLACES OF PIRATES

Προεδρείο / Chair: Στέλιος Κατάκης / Stelios Katakis

11:00-11:20 Πολυχρόνης Ινιωτάκης / Polychronis Iniotakis

Η πειρατεία στην αρχαία Κρήτη. Το παράδειγμα της Φαλάσαρνας στη δυτική Κρήτη

Piracy in ancient Crete: The example of Phalasarna in western Crete

- 11:20-11:40** Άρης Τσαραβόπουλος & Ευάγγελος Κρουστάλης / Aris Tsaravopoulos & Evangelos Kroustalis
Το πειρατικό ορμητήριο της Αιγιλίας και το ναυάγιο των Αντικυθήρων
The pirates' den of Aigilia and the Antikythera shipwreck
- 11:40-12:00** Κωνσταντίνος Παντζούρης / Konstantinos Pantzouris
Οι νησίδες ως τόποι πειρατών. Η αρχαιολογία της πειρατείας στην περίπτωση του Αγαθονησίου
The islets as pirate sites: The archaeology of piracy in the case of Agathonisi
- 12:00-12:15** Συζήτηση / Discussion
- 12:15-12:30** Διάλειμμα / Coffee break

ΠΕΙΡΑΤΕΣ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ /

HOMERIC AND IONIAN SEA PIRATES

Προεδρείο / Chair: Νότα Κούρου / Nota Kourou

- 12:30-12:50** Ολυμπία Βικάτου & Βίβιαν Στάικου / Olympia Vikatou & Vivian Staikou
Από τους Ταφίους του Ομήρου στους κουρσάρους της Αγίας Μαύρας. Εξερευνώντας την ιστορία της πειρατείας στο κεντρικό Ιόνιο πέλαγος
From Homer's Taphians to the corsairs of Santa Maura: Exploring the legacy of piracy in the central Ionian Sea
- 12:50-13:10** Filip Budić
'Savage' Liburnians notorious for piracy: Reconsidering the concept of the Liburnian thalassocracy
«Άγριοι» Λιβυρνοί, διαβόητοι ως πειρατές. Επανεξετάζοντας την έννοια της λιβυρνικής θαλασσοκρατίας
- 13:10-13:30** Παναγιώτης Γουνελάς / Panagiotis Gounelas
Πλέοντας «πόντον ἐπ' ἀτρύγετον»... Η αρχαιολογία της πειρατείας στο Αιγαίο της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου
Sailing through 'the unresting sea': The archaeology of piracy in the Aegean of the Early Iron Age
- 13:30-13:45** Συζήτηση / Discussion
- 13:45-15:30** Μεσημβρινή διακοπή / Midday break

ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΤΙΚΑ ΠΛΟΙΑ / MARITIME TRADE AND PIRATE SHIPS

Προεδρείο / Chair: Γιώργος Κουτσουφλάκης / Giorgos Koutsouflakis

15:30-15:50 Νηρέυς Μαρκάκης / Nirefs Markakis

Θαλάσσιο εμπόριο, ναυτική υπεροχή και πειρατεία στο στενό Πελοποννήσου-Κρήτης. Το νησί των Κυθήρων

Maritime commerce, naval supremacy, and piracy in the Peloponnese-Crete strait: The island of Kythera

15:50-16:10 Ελένη Καλμπουρτζή / Helen Kalmpourtzi

Εμπόριο και εξάλειψη της πειρατείας. Η περίπτωση της Ρόδου

Trade and elimination of piracy: The case of Rhodes

16:10-16:30 Ιωάννης Νάκας / Ioannis Nakas

Πειρατικά πλοία στο Αιγαίο. Μια συγκριτική και διαχρονική προσέγγιση της τυπολογίας των πλοίων που χρησιμοποιήθηκαν από τους πειρατές του Αιγαίου κατά την Κλασική και Ελληνιστική εποχή

Piratical ships of the Aegean: A comparative and diachronic approach of the ships used by the pirates of the Aegean during the Classical and Hellenistic period

16:30-16:45 Συζήτηση / Discussion

16:45-17:00 Διάλειμμα / Coffee break

Η ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ ΣΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ / PIRACY IN THE ARTS

Προεδρείο / Chair: Ευρυδίκη Κεφαλίδου / Eurydice Kefalidou

17:00-17:25 Ελένη Μανακίδου / Eleni Manakidou

Θαλασσινά τοπία και η σχέση των Αθηναίων με τη θάλασσα μέσα από τις παραστάσεις των αττικών αγγείων

Seascapes and the Athenians' relationship with the sea in Attic vase painting

17:25-17:45 Σταμάτης Φριντζίλας / Stamatis Fritzilas

Τυρρηνοί πειρατές και Διόνυσος. Η εικονογραφία μιας αρχαίας ιστορίας της πειρατείας

Tyrrhenian pirates and Dionysus: The iconography of an ancient story of piracy

- 17:45-18:05** **Αικατερίνη Μαρία Σανδαλή / Aikaterini Maria Sandali**
Οι «μυθιστορηματικοί» πειρατές του Ξενοφώντα Εφέσιου
The 'novelistic' pirates of Xenophon of Ephesus
- 18:05-18:15** **Συζήτηση / Discussion**
- 18:15-18:30** **Διάλειμμα / Coffee break**

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ / KEYNOTE LECTURE

- 18:30-19:00** **Jan Driessen**
Ληστικός or Can we really talk of pirates in the Bronze Age?
Ληστικός ή Μπορούμε πραγματικά να μιλάμε για πειρατές κατά την Εποχή του Χαλκού;
- 19:00-20:00** **Δεξίωση / Reception**

Παρασκευή 6 Οκτωβρίου / Friday October 6

ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ / PIRACY IN THE BRONZE AGE EASTERN MEDITERRANEAN

Προεδρείο / Chair: Λευτέρης Πλάτων / Lefteris Platon

- 9:00-9:20** **Άγγελος Παπαδόπουλος / Angelos Papadopoulos**
Πολεμιστές, οικονομία και πειρατεία. Ένα ιδιαίτερο κοινωνικό τρίπτυχο στην Ανατολική Μεσόγειο της Εποχής του Χαλκού
Warriors, economy, and piracy: A peculiar social triptych in the Bronze Age Eastern Mediterranean
- 9:20-9:40** **Χρυσοβαλάντη Παπαναστασοπούλου / Chrysovalanti Papanastassopoulou**
Πειρατεία στις επιστολές της Αμάρνα; Η διαμαρτυρία του βασιλιά της Alashiya και ο επίμονος Rib-Addi της Βύβλου
Piracy in the Amarna letters? The protest of the king of Alashiya and the persistent Rib-Addi of Byblos
- 9:40-10:00** **Ανδρέας Λαδάς / Andreas Ladas**
Αναζητώντας ξυλεία στα λημέρια των πειρατών. Τα νέα δεδομένα στη ναυπήγηση πλοίων στο τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και στις αρχές της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου
Seeking timber in the pirates' lairs: The new facts at the end of the Late Bronze Age and the beginning of the Early Iron Age
- 10:00-10:15** **Συζήτηση / Discussion**
- 10:15-10:30** **Διάλειμμα / Coffee break**

ΠΕΙΡΑΤΕΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΤΗΣ 2ης ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ ΠΚΕ / PIRATES IN THE 2nd MILLENNIUM BCE AEGEAN

Προεδρείο / Chair: Βασίλης Πετράκης / Vassilis Petrakis

- 10:30-10:50** **Δημήτρης Σακκάς / Dimitris Sakkas**
Αναζητώντας την πειρατεία στο Αιγαίο της Μέσης και της πρώιμης Ύστερης Εποχής του Χαλκού
Searching for piracy in the Middle and early Late Bronze Age Aegean

- 10:50-11:10** **Πέτρος Κουνούκλας / Petros Kounouklas**
Ληϊστορες Λοκροί στη μυκηναϊκή εικονογραφία του Κύνου
Lokrian freebooters in the Mycenaean iconography of Kynos
- 11:10-11:30** **Λεωνίδας Βοκοτόπουλος / Leonidas Vokotopoulos**
Οι οχυρωμένες θέσεις της Κρήτης του 13ου/12ου αι. ΠΚΕ και η ανασφάλεια στη θάλασσα
The Cretan fortified sites of the 13th/12th c. BCE and insecurity at sea
- 11:30-11:50** **Κωνσταντίνος Τσονάκας / Konstantinos Tsonakas**
Τα πολλαπλά πρόσωπα των θαλασσοπόρων κατά τη Μυκηναϊκή Ανακτορική περίοδο
The multiple personae of the seafarers during the Mycenaean Palatial period
- 11:50-12:05** **Συζήτηση / Discussion**
- 12:05-12:20** **Διάλειμμα / Coffee break**

ΠΡΩΙΜΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ / EARLY AEGEAN AND PIRACY

Προεδρείο / Chair: Γιάννης Παπαδάτος / Yiannis Papadatos

- 12:20-12:40** **Νάντια Γιαγκουδάκη / Nadia Giagoudaki**
Αναζητώντας τις απαρχές της πειρατείας στο Αιγαίο: Εμπόριο και θαλάσσιες επιδρομές κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού
Seeking the origins of piracy in the Aegean: Trade and maritime raids during the Early Bronze Age
- 12:40-13:00** **Αναστασία Αγγελοπούλου / Anastasia Angelopoulou**
Η τέχνη του πολέμου στο προϊστορικό Αιγαίο. Πρωτοκυκλαδικές οχυρωμένες ακροπόλεις και όπλα
The art of war in prehistoric Aegean: Early Cycladic fortified citadels and weapons
- 13:00-13:20** **Παναγιώτης Τζοβάρας / Panos Tzouvaras**
«Έμποροι» ή «πειρατές»; Τα τεχνικά χαρακτηριστικά των τύπων πλοίων της Υστερης Νεολιθικής-Πρώιμης Εποχής Χαλκού σε συνάρτηση με τη χρήση τους
'Merchants' or 'pirates'? The technical properties of the Late Neolithic-Early Bronze Age boat types of the Aegean in relation to their functions

13:20-13:40 Μαρίνα Πλατή & Ελένη Μάρκου / Marina Plati & Eleni Markou

Παρουσίαση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Η πειρατεία στις αρχαίες Κυκλάδες»

Presentation of the educational program "Piracy in the ancient Cyclades"

13:40-14:00 Συζήτηση / Discussion

**14:00-15:00 Τελική Γενική Συζήτηση — Λήξη Συνεδρίου / Final General Discussion —
End of the Conference**

Περίληψεις

Filip Budić

«Άγριοι» Λιβυρνοί, διαβόητοι ως πειρατές. Επανεξετάζοντας την έννοια της λιβυρνικής θαλασσοκρατίας

Κατά την 1η χιλιετία ΠΚΕ, η ανατολική ακτή της Αδριατικής, μια στενή παράκτια περιοχή που οριοθετείται από τις Δειναρικές Άλπεις στην ενδοχώρα και τους ποταμούς Bojana και Soča ως το νότιο και το βόρειο όριό της, συνδεόταν συχνά με την πειρατεία. Μεταξύ των αρχαίων γραπτών πηγών, η μαρτυρία του Τίτου Λίβιου (X, 2) δίνει ιδιαίτερη έμφαση στις επικίνδυνες συνθήκες που επικρατούσαν στη συγκεκριμένη περιοχή, περιγράφοντας τους Ιλλυριούς, τους Λιβυρνούς και τους Ιστρίους ως άγριες φυλές, διαβόητες κυρίως για την πειρατική δραστηριότητά τους. Η ιστοριογραφική έννοια της λιβυρνικής θαλασσοκρατίας, η οποία παραδοσιακά χρονολογείται στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, ενσωματώνεται επανειλημμένα σε αυτό το πλαίσιο. Εκτός από το βασικό στοιχείο –τον έλεγχο της θάλασσας–, οι μελετητές τη συνδέουν συχνά με αιφνιδιαστικές πειρατικές επιδρομές που διευκολύνονταν από την πολύπλοκη ακτογραμμή της ανατολικής Αδριατικής. Ως εκ τούτου, πολλά εισηγμένα αρχαιολογικά ευρήματα που βρέθηκαν στην περιοχή έχουν συνδεθεί με την πειρατική δραστηριότητα. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν τα θραύσματα κορινθιακής και αττικής μελανόμορφης κεραμικής, καθώς και εισηγμένα πολυτελή αντικείμενα που εντοπίστηκαν σε θέσεις της ανατολικής ακτής της Αδριατικής.

Στόχο της ανακοίνωσης αυτής αποτελεί η επανεξέταση της έννοιας της λιβυρνικής θαλασσοκρατίας και της σχέσης της με την πειρατεία στην ανατολική Αδριατική. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αξιολόγηση των γραπτών πηγών (π.χ., Στράβων, Αππιανός, Πλίνιος Πρεσβύτερος), καθώς και στη διασπορά της εισηγμένης κεραμικής από τη Δαυνία, την Κόρινθο και την Αττική και του αντίστοιχου τοπικού υλικού που εντοπίζεται τόσο στην ανατολική όσο και στη δυτική ακτή της Αδριατικής. Επιπλέον, η ανακοίνωση εξετάζει τους οικονομικούς περιορισμούς της ανατολικής Αδριατικής, οι οποίοι μπορούν να θεωρηθούν ως η κύρια αιτία για την ανάπτυξη της πειρατικής δραστηριότητας στην περιοχή. Τέλος, ένας περαιτέρω στόχος είναι η κατανόηση του περιορισμένου ελληνικού ενδιαφέροντος για την ανάπτυξη εμπορίου και για αποικισμό στη συγκεκριμένη περιοχή πριν από τον 4ο αι. ΠΚΕ.

Jan Driessen

Ληστικός ή Μπορούμε πραγματικά να μιλάμε για πειρατές κατά την Εποχή του Χαλκού;

Η σχεδόν τιμητική αντιμετώπιση των θαλάσσιων επιδρομών στα ομηρικά έπη έρχεται σε σημαντική αντίθεση με τον περίφημο ισχυρισμό του Θουκυδίδη ότι ο Μίνωας απελευθέρωσε τις θάλασσες από την πειρατεία, γεγονός που υποδηλώνει σημαντική αλλαγή στις αντιλήψεις όσον αφορά τους τρόπους απόκτησης αγαθών και σκλάβων κατά την Εποχή του Σιδήρου και

τον τρόπο με τον οποίο η πειρατεία επηρέαζε τη διαμόρφωση των κρατών. Μήπως η στάση του Ομήρου βρισκόταν πιο κοντά στις αντιλήψεις της Εποχής του Χαλκού; Ή κάποιας φάσης της Εποχής του Χαλκού κατά την οποία οι επιδρομές ήταν ιδιαίτερα συνηθισμένες και αποτελούσαν τρόπο ζωής; Εκτός από τη σύνθεση των ερευνών άλλων μελετητών σχετικά με τους πειρατές και την πειρατεία στο Αιγαίο κατά τη διάρκεια διάφορων φάσεων της Εποχής του Χαλκού, εξετάζω τον χαρακτήρα και τη θέση των οικισμών, αναπαραστάσεις σκηνών ναυτικού πολέμου και θαλάσσιων επιδρομών, καθώς και την παρουσία εξωτικών αντικειμένων που ενδεχομένως προκύπτουν από αυτό που ο Renfrew χαρακτήρισε ως «αρνητική αμοιβαιότητα» για το τι μπορούν αυτά να μας πληροφορήσουν σχετικά με την ύπαρξη των «θαλάσσιων ληστών». Συζητώ, επίσης, τις θέσεις Πύλα-Κοκκινόκρεμος και Μάα-Παλαιόκαστρο στην Κύπρο και την πιθανή σύνδεσή τους με την πειρατεία ή, γενικότερα, με τους Λαούς της Θάλασσας.

Αναστασία Αγγελούλου

Η τέχνη του πολέμου στο προϊστορικό Αιγαίο. Πρωτοκυκλαδικές οχυρωμένες ακροπόλεις και όπλα

Οι πολεμικές συγκρούσεις στο προϊστορικό Αιγαίο κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (3η χιλιετία ΠΚΕ) αποτελούν σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο η ερευνητική προσέγγιση του οποίου προϋποθέτει την εξέταση πολλαπλών παραμέτρων. Οι εχθροπραξίες, οι οποίες συχνά συνδέονται με την πειρατεία, έχουν πυροδοτήσει, εδώ και δεκαετίες, έντονες επιστημονικές συζητήσεις και διαφωνίες. Στις Κυκλάδες η αύξηση των οχυρωμένων θέσεων και η συνακόλουθη ανάπτυξη της οπλουργίας κατά τη διάρκεια της δεύτερης φάσης της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου (ΠΚ II, περί τα μέσα της 3ης χιλιετίας ΠΚΕ) υποδεικνύουν το αυξημένο ενδιαφέρον για την άμυνα. Η ίδρυση και η βίαιη εγκατάλειψη, ως συνέπεια πολεμικής σύγκρουσης, των οχυρωμένων ακροπόλεων στο Καστρί της Σύρου και το Κορφάρι των Αμυδαλιών στον Πάνορμο της Νάξου κατά την ώριμη ΠΚ II (2500-2300/2200 ΠΚΕ) ερμηνεύονται ως αδιάψευστοι μάρτυρες άφιξης νέων πληθυσμών στις Κυκλάδες, που στιγμάτισαν μια εποχή κρίσης και έντονου ανταγωνισμού για τις νησιωτικές κοινωνίες. Την εικόνα συμπληρώνουν τα ταφικά ευρήματα με τη συχνή παρουσία στους πρωτοκυκλαδικούς τάφους όπλων, όπως τα εγχειρίδια, προσωπικά αντικείμενα γοήτρου άρρηκτα συνδεδεμένα με την ταυτότητα του ιδιοκτήτη τους, τον οποίο συνόδευαν και στον θάνατο.

Στόχο της μελέτης αποτελεί η παρουσίαση των νέων δεδομένων, τα οποία προκύπτουν από την αξιολόγηση της σημασίας των οχυρώσεων και της οπλουργίας για την εξέλιξη του κυκλαδικού πολιτισμού στα μέσα της 3ης χιλιετίας ΠΚΕ. Οι πολεμικές συγκρούσεις, ο χαρακτήρας, τα πιθανά αίτια και οι συνέπειες των οποίων ιχνηλατούνται με βάση τα αρχαιολογικά τεκμήρια, δεν αποτελούν σύμπτωμα μιας εποχής πολιτισμικής οπισθοδρόμησης. Αντιθέτως, φαίνεται ότι το φαινόμενο των εχθροπραξιών εντείνεται σε μια περίοδο ακμής, όπως αυτή εύγλωττα αποτυπώνεται στη δημογραφική και οικιστική ανάπτυξη, στις τέχνες και στην τεχνολογία, στην οικονομία, στην κοινωνία και στις διευρυμένες διαπολιτισμικές επαφές στο Αιγαίο της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού.

Ολυμπία Βικάτου & Βίβιαν Στάικου

Από τους Ταφίους του Ομήρου στους κουρσάρους της Αγίας Μαύρας. Εξερευνώντας την ιστορία της πειρατείας στο κεντρικό Ιόνιο πέλαγος

Η γεωμορφολογία της Λευκάδας και του Εσωτερικού Αρχιπελάγους του Ιονίου, με τις απότομες ακτές, το περίπλοκο δίκτυο νησιών και τη στρατηγική τους θέση κατά μήκος σημαντικών εμπορικών διαδρομών, έχουν επηρεάσει σημαντικά τη ναυτική ιστορία της περιοχής. Η διάδοση της ληστρικής δραστηριότητας έχει, επίσης, αφήσει τα ίχνη της σε αυτά τα νησιά. Η πρόσφατη ανακάλυψη των υστεροελλαδικών τύμβων, μιας οχυρωματικής κατασκευής και μιας προϊστορικής οικιστικής εγκατάστασης στο Μεγανήσι έριξε νέο φως στους Ταφίους που αναφέρονται από τον Όμηρο. Σύμφωνα με τον μύθο, οι Τάφιοι ήταν περίφημοι για τις ναυτικές τους ικανότητες και τη ληστρική τους δράση. Η ανακάλυψη αυτών των αρχαιολογικών θέσεων παρέχει σημαντικές νέες ενδείξεις για τον τρόπο ζωής των Ταφίων και το μέγεθος της επιρροής τους στην περιοχή.

Γραπτές πηγές των κλασικών χρόνων υποδηλώνουν τη συνεχή παρουσία πειρατών στο Ιόνιο Πέλαγος, που αποτελούσε σοβαρή απειλή για το εμπόριο. Τα αρχαία λιμάνια κατά μήκος της Ακαρνανικής ακτής μέχρι και τη Ναύπακτο έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη ναυτική ιστορία της περιοχής, καθώς λειτούργησαν ως βασικά κέντρα εμπορίου συνδέοντας την περιοχή με άλλα μέρη του μεσογειακού κόσμου. Η συνεχιζόμενη έρευνα για τα λιμάνια της περιοχής παρέχει πληροφορίες για τη δυναμική του εμπορίου και έμμεσα για πιθανές επιδρομές πειρατών από τους προϊστορικούς χρόνους έως την ύστερη Ρωμαϊκή περίοδο. Σε αυτήν την ανακοίνωση εξετάζουμε επίσης θέσεις που πιθανόν θα μπορούσαν να αποτελούν κρησφύγετα πειρατών στο ευρύτερο δίκτυο των μικρών νησιών, όπως η Άτοκος, το Αρκούδι, οι Εχινάδες, ο Κύθρος, ο Καστός, ο Κάλαμος κ.λπ.

Η διαχρονική παρουσία των πειρατών στην ανήσυχη θάλασσα του κεντρικού Ιονίου είναι επαρκώς τεκμηριωμένη, καθώς η Λευκάδα μετατράπηκε σε διαβόητη πειρατική φωλιά κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους, όταν το κάστρο της Αγίας Μαύρας χρησιμοποιήθηκε ως ορμητήριο πειρατικών ομάδων, που διέφευγαν των αρχών και εξαπέλυαν επιθέσεις σε διερχόμενα πλοία, με σημαντικό αντίκτυπο για την οικονομία και την ασφάλεια της περιοχής. Η ανακάλυψη των προϊστορικών τύμβων και η συνεχιζόμενη έρευνα για τη ναυτική ιστορία της Λευκάδας, της νήσου Τάφος, του Εσωτερικού Αρχιπελάγους του Ιονίου και της Αιτωλοακαρνανίας μας δίνουν τη δυνατότητα να ψηλαφίσουμε δυσδιάκριτες πτυχές της ιστορίας της πειρατείας.

Λεωνίδας Βοκοτόπουλος

Οι οχυρωμένες θέσεις της Κρήτης του 13ου/12ου αι. ΠΚΕ και η ανασφάλεια στη θάλασσα

Κατά τον ύστερο 13ο και τον 12ο αι. ΠΚΕ εμφανίστηκε στην Κρήτη μια σειρά από τειχισμένες θέσεις – στοιχείο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, στον βαθμό που κατά τη 2η χιλιετία ΠΚΕ η νήσος διακρινόταν μάλλον για την έλλειψη ή την πολύ περιορισμένη παρουσία οχυρώσεων. Στη

πλειονότητά τους οι θέσεις αυτές είναι γνωστές από επιφανειακές έρευνες, επομένως η ακριβής τους χρονολόγηση δεν είναι πάντοτε σαφής· φαίνεται πάντως ότι εγγράφονται στο ίδιο ιστορικό πλαίσιο με τους λεγόμενους οικισμούς καταφυγής, δηλαδή με τους οικιστικούς πυρήνες που αναπτύχθηκαν τότε σε φυσικά οχυρά σημεία στις παρυφές των παράκτιων πεδιάδων και στην ημιορεινή ενδοχώρα της μεγαλονήσου. Ωστόσο, διακρίνονται με σαφήνεια από αυτούς τους τελευταίους ως προς την παρουσία οχυρώσεων, τη συχνά περιορισμένη έκταση των οικιστικών καταλοίπων στο εσωτερικό τους, τον μικρό αριθμό και τη βραχεία χρήση τους. Τα προαναφερθέντα, όπως επίσης η ικανή έκταση των συγκεκριμένων θέσεων και η μεγάλη κλίμακα των οχυρώσεών τους, παραπέμπουν στις πραγματικότητες της προηγούμενης, ανακτορικής, περιόδου και από αυτήν την άποψη η μελέτη τους μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην κατανόηση των αιτιών της κατάρρευσης του 1200 ΠΚΕ. Μεταξύ των οχυρωμένων θέσεων, ορισμένες είναι παράκτιες ή διαθέτουν ευρεία εποπτεία προς το πέλαγος. Η παρούσα ανακοίνωση θα εστιάσει στις συγκεκριμένες θέσεις, προκειμένου να εξεταστεί εάν η εμφάνιση του φαινομένου συνδέεται με την πειρατεία και ευρύτερα με την επικράτηση συνθηκών ενδημικής ανασφάλειας στις θάλασσες.

Νάντια Γιαγκουδάκη

Αναζητώντας τις απαρχές της πειρατείας στο Αιγαίο: Εμπόριο και θαλάσσιες επιδρομές κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού

Κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού (ΠΕΧ), η ευρεία διάδοση του υλικού πολιτισμού και η παρουσία πρώτων υλών, αντικειμένων και τεχνογνωσίας από την Ανατολία, ιδίως μετά το β' μισό της 3ης χιλιετίας ΠΚΕ, συνθέτουν μια εικόνα ιδιαίτερα ενεργών ανταλλαγών και θαλάσσιων δικτύων που εκτείνονται σε όλο το Αιγαίο. Οι επαφές δια θαλάσσης και η συγκέντρωση πλούτου που προέκυπτε μέσω αυτών άλλαξαν τις δυναμικές της κοινωνίας, καθώς πλέον παρουσιάζονται ευκαιρίες για οικονομική ανέλιξη και την κοινωνική ανάδειξη του ατόμου, εντείνοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ όσων μετείχαν στα θαλάσσια ταξίδια. Στη σύγχρονη έρευνα η συγκέντρωση πλούτου στο Αιγαίο θεωρείται αποτέλεσμα εντατικής εξάσκησης εμπορίου και ανταλλαγής δώρων. Παράλληλα, όμως, ορισμένοι ερευνητές, όπως ο Colin Renfrew, έχουν υποστηρίξει ότι η διακίνηση πολύτιμων αντικειμένων και πρώτων υλών ενδεχομένως οφείλεται και σε ληστρικές επιδρομές, τοποθετώντας τις απαρχές της πειρατείας στην ΠΕΧ II. Άλλοι ερευνητές αμφισβητούν την άποψη αυτή, θεωρώντας ότι υπάρχουν βασικές διαφορές που διακρίνουν το εμπόριο από τις επιδρομές και τον πόλεμο και υποστηρίζοντας ότι δεν μπορεί να γίνεται λόγος για πειρατεία σε μια τόσο πρώιμη περίοδο, ενώ άλλοι αποδέχονται μεν την ύπαρξη της πειρατείας αλλά υποστηρίζουν ότι, ελλείψει ιστορικών πηγών, δεν μπορούν να τεκμηριωθούν τέτοιου είδους δραστηριότητες, αφού δεν αφήνουν κάποιο αρχαιολογικό αποτύπωμα.

Εμπόριο, πειρατεία, επιδρομή, πόλεμος... Άραγε, μπορούν να γίνονται τόσο απόλυτες διακρίσεις και να προσεγγίζονται με τον σύγχρονο τρόπο αντίληψης πρακτικές που εξασκούνταν από ανθρώπους-μέλη κοινωνιών τόσο διαφορετικών από τις σημερινές; Ποιες

οι διαφορές του εμπόρου από τον πολεμιστή, τον κυνηγό και τον επιδρομέα κατά την ΠΕΧ; Τέτοιου είδους ερωτήματα θα συζητηθούν στην παρούσα ανακοίνωση, στην οποία θα εξεταστούν στοιχεία του υλικού πολιτισμού που μπορούν να συσχετιστούν με το φαινόμενο της πειρατείας (π.χ., οικιστικά μοτίβα, τεχνολογία και εικονογραφία του πλοίου, όπλα). Επίσης, θα διερευνηθεί η ενδεχόμενη συγκέντρωση πολύτιμων αντικειμένων σε οικισμούς ή νεκροταφεία, άλλα και έμμεσες πληροφορίες που προκύπτουν από τα κυκλαδικά ειδώλια σχετικά με το τι διακινούταν μέσω των θαλάσσιων ταξιδιών και τι θεωρούταν πολύτιμο εκείνη την περίοδο.

Παναγιώτης Γουινιάς

Πλέοντας «πόντον έπ' άτρύγετον»... Η αρχαιολογία της πειρατείας στο Αιγαίο της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου

Η εξέλιξη της έρευνας κατά τις τελευταίες δεκαετίες έριξε φως στους, αποκαλούμενους κατά το παρελθόν, Σκοτεινούς Αιώνες και απέδειξε ότι οι μικρές κοινότητες που χαρακτήριζαν την κοινωνική οργάνωση στο Αιγαίο κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (ΠΕΣ) συμμετείχαν σε δίκτυα επαφών και επικοινωνίας τόσο εντός του αιγαιακού χώρου όσο και εκτός αυτού. Δεδομένης της άρρηκτης σχέσης της πειρατείας με τη θαλάσσια δραστηριότητα, είναι εύλογο, λοιπόν, να αναρωτηθεί κάποιος αν τα διαθέσιμα αρχαιολογικά δεδομένα παρέχουν ασφαλή συμπεράσματα για την ανίχνευση του πειρατικού φαινομένου κατά τη συγκεκριμένη περίοδο.

Το δομικό κενό που δημιούργησε η κατάρρευση του μυκηναϊκού ανακτορικού συστήματος σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο καλύφθηκε πιθανώς από ομάδες ανθρώπων εξοικειωμένων με την πολεμική δράση και τη διενέργεια θαλάσσιων ταξιδιών, οι οποίοι θα ήταν σε θέση να διεξάγουν και επιδρομές που συγκέντρωναν όλα τα χαρακτηριστικά της πειρατείας. Η πρακτική του πλουτισμού *ληστρικῶ τῷ τρόπῳ* και οι ληστρικές επιδρομές με χρήση πλοίων είναι πρακτικές γνωστές από τα ομηρικά έπη, ενώ και η κεραμική εικονογραφία της περιόδου παρουσιάζει άφθονα παραδείγματα παρόμοιων παραστάσεων. Επιπρόσθετα, η κατασκευή οχυρώσεων σε νησιωτικούς και παράκτιους οικισμούς μαρτυρά την ύπαρξη κινδύνων προερχόμενων από τη θάλασσα, ενώ σε τάφους της ίδιας περιόδου εντοπίζονται όπλα και πολύτιμα αντικείμενα με προέλευση εκτός του αιγαιακού χώρου.

Αν και τα προαναφερθέντα στοιχεία συγκροτούν ένα ιδανικό περιβάλλον για την ανάπτυξη της πειρατείας, είναι γεγονός ότι το συγκεκριμένο φαινόμενο είναι δύσκολο ανιχνεύσιμο, καθώς δεν αφήνει σαφή υλικά κατάλοιπα. Ακριβώς λόγω αυτού του γεγονότος η έως τώρα έρευνα δεν έχει αναδείξει την πειρατεία ως μια ασφαλή ερμηνευτική επιλογή, με τις εμπορικές δοσοληψίες, τις διαμάχες μεταξύ των κοινοτήτων και την ανάδειξη του κύρους των νεκρών να αποτελούν τις συνήθεις ερμηνείες. Στόχος, λοιπόν, της ανακοίνωσης αυτής είναι μια επαναπροσέγγιση ήδη γνωστών αρχαιολογικών δεδομένων της ΠΕΣ, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον συγκεκριμένα ευρήματα μπορούν να συνδεθούν με την πειρατεία, ένα φαινόμενο που πιθανώς διαδραμάτισε έναν ιδιαίτερος σημαντικό ρόλο στο Αιγαίο της ΠΕΣ.

Πολυχρόνης Ινωτάκης

Η πειρατεία στην αρχαία Κρήτη. Το παράδειγμα της Φαλάσαρνας στη δυτική Κρήτη

Στα τέλη του 4ου αι. ΠΚΕ, για τους Κρητικούς –ανθρώπους τραχείς, ικανούς πολεμιστές και επιδέξιους ναυτικούς– σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης αποτέλεσαν η προσφορά στρατιωτικών μισθοφορικών υπηρεσιών και η πειρατεία, δύο πρακτικές που συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους ως παράγοντες οικονομικής ευμάρειας για τις πόλεις-κράτη της Κρήτης και για την επίδραση που είχαν για τις τοπικές κοινωνίες. Η συστηματική ανασκαφή στη Φαλάσαρνα Κισάμου της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων, που ξεκίνησε το 1986 και συνεχίζεται έως σήμερα, έφερε στο φως στρατιωτικές λιμενικές εγκαταστάσεις που πιστοποιούν τον ιστορικό και πολιτικό ρόλο της πόλης-κράτους ήδη από τον 4ο αι. ΠΚΕ. Πύργοι, τείχη, μακρές προκυμαίες και πλοία συνέβαλλαν στη θαλασσοκρατία των Φαλασαρνίων, οι οποίοι βοήθησαν τον Περσέα με μισθοφόρους και πειρατές το 171 ΠΚΕ στην εκστρατεία του εναντίον των Ρωμαίων, προκαλώντας τη μήνιν της Ρώμης (Livy, 42.51.7). Η στήλη της Τυλίου (290/280 ΠΚΕ), που βρέθηκε στο σύνορο της Φαλάσαρνας με τη γειτονική και εξίσου ισχυρή πόλη της Πολυρρήνιας, αναφέρεται στη συμμαχία των δύο πόλεων, μαρτυρώντας την εμπλοκή τους σε πειρατικές ενέργειες. Το 67 ΠΚΕ, η Ρώμη εκστράτευσε κατά των Κρητικών για την πάταξη της πειρατείας, καταστρέφοντας όχι μόνο τη Φαλάσαρνα, από όπου ξεκίνησε η σφαγή, αλλά και ολόκληρη την Κρήτη. Η πειρατεία στην Κρήτη, αλλά και εν γένει στην αρχαία Ελλάδα, ήταν μια πρακτική που επιδοκιμαζόταν από το κράτος το οποίο παρείχε το ανθρώπινο δυναμικό και τα υλικά μέσα για να μπορέσει να καταστεί επιχειρησιακά υλοποιήσιμη.

Ελένη Καλμπουρτζή

Εμπόριο και εξάλειψη της πειρατείας. Η περίπτωση της Ρόδου

Το εμπόριο και η πειρατεία είναι δύο έννοιες που έχουν περισσότερα κοινά από όσα θα περίμενε κανείς. Η άνοδος του εμπορίου μιας πόλη την καθιστούσε άμεσα κύριο στόχο των πειρατών. Αυτός είναι και ο λόγος που τα εμπορικά λιμάνια προστάτευαν με κάθε κόστος τα πλοία και τα εμπορεύματά τους. Πολλές ήταν οι πόλεις που έκαναν προσπάθειες να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο της πειρατείας καθ' όλη τη διάρκεια της αρχαιότητας, ιδιαίτερα σημαντική όμως υπήρξε η συμβολή της Ρόδου. Η Ρόδος, με την ιδιαίτερη γεωγραφική θέση της, προσπάθησε να εξαλείψει τους πειρατές, κυρίως από την Ελληνιστική περίοδο και έπειτα. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η μελέτη της προσπάθειας των Ροδίων να το επιτύχουν αυτό, όπως προκύπτει κυρίως μέσω των αρχαίων γραμματειακών πηγών, στις οποίες μάλιστα περιλαμβάνονται επιγραφές που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη ροδιακού ναυτικού για την καταστολή της πειρατείας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσπάθειας των Ροδίων αποτελεί η κατασκευή ενός νέου τύπου πλοίου, της *τριημιολίας*. Κύριο μέλημα της έρευνας είναι να συζητηθούν όλες οι επεμβάσεις της Ρόδου με απώτερο σκοπό να τερματιστούν οι πειρατικές επιδρομές. Αποκορύφωμα αυτών ήταν η συμμετοχή των Ροδίων στους Κρητικούς Πολέμους, πολεμώντας ενάντια των πειρατών της Κρήτης, οι οποίοι αποτελούσαν από τις μεγαλύτερες απειλές της εποχής.

Πέτρος Κουνούκλας

Ληϊστορες Λοκροί στη μυκηναϊκή εικονογραφία του Κύνου

Στα σημαντικότερα ευρήματα της συστηματικής ανασκαφής του προϊστορικού οικισμού στη θέση Πύργος Λειβανατών (αρχαίος Κύνος) συγκαταλέγεται η εικονιστική κεραμική της Υστεροελλαδικής IIIΓ περιόδου (12ος αι. ΠΚΕ). Εξέχουσα θέση στο ρεπερτόριο διακόσμησης αυτού του είδους της κεραμικής που παρείχθη στον Κύνο κατέχουν σκηνές ναυμαχιών και παράκτιας επιδρομής, οι οποίες, μέχρι σήμερα, αποτελούν μοναδικά τεκμήρια περί της τέχνης του πολέμου στη θάλασσα στον μυκηναϊκό κόσμο. Η ερμηνεία των προαναφερθεισών αναπαραστάσεων ως σκηνών πειρατικής δράσης –μιας προσφιλούς ενασχόλησης των ανατολικών Λοκρών διαχρονικά– αποτελεί θελκτικό σενάριο και το αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης.

Γιώργος Κουτσακιώτης

Αναζητώντας ίχνη της κουρσάρικης δραστηριότητας στο Αιγαίο κατά τα νεότερα χρόνια. Από τις ιστορικές μαρτυρίες στα αρχαιολογικά κατάλοιπα

Το πειρατικό φαινόμενο στο Αιγαίο, όπως και γενικά στη Μεσόγειο, αποτελεί μια διαχρονική οικονομική δραστηριότητα, όχι πάντοτε έκνομη, καθώς στην περίπτωση του κούρσου των μεσαιωνικών και νεότερων χρόνων είναι κατά κανόνα νόμιμη. Η επιτυχία της προϋποθέτει σχεδιασμό και απαιτεί προγραμματισμό, όπως συμβαίνει εξάλλου σε κάθε οικονομική δραστηριότητα. Πολύ περισσότερο που οι επιθέσεις των πειρατών και των κουρσάρων διενεργούνται με βασικό μέσο το πλοίο, το οποίο χρειάζεται τακτική συντήρηση και εφοδιασμό. Οι ανάγκες του πλοίου, λοιπόν, είναι εκείνες που πρώτα από όλα καθορίζουν το πρόγραμμα των πειρατικών ή καταδρομικών επιχειρήσεων στη θάλασσα αλλά και επιτάσσουν την κατά διαστήματα διακοπή τους. Με τη διακοπή τους, η εν λόγω δραστηριότητα επεκτείνεται στις παράκτιες περιοχές και ορισμένα αραξοβόλια των νησιών γίνονται τότε καταφύγια ή ορμητήρια πειρατών και κουρσάρων.

Θα μπορούσε, λοιπόν, κανείς να εντοπίσει ίχνη του πειρατικού φαινομένου στη στεριά; Σε αυτό το ερώτημα θα επιχειρήσει να απαντήσει η παρούσα ανακοίνωση, εστιάζοντας στην περίοδο των μακροχρόνιων βενετο-οθωμανικών πολέμων του 17ου αι., κατά τη διάρκεια των οποίων το πειρατικό φαινόμενο, στην κουρσάρικη εκδοχή του, εκδηλώνεται με ιδιαίτερη ένταση στο Αιγαίο και αποκτά κανονικότητα. Η κανονικότητα αυτή μαρτυρείται διάσπαρτα σε διάφορα είδη πηγών της εποχής (ταξιδιωτικά και ναυτικά κείμενα, ναυτικούς χάρτες και νησολόγια, νοταριακά και προξενικά έγγραφα), ενώ ο απόηχός της φθάνει μέχρι τις μέρες μας, καθώς έχει καταγραφεί στη συλλογική μνήμη και στο μικροτοπωνυμικό του Αρχιπελάγους. Οι μαρτυρίες αυτές, αν και λιγοστές, μας δείχνουν ότι διάφορα μνημεία και αρχιτεκτονικά κατάλοιπα στον νησιωτικό χώρο συνδέονται, ή θα μπορούσαν να συνδεθούν, με τις ανάγκες των κουρσάρων για άμυνα, για τη φύλαξη των αιχμαλώτων τους, για τη φροντίδα του σώματός τους αλλά και για τη σωτηρία της ψυχής τους.

Ανδρέας Λαδάς

Αναζητώντας ξυλεία στα λημέρια των πειρατών. Τα νέα δεδομένα στη ναυπήγηση πλοίων στο τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και στις αρχές της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου

Το τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού χαρακτηρίζεται από σειρά οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών μεταβολών που συνέβαλαν στην κατάρρευση του ανακτορικού συστήματος στο Αιγαίο, στη διάλυση της αυτοκρατορίας των Χετταίων, στην αποδυνάμωση της άλλοτε κραταιάς Αιγύπτου αλλά και πολλών αστικών κέντρων στην Κύπρο. Η ταραχώδης αυτή περίοδος είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εμφάνιση επιδρομών, των επονομαζόμενων Λαών της Θάλασσας. Στη βιβλιογραφία οι ληστρικές αυτές επιδρομές που σημειώνονται στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ερμηνεύονται, συνήθως, ως πειρατικές ενέργειες, οι οποίες μάλιστα επηρέασαν ποικιλότροπα τόσο τη ναυτική τεχνολογία όσο και τη ναυσιπλοΐα.

Η έρευνα έχει εστιάσει προς το παρόν το ενδιαφέρον της στις καινοτομίες που σημειώνονται από τον 12ο αι. ΠΚΕ στα χαρακτηριστικά των πλοίων. Πολλοί μελετητές, ορμώμενοι από το ανάγλυφο στο ταφικό μνημείο του Ραμσή Γ' στο Medinet Habu, σχολιάζουν τον νέο τύπο του τετράγωνου ιστίου χωρίς τη χρήση μπούμας στο κάτω μέρος, την εμφάνιση εξεδρών αλλά και παρατηρητηρίων ψηλά στο κατάρτι από όπου επόπτευαν οι επιβαίνοντες πολεμιστές. Συχνά, ωστόσο, παραβλέπονται οι δυσκολίες που προκάλεσε η εμφάνιση των «πειρατών» στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου σχετικά με την εξασφάλιση της πρώτης ύλης για την κατασκευή ενός πλοίου, της ξυλείας. Με γνώμονα τις γραπτές πηγές από το τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και τις αρχές της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου, τα θαλάσσια ρεύματα και τους γεωμορφολογικούς παράγοντες στην Ανατολική Μεσόγειο, στην παρούσα ανακοίνωση επιδιώκεται η ανάδειξη των νέων δεδομένων που προέκυψαν στην αναζήτηση της απαιτούμενης ξυλείας για τη ναυπήγηση ενός πλοίου λόγω της παρουσίας των πειρατών.

Ελένη Μανακίδου

Θαλασσινά τοπία και η σχέση των Αθηναίων με τη θάλασσα μέσα από τις παραστάσεις των αττικών αγγείων

Η απεικόνιση μοτίβων και θεμάτων που αποδίδουν τον χώρο και τον κόσμο της θάλασσας έχει διαχρονική, αν και σχετικά περιορισμένη, παρουσία στην αττική αγγειογραφία. Κεντρική θέση κατέχουν οι παραστάσεις πλοίων, που συνοδεύονται από διάφορα άλλα στοιχεία (δελφίνια, ψάρια, κύματα) και ανθρώπινες μορφές, συνθέτοντας όψεις «θαλασσινών τοπίων» σε ποικίλα εικονογραφικά συμφραζόμενα.

Κατά τη Γεωμετρική περίοδο, στα αγγεία του 8ου αι. ΠΚΕ πλοία συμμετέχουν σε πολυπρόσωπες αφηγηματικές σκηνές (πολεμικής αναμέτρησης, αναχώρησης, πλεύσης, ναυαγίου) ήδη από τη Μέση Γεωμετρική II, αν και οι περισσότερες ανήκουν στην Ύστερη Γεωμετρική I. Στα πρωτοαττικά αγγεία τον 7ο αι. ΠΚΕ, οι γνωστές απεικονίσεις πλοίων είναι

εντυπωσιακά περιορισμένες και δεν επιτρέπουν την αναγνώριση συγκεκριμένων ναυτικών σκηνών.

Οι απεικονίσεις πλοίων τον 6ο αι. ΠΚΕ στα αττικά μελανόμορφα αγγεία παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά ως προς την απόδοση των τμημάτων και των εξαρτημάτων τους. Ανεξάρτητα από το σχήμα των αγγείων και τη θεματική των παραστάσεων, τα πλοία είναι πάντα ενταγμένα στον φυσικό τους χώρο, δηλαδή τη θάλασσα, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε σε ζεύγη ή σε ομάδες (από τέσσερα έως έξι). Τρία είναι τα βασικά σχήματα αγγείων που δέχονται απεικονίσεις πλοίων: οι λέβητες, οι κύλικες και οι ελικωτοί κρατήρες, κατά σειρά συχνότητας (μεμονωμένες απεικονίσεις σε αμφορείς, υδρίες, οινόχοες, πινάκιο). Σχεδόν όλα αυτά τα αγγεία σχετίζονται με το συμπόσιο και χρονολογούνται στο τελευταίο τέταρτο του 6ου και στην πρώτη εικοσαετία του 5ου αι. ΠΚΕ, με μόνη εξαίρεση τρεις προγενέστερες παραστάσεις στο β' τέταρτο του 6ου αι. ΠΚΕ.

Ανάμεσα στα πολυάριθμα αναθήματα των ελληνικών ιερών, ξεχωρίζουν οι μαρτυρίες, κυρίως από λογοτεχνικές και επιγραφικές πηγές και λιγότερο από αρχαιολογικά ευρήματα, για αναθέσεις πλοίων, ολόκληρων ή τμημάτων τους, και ομοιωμάτων πλοίων με αφορμή πολεμικές ή εμπορικές επιτυχίες. Για την Αθήνα οι ναυτικές νίκες εναντίον των Περσών αποτέλεσαν την κύρια αφορμή για παρόμοια αναθήματα. Επιπλέον, η σχέση των Αθηναίων με τη θάλασσα γίνεται εμφανής σε ορισμένα τελετουργικά δρώμενα που συνδέονται με αυτή στο πλαίσιο επίσημων εορτών της πόλης.

Νηρεύς Μαρκάκης

*Θαλάσσιο εμπόριο, ναυτική υπεροχή και πειρατεία στο στενό Πελοποννήσου-Κρήτης.
Το νησί των Κυθήρων*

Οριοθετώντας ένα από τα πιο επικίνδυνα περάσματα, σε μια από τις σημαντικότερες θαλάσσιες οδούς της Μεσογείου, το νησί των Κυθήρων έχει αποτελέσει αντικείμενο μελετών που εστιάζουν σε διάφορες πτυχές, όπως την ιδιαίτερη γεωμορφολογία του, τη γεωστρατηγική του σημασία και την απορρέουσα εκμετάλλευσή του για εμπορικούς, στρατιωτικούς και παραστρατιωτικούς σκοπούς κατά τη διάρκεια συγκεκριμένων περιόδων. Ωστόσο, δεν έχει υπάρξει ακόμη μια ολιστική προσέγγιση, που να ενσωματώνει όλα αυτά τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά σε μια συνθετική μελέτη. Επίσης, οι αρχαιολογικές μελέτες που έχουν ήδη διεξαχθεί φαίνεται να επικεντρώνονται είτε σε χερσαίες τοποθεσίες είτε σε ναυάγια, ενώ παραλείπουν το καθοριστικό πλαίσιο του νησιού: το ενδιάμεσο επίπεδο της ακτογραμμής του. Επιπλέον, σε σύγκριση με σημαντικές αρχαιολογικές έρευνες που έχουν επικεντρωθεί στην ανατολική και σε μικρότερο βαθμό στη βόρεια ακτή, λίγη προσοχή έχει δοθεί στη νότια και στη δυτική ακτή του νησιού.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τη σχέση μεταξύ των παράκτιων οικισμών, των διαθέσιμων φυσικών πόρων και των φυσικών λιμένων που καθορίζουν τη διασύνδεσή τους με τη θάλασσα, καθώς και των αμυντικών συστημάτων που εξασφαλίζουν την προστασία τους από απειλές που προέρχονται από αυτήν κατά μήκος του συνόλου της ακτογραμμής του νησιού.

Το αλληλεξαρτώμενο αυτό δίκτυο διερευνάται στο πλαίσιο των περιβαλλοντικών παραμέτρων που οριοθετούν την οργάνωσή του στον χώρο, καθώς και των ανθρωπογενών, πολιτικο-οικονομικών παραγόντων που επηρέασαν την εξέλιξή του κατά τη διάρκεια της καταγεγραμμένης ιστορίας του. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, η μελέτη αυτή αξιοποιεί κειμενικές και εικονογραφικές πηγές, καθώς και την τρέχουσα γεωμορφολογική, ιστορική και αρχαιολογική έρευνα. Το υλικό αυτό συμπληρώνεται από ιστορικούς χάρτες, διασταυρωμένους με σημερινά δεδομένα, καθώς και από πρόσφατες μαρτυρίες ψαράδων που δραστηριοποιούνται στο νησί. Τέλος, γίνεται η χρήση εργαλείου Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (QGIS), με στόχο τη βέλτιστη οργάνωση και αξιοποίηση των διαθέσιμων στοιχείων, καθώς και την εφαρμογή των αποτελεσμάτων της παρούσας μελέτης σε μελλοντικές έρευνες.

Ιωάννης Νάκας

Πειρατικά πλοία στο Αιγαίο. Μια συγκριτική και διαχρονική προσέγγιση της τυπολογίας των πλοίων που χρησιμοποιήθηκαν από τους πειρατές του Αιγαίου κατά την Κλασική και Ελληνιστική εποχή

Το βασικότερο όπλο κάθε μορφής πειρατείας ήταν και είναι το πλοίο. Η κατασκευή, συντήρηση και επάνδρωσή του αποτελούσαν βασική προϋπόθεση για την επιτυχία κάθε πειρατικής επιχείρησης και το μέγεθος και η τυπολογία του καθοριζόταν από τις ανάγκες και τις δυνατότητες των ιδιοκτητών του. Στο Αιγαίο από την αρχή της ιστορίας της πειρατείας προτιμούνταν τα ελαφρύτερα και πιο γρήγορα κωπήλατα πλοία, ικανά να εκμεταλλεύονται τόσο την ταχύτητά τους, όσο και τη γεωμορφολογία της θαλάσσιας αυτής περιοχής, μετακινούμενα γρήγορα μεταξύ φιλικών και εχθρικών ακτών και νησιών και προσφέροντας τη δυνατότητα αποτελεσματικών ελιγμών και απόκρυψης. Ταυτόχρονα, το μέγεθός τους εξαρτιόνταν από τις δυνατότητες των «πειρατικών» κοινοτήτων να υποστηρίξουν την κατασκευή και την επάνδρωση των σκαφών αυτών. Η παρουσίαση αυτή θα μελετήσει την τυπολογία των πειρατικών σκαφών στο Αιγαίο της Κλασικής και Ελληνιστικής εποχής, όπως αυτά είναι γνωστά από τις γραπτές πηγές και την εικονογραφία, δίνοντας μια συγκριτική εικόνα των πλοίων αυτών και συνδέοντας τη χρήση τους με πρακτικά προβλήματα, όπως το κόστος, η επάνδρωση, η αντοχή στη θάλασσα και οι ναυτικές ικανότητές τους.

Κωνσταντίνος Παντζούρης

Οι νησίδες ως τόποι πειρατών. Η αρχαιολογία της πειρατείας στην περίπτωση του Αγαθονησίου

Οι αρχαίες γραπτές πηγές βρίθουν από μαρτυρίες για πειρατικές πρακτικές, ενέργειες και πρόσωπα, οι οποίες ενίοτε συνδέονται με κάποια συγκεκριμένη περιοχή. Μάλιστα, οι μαρτυρίες αυτές είναι μόνο όσες για κάποιον λόγο έτυχε να καταγραφούν, καθώς από ό,τι φαίνεται η πειρατεία ήταν ένα καθημερινό και –τουλάχιστον σε κάποιον βαθμό– αποδεκτό

φαινόμενο. Παρ' όλα αυτά, η πειρατεία σπανίως περιλαμβάνεται ως ενδεχόμενο και ως πρακτική στις ερμηνείες των μελετητών, γεγονός που οφείλεται ασφαλώς στην αναμφισβήτητη δυσκολία σύνδεσης των αρχαιολογικών μαρτυριών με το συγκεκριμένο φαινόμενο.

Αν και από ό,τι φαίνεται αρκετοί πειρατές της αρχαιότητας ζούσαν σε μεγάλες παραθαλάσσιες ή νησιωτικές πόλεις και οικισμούς, στις συγκεκριμένες περιπτώσεις και παρά τις μαρτυρίες των πηγών τα αρχαιολογικά δεδομένα ταυτίζονται δύσκολα με την πειρατική δραστηριότητα. Αντιθέτως, σε ορισμένες από τις ερημικές, βραχώδεις και απομονωμένες νησίδες των ελληνικών θαλασσών μπορεί να γίνει περισσότερο αντιληπτή η παρουσία των πειρατών μέσα από τα αρχαιολογικά κατάλοιπα. Οι νησίδες αυτές, όπου η μόνιμη διαβίωση φαντάζει σχεδόν αδύνατη, καθώς δεν εξασφαλίζουν εδαφική και συχνά ούτε υδατική αυτάρκεια, όντας μακριά από τα βλέμματα της υπόλοιπης κοινωνίας και κοντά σε θαλάσσιους δρόμους αποτελούσαν διαχρονικά ιδανικούς τόπους πειρατών. Σε τέτοιου είδους νησίδες, λοιπόν, αυξάνονται αισθητά οι πιθανότητες ανεύρεσης αρχαιολογικών καταλοίπων που σχετίζονται με την πειρατεία.

Είναι γεγονός ότι ελάχιστες νησίδες έχουν αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής αρχαιολογικής έρευνας. Έτσι, η ανασκαφή της ΚΒ' Ε.Π.Κ.Α. Δωδεκανήσου, υπό τη διεύθυνση του Δρ Παύλου Τριανταφυλλίδη, στη θέση Καστράκι Αγαθονησίου και η δημοσίευση των ευρημάτων από τον ανασκαφέα και τους συνεργάτες του καθιστούν το Αγαθονήσι εξαιρετική περίπτωση μελέτης, καθώς επιτρέπει την εξέταση αρχαιολογικών δεδομένων που σχετίζονται με την πειρατεία. Στην ανακοίνωση αυτή, λοιπόν, θα επιχειρηθεί η εξέταση των αρχαιολογικών ευρημάτων από τα νησιά της Μιλήτου, με επίκεντρο το Αγαθονήσι, υπό το πρίσμα της «αρχαιολογίας της πειρατείας». Επιπλέον, θα συζητηθούν και ορισμένες ακόμη νησίδες, τα λιγοστά αρχαιολογικά ευρήματα των οποίων ενδέχεται να σχετίζονται με την πειρατική δραστηριότητα.

Άγγελος Παπαδόπουλος

Πολεμιστές, οικονομία και πειρατεία. Ένα ιδιαίτερο κοινωνικό τρίπτυχο στην Ανατολική Μεσόγειο της Εποχής του Χαλκού

Στη παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζεται η υπόθεση ότι η εμφάνιση του «πολεμιστή» στις κοινωνίες της Ανατολικής Μεσογείου της Εποχής του Χαλκού σχετίζεται άμεσα με τους εμπορικούς δρόμους και την προστασία των εμπορευμάτων από πειρατές και ληστές. Μελετώντας ενδεικτικές περιπτώσεις εικονογραφικών αναπαραστάσεων, αρχιτεκτονικών καταλοίπων, τεχνέργων αλλά και τεχνολογίας όπλων από το Αιγαίο, την Ανατολία, την Κύπρο και την Αίγυπτο, παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους πιθανώς προστατεύονταν караβάνια και πλοία που χρησιμοποιούσαν τους χερσαίους και τους θαλάσσιους δρόμους, ιδιαίτερα κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού (περ. 1650-1050 ΠΚΕ). Τα ειδώλια των λεγόμενων «κυνηγών-πολεμιστών» από τις Κυκλάδες της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού, οι οπλισμένοι άνδρες πάνω σε πλοία των εικονιστικών πίθων της μεσοελλαδικής Κολώνας, τα οχυρά σε κομβικά σημεία κατά μήκος του Νείλου στην Αίγυπτο του Νέου Βασιλείου αλλά και

αυτά της Κύπρου της Μέσης και της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, ακόμα και ο «Θεός του Ταλάντου» από την Έγκωμη, μπορούν να συζητηθούν υπό το πρίσμα της προστασίας από επίδοξους πειρατές. Προτείνεται ότι τα άτομα που ήταν επιφορτισμένα με αυτήν την ένοπλη προστασία με το πέρασμα των αιώνων απέκτησαν ιδιαίτερο κύρος, κρίνοντας π.χ. από τις λεγόμενες «ταφές πολεμιστών» αλλά και από τα αρχεία των εμπόρων της Ουγκαρίτ, και ίσως αυτό οδήγησε στη δημιουργία της τάξεως των «πολεμιστών», μιας ειδικής κατηγορίας ανθρώπων με υψηλή θέση στις τοπικές κοινωνίες. Πολεμιστές, προστασία, πειρατεία, κοινωνική θέση, οικονομία και εμπόριο δείχνουν να αποτελούν στοιχεία της ίδιας εξίσωσης.

Χρυσοβαλάντη Παπαναστασοπούλου

Πειρατεία στις επιστολές της Αμάρνα; Η διαμαρτυρία του βασιλιά της Alashiya και ο επίμονος Rib-Addi της Βύβλου

Οι επιστολές της Αμάρνα αποτελούν ένα σημαντικό υλικό του 14ου αι. ΠΚΕ, καθώς πρόκειται για την αλληλογραφία ανάμεσα στον φαράώ και στους ηγεμόνες διαφόρων πόλεων της Ανατολικής Μεσογείου και της Συροπαλαιστίνης. Μέσα σε αυτό το υλικό είναι εφικτό να εντοπίσουμε επεισόδια που σχετίζονται με ζητήματα που αφορούν στη θάλασσα, όπως μετακινήσεις στόλων, επιθέσεις σε παράκτιες περιοχές και πόλεις, κατάληψη πλοίων κ.ά. Κάποιες από τις παραπάνω ενέργειες, που συνήθως γνωστοποιούνται μέσα από μια σειρά παραπόνων ή ενημέρωσης προς τον φαράώ, θα μπορούσαν να αποτελούν την πρωιμότερη γραπτή μαρτυρία για την πειρατεία.

Στην παρούσα εισήγηση θα εξετάσουμε το συγκεκριμένο γραπτό υλικό από το αρχείο της Αμάρνα. Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιάσουμε την επιστολή του βασιλιά της Alashiya, ο οποίος αρνείται σθεναρά τις κατηγορίες που του προσάπτει ο φαράώ για συμμετοχή σε ενέργειες πειρατείας από κοινού με «τους άνδρες της Λούκκα» εναντίον των αιγυπτιακών συμφερόντων. Ακολούθως, θα εξετάσουμε μια δεύτερη ομάδα επιστολών από το αρχείο της Αμάρνα, στις οποίες γίνεται αναφορά σε περιστατικά ναυτικής βίας που θα μπορούσαν να ερμηνευτούν ως επεισόδια πειρατείας. Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν στοιχεία από τις επιστολές του ηγεμόνα της Βύβλου Rib-Addi προς τον φαράώ, ο οποίος αναφέρεται επίμονα σε συνεχείς επιθέσεις που δέχεται. Μεταξύ αυτών κάνει ιδιαίτερη αναφορά σε κάποια πλοία, που ταξιδεύουν μεταφέροντας άνδρες με την ορολογία *miši*, οι οποίοι ενίοτε φαίνεται ότι λειτουργούν ανεξάρτητα από την κεντρική διοίκηση και πραγματοποιούν πολεμικές επιχειρήσεις που μπορούν να χαρακτηριστούν ως πειρατεία. Οι παραπάνω πληροφορίες από τις επιστολές της Αμάρνα θα μπορέσουν να μας δώσουν μια εικόνα για την πρώιμη πρακτική της πειρατείας κατά τον 14ο αι. ΠΚΕ στην Ανατολική Μεσόγειο. Επίσης, να κατανοήσουμε τις ανησυχίες που προκαλούσε αυτό το φαινόμενο στους ηγεμόνες και στους κατοίκους των οργανωμένων πόλεων, καθώς επίσης και τη συζήτηση και ίσως τους τρόπους αντιμετώπισής του μέσα από τη διπλωματία της εποχής.

Μαρίνα Πλατή & Ελένη Μάρκου

Παρουσίαση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Η πειρατεία στις αρχαίες Κυκλάδες»

Το Τμήμα Εκπαιδευτικών και Κοινωνικών Προγραμμάτων του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης συμμετέχει ως συνεργαζόμενος φορέας στο ερευνητικό πρόγραμμα Α.Π.Πειρ.Α. Στο πλαίσιο αυτής της συμμετοχής του το Τμήμα Εκπαιδευτικών και Κοινωνικών Προγραμμάτων σχεδίασε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τα Σχολεία και τις οικογένειες που επισκέπτονται το Μουσείο, καθώς επίσης και δανειστικό εκπαιδευτικό υλικό για τα Σχολεία. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και το δανειστικό υλικό εστιάζουν στο φαινόμενο της πειρατείας, προσφέροντας τη δυνατότητα στους επισκέπτες-συμμετέχοντες να κατανοήσουν τον ρόλο της πειρατείας στην αρχαιότητα αλλά και σε μεταγενέστερες εποχές.

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Η πειρατεία στις αρχαίες Κυκλάδες», το οποίο αποτελεί μια μοναδική εμπειρία για τις οικογένειες και τους μαθητές. Με τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού θα γνωρίσουν για την πειρατεία στη μόνιμη έκθεση της Κυκλαδικής Τέχνης, μέσα από μια διαδραστική και διασκεδαστική βόλτα. Το υλικό περιλαμβάνει χάρτες, κατόψεις με σταθμούς, κάρτες με πληροφορίες, αντίγραφα εκθεμάτων και τρισδιάστατες εκτυπώσεις αντικειμένων που σχετίζονται με την πειρατεία. Όσον αφορά το δανειστικό εκπαιδευτικό υλικό για τα Σχολεία, περιλαμβάνει βιβλίο και κάρτες με πληροφορίες για τον εκπαιδευτικό, ένα επιδαπέδιο παιχνίδι για την πειρατεία στις Κυκλάδες, αντίγραφα εκθεμάτων (π.χ. γυναικείο ειδώλιο, ειδώλιο κυνηγού ή πολεμιστή, ζωμορφική πυξίδα) και τρισδιάστατες εκτυπώσεις αντικειμένων σχετικών με την πειρατεία, όπως για παράδειγμα τα πλοία.

Δημήτρης Σακκάς

Αναζητώντας την πειρατεία στο Αιγαίο της Μέσης και της πρώιμης Ύστερης Εποχής του Χαλκού

Η αναζήτηση της πειρατείας στο Αιγαίο της Μέσης και της πρώιμης Ύστερης Εποχής του Χαλκού σχετίζεται με τη μελέτη της ευρύτερης ναυτικής δραστηριότητας κατά τις συγκεκριμένες περιόδους. Σε αυτό το πλαίσιο, η σταδιακή και ενεργή ενσωμάτωση της Κρήτης αρχικά και της ηπειρωτικής Ελλάδας ακολούθως στο διεθνές σύστημα της Ανατολικής Μεσογείου συνοδεύεται από την εντατικοποίηση των θαλάσσιων επικοινωνιών και επαφών ανάμεσα σε αυτές τις γεωγραφικές ενότητες. Την εντατικοποίηση αυτή μαρτυρά μια σειρά δεδομένων που βεβαιώνουν την ανάπτυξη τόσο των θαλάσσιων δικτύων επικοινωνίας όσο και των λεγόμενων εμπορικών επαφών. Εκτός ωστόσο από τις τελευταίες, η αρχιτεκτονική ορισμένων παράκτιων οικισμών και ιδίως η παρουσία οχυρώσεων, καθώς και μια σειρά από εικονογραφικές μαρτυρίες τεκμαίρουν την παράλληλη ύπαρξη και μη ειρηνικών επαφών. Από το σημείο αυτό, όμως, μέχρι την ασφαλή αναγνώριση πειρατικής δραστηριότητας μένει να διανυθεί μια σημαντική απόσταση. Η εξερεύνηση αυτής της απόστασης αποτελεί το αντικείμενο αυτής της ανακοίνωσης, η οποία κινητοποιεί προς αυτήν την κατεύθυνση μια σειρά δεδομένων. Από τη μια πλευρά, για την αναγνώριση των θαλάσσιων δικτύων για τις

«επίσημες» επαφές κατά τη Μέση και την πρώιμη Ύστερη Εποχή του Χαλκού με τις καθοριστικές μαρτυρίες των ναυαγίων. Από την άλλη πλευρά, για τον ρόλο ορισμένων θέσεων για τις οποίες έχει στο παρελθόν υποστηριχτεί πειρατική δραστηριότητα, καθώς και για την κατάσταση της έρευνας αναφορικά με τις παραστάσεις επιδρομών σε παραθαλάσσιους οικισμούς. Τέλος, τα στοιχεία αυτά αντιπαραβάλλονται προς τις μαρτυρίες τόσο από μεταγενέστερες πηγές όσο και από σύγχρονα προς την υπό εξέταση περίοδο κείμενα, τα οποία επιτρέπουν λεπτομερέστερες παρατηρήσεις επί του θέματος.

Βαγγέλης Σαμαράς

Μια εισαγωγή στην αρχαιολογία της πειρατείας

Η ανακοίνωση αυτή αποτελεί την εναρκτήρια ομιλία του συνεδρίου «Η αρχαιολογία της πειρατείας στην αρχαιότητα», επιχειρώντας μια εισαγωγή στην προβληματική της αρχαιολογίας της πειρατείας αλλά και γενικότερα στην έρευνα για το φαινόμενο της πειρατείας. Η ανακοίνωση διακρίνεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος συζητούνται ποικίλα ερωτήματα σχετικά με την πειρατεία: Τι ακριβώς σημαίνει πειρατεία και πώς ορίζεται το φαινόμενο αυτό; Για ποιους λόγους κάποιοι άνθρωποι γίνονταν πειρατές; Ποιες οι περίοδοι ακμής της πειρατικής δραστηριότητας; Ποιοι, τότε, πώς και γιατί επιχειρήσαν να καταστείλουν τη συγκεκριμένη δραστηριότητα και κατά πόσον οι προσπάθειές τους ήταν επιτυχημένες; Ποιες μορφές μπορούσε να λάβει η πειρατεία; Από ποιες κοινωνικές τάξεις προέρχονταν οι πειρατές και ποιος ο τρόπος δράσης τους; Ποια η σχέση μεταξύ πειρατείας και θαλάσσιου εμπορίου; Τι είδους στάση κρατούσε η επίσημη εξουσία απέναντι στους πειρατές και πώς τους αντιμετώπιζε η κοινωνία; Αυτά είναι μόνο μερικά από τα ζητήματα που διαφωτίζουν οι κάθε είδους διαθέσιμες γραπτές πηγές (κείμενα ιστορικών, δικανικοί λόγοι, ποιήματα και μυθιστορήματα, επιγραφές κ.ά.) και που η κατανόησή τους είναι απαραίτητη για κάθε μελετητή του πειρατικού φαινομένου. Εκτός από την πληθώρα πληροφοριών που αναδεικνύει η μελέτη των πηγών αυτών όμως, φανερώνει και ορισμένες ελλείψεις και αδυναμίες, τις οποίες μπορεί να θεραπεύσει, εν μέρει τουλάχιστον, η αξιοποίηση των αρχαιολογικών δεδομένων.

Για αυτόν τον λόγο το δεύτερο μέρος της ανακοίνωσης επικεντρώνεται στην αρχαιολογία της πειρατείας. Αρχικά, επιχειρείται μια συνοπτική ιστορική αναδρομή στον συγκεκριμένο κλάδο της αρχαιολογικής έρευνας, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα αρχαιολογικών θέσεων και ευρημάτων που σχετίζονται με την πειρατεία. Τα παραδείγματα που χρησιμοποιούνται αποσκοπούν στην ανάπτυξη της προβληματικής του γενικού θέματος του συνεδρίου, δηλαδή της αρχαιολογίας της πειρατείας στην αρχαιότητα, αλλά και των επί μέρους πτυχών του, οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο των ανακοινώσεων που ακολουθούν. Μέσω της συζήτησης αυτής επισημαίνονται οι δυσκολίες και οι περιορισμοί που αντιμετωπίζει η αρχαιολογία της πειρατείας αλλά ταυτόχρονα αναδεικνύονται και οι δυνατότητες και οι προοπτικές που παρουσιάζει.

Αικατερίνη Μαρία Σανδαλή

Οι «μυθιστορηματικοί» πειρατές του Ξενοφώντα Εφέσιου

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται οι πειρατές στο μυθιστόρημα του Ξενοφώντα Εφέσιου *Εφεσιακά*. Στην αρχαιοελληνική σκέψη ο πειρατής σήμαινε τον ληστή της θάλασσας. Οι πειρατές προσδιορίζονταν ως οπλισμένοι ληστές, των οποίων οι δραστηριότητες συμπεριελάμβαναν τη χρήση πλοίων. Οι αναφορές στο φαινόμενο της πειρατείας αυξήθηκαν στα μυθιστορήματα των πρώτων τεσσάρων αιώνων ΚΕ και αυτό γιατί καθιστούσε τις ιστορίες πιο ενδιαφέρουσες. Οι πειρατές αποτελούσαν έναν βολικό τρόπο να μετατραπούν οι ήρωες του έργου από ελεύθεροι πολίτες σε δούλους ή να μεταφερθούν αιφνιδίως από το ένα μέρος στο άλλο. Τα μυθιστορήματα περιέχουν διάφορες περιπέτειες που περιλαμβάνουν ληστές και πειρατές· απομακρύνουν τον ήρωα και την ηρωίδα, βάζοντας τις ζωές τους σε κίνδυνο και δοκιμάζοντας τα όρια του έρωτα και της αφοσίωσής τους.

Το έργο του Ξενοφώντα αποτελεί τυπική περίπτωση μυθιστορήματος που ασχολείται με την ερωτική ιστορία ενός νέου ζευγαριού. Το ενδιαφέρον του αναγνώστη εστιάζεται στις πληροφορίες που του προσφέρονται για το ιστορικό και κοινωνικό περιεχόμενο της εποχής. Οι αναφορές σε ομάδες διατάραξης της Pax Romana, καθώς και οι τρόποι αντιμετώπισής τους, καθιστούν σαφή τη χρονική τοποθέτηση του έργου στη Ρωμαϊκή περίοδο και συγκεκριμένα στον 2ο αι. ΚΕ. Η πειρατική συμμορία, χρησιμοποιώντας την τακτική της απόκρυψης της ταυτότητάς της, αγκυροβολεί σε κάποιο λιμάνι, προσποιούμενη ότι μεταφέρει εμπορεύματα. Πρόκειται για μια καλά πληροφορημένη ομάδα, που στοχεύει ανθρώπους με άφθονο πλούτο και αγαθά. Η δράση τους χαρακτηρίζεται από μεθοδικότητα και σχεδιασμό, προσεγγίζοντας με την τριήρη τους το επιδιωκόμενο πλοίο σε ανοιχτή θάλασσα και παρασύροντάς το. Είναι οπλισμένοι με ξίφος και φορούν στολές για να κρύψουν την ταυτότητά τους. Στο εσωτερικό τους υπάρχει μια υποτυπώδης μορφή ιεραρχίας: Στην κορυφή βρίσκεται ο αρχηγός και ιθύνων νους της συμμορίας και δεύτερος στη σειρά ένας υπαρχηγός, που λειτουργεί ως εκτελεστικό όργανο και ως εντολοδόχος του πρώτου. Η περιγραφή της εμφάνισης του πειρατή είναι κατάλληλη ώστε να προκαλεί τρόμο. Δεν διαθέτει προσεγγμένη εμφάνιση, είναι άνθρωπος κυνηγημένος και αποκηρυγμένος, με άγρια και σκληρά χαρακτηριστικά. Τέλος, γίνεται αναφορά στην ύπαρξη ενός πειρατικού άντρου, δηλαδή ενός τόπου όπου συγκεντρώνονται τα λάφυρα, και γίνεται η μοιρασιά, με τον αρχηγό να παίρνει την μερίδα του λέοντος. Συμπερασματικά, οι πειρατές παρουσιάζονται να είναι άνθρωποι εκτός νόμου και πολιτισμού. Θέτουν σε κίνδυνο τους άλλους και διαταράσσουν την τάξη, δημιουργώντας προβλήματα.

Παναγιώτης Τζοβάρας

«Έμποροι» ή «πειρατές»; Τα τεχνικά χαρακτηριστικά των τύπων πλοίων της Ύστερης Νεολιθικής-Πρώιμης Εποχής Χαλκού σε συνάρτηση με τη χρήση τους

Τα τελευταία χρόνια νέα στοιχεία αναδεικνύουν το γεγονός ότι η σκόπιμη θαλάσσια μετακίνηση με πλωτά μέσα μπορεί να αναζητηθεί αρκετές χιλιετίες νωρίτερα, με τη ναυτική προϊστορία στον ελλαδικό χώρο να έχει τις ρίζες της στις προ-νεολιθικές περιόδους. Μια ήδη αναπτυγμένη θαλασσινή ιδεολογία φαίνεται ότι αρχικά οδηγεί τους τροφосуλλεκτικούς και μετέπειτα αγροτικούς πληθυσμούς στην εξερεύνηση και στον αποικισμό νέων περιοχών. Αυτές οι αδιάκοπες διεργασίες οδήγησαν στην καλλιέργεια μιας θαλασσινής ταυτότητας των κατοίκων του νησιωτικού Αιγαίου της Ύστερης Νεολιθικής-Πρώιμης Εποχής Χαλκού (ΥΝ-ΠΕΧ). Επιπλέον, η έλευση νέων τεχνολογιών και πρωτοποριακών καινοτομιών στη ναυπηγική οδήγησε στην καθιέρωση της ναυπηγικής παράδοσης του Αιγαίου, αποτελούμενη από διάφορους τύπους πλοίων, όπως αποτυπώνονται στην εικονογραφία του ΥΝ-ΠΕΧ Αιγαίου.

Το πλοίο, λοιπόν, –το μεγαλύτερο ίσως τεχνολογικό επίτευγμα της περιόδου– λαμβάνει τη μερίδα του λέοντος όσον αφορά την καθιέρωση των ακμαίων πολιτισμών του ΥΝ-ΠΕΧ Αιγαίου και της μετέπειτα «θαλασσοκρατίας» τους. Ωστόσο, είναι η χρήση τους αποκλειστικά συνδεδεμένη με το θαλασσινό εμπόριο και τη μετακίνηση; Επιδίδονταν οι κάτοικοι του νησιωτικού Αιγαίου, «πριν από την εποχή του Μίνωα», σε πρακτικές «πειρατείας», όπως αναφέρει ο Θουκυδίδης (1.5); Ήταν τα ισχυρά τείχη, που εντοπίζονται σε κάποιες από τις θέσεις της περιόδου, ένα αποτρεπτικό και προληπτικό μέσο οχύρωσης ενάντια σε έναν υπαρκτό κίνδυνο; Εάν ναι, οι διαθέσιμοι τύποι πλοίων ήταν οι κατάλληλοι για τον σκοπό αυτό;

Για να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα θα πρέπει να εξετάσουμε την εικόνα του πλοίου μέσω μιας τεχνολογικής προσέγγισης. Αναλυτικότερα, η μέθοδος της αντίστροφης μηχανικής επιτρέπει την αναπαραγωγή ενός αντικειμένου μέσω της σχολαστικής μελέτης της σύνθεσής του, επιστρέφοντας στην αρχή του κύκλου παραγωγής του. Ως εκ τούτου, επιχειρείται η αξιολόγηση των τύπων πλοίων της περιόδου, όσον αφορά τον σχεδιασμό και τη δομή τους, δίχως τους περιορισμούς των αμφίσημων εικονογραφικών δεδομένων. Επιπροσθέτως, η αξιοποίηση των εργαλείων που προσφέρονται από τη ναυπηγική επιστήμη επιτρέπει την εξέταση των δυνατοτήτων των πλοίων (ταχύτητα, ευστάθεια, αντίσταση) και αν αυτές μπορούν να συσχετιστούν με την πειρατεία, όπως αυτή μπορεί να γίνει αντιληπτή για την εξεταζόμενη περίοδο.

Άρης Τσαραβόπουλος & Ευάγγελος Κρουστάλης

Το πειρατικό ορμητήριο της Αιγιλίας και το ναυάγιο των Αντικυθήρων

Στη βόρεια ακτή των Αντικυθήρων, της αρχαίας Αιγιλίας, στη θέση Κάστρο, βρίσκονται τα ερείπια ενός οχυρωμένου οικισμού της Ελληνιστικής περιόδου. Ο οικισμός ήταν κτισμένος στην απότομη δυτική πλαγιά βραχώδους ακρωτηρίου. Αν και η θέση έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον αρχαιολόγων, όπως ο Βαλέριος Στάης, από τα τέλη ήδη του 19ου αι., η ιστορία της έγινε γνωστή κυρίως μετά το 2000, χάρη στις ανασκαφικές έρευνες που διεξήχθησαν εκεί, με τη συμμετοχή πολλών εθελοντών. Οι έρευνες αυτές τεκμηρίωσαν ότι ο οικισμός της αρχαίας Αιγιλίας υπήρξε αποικία της κρητικής πόλης της Φαλάσαρνας. Οι εντυπωσιακές του οχυρώσεις, που περικλείουν έκταση 70 περ. στρεμμάτων, κτίσθηκαν με χρήματα της Περσικής Αυτοκρατορίας, στην προσπάθειά της να ανακόψει την προέλαση του Μεγάλου Αλεξάνδρου, αμέσως μετά τη μάχη του Γρανικού. Από τα τέλη του 4ου αι. ΠΚΕ, οπότε ιδρύθηκε η πόλη, και για τους επόμενους δύομισι περίπου αιώνες, από τη θέση αυτή οι Φαλασαρνείς, έχοντας απαλλαγεί και από την υποχρέωση να ξεπληρώσουν την υποχρέωση απέναντι στην ήδη εξαφανισμένη αυτοκρατορία, είχαν τη δυνατότητα να κατοπτεύουν και να ελέγχουν τον θαλάσσιο χώρο που εκτείνεται έως τα Κύθηρα και να επεμβαίνουν στις διαμάχες των επιγόνων του Αλεξάνδρου ασκώντας μια κρατικής μορφής πειρατεία.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στην ανακοίνωσή μας θα διερευνήσουμε την πιθανή σχέση του ναυαγίου με την πειρατική δράση των Φαλασαρνίων, τη συμμετοχή τους στην «Κρητική Επανάσταση» και την κατάπνιξή της από τους Ρωμαίους, υπό τον στρατηγό Μέτελλο (69-67 ΠΚΕ). Το ζήτημα αυτό ενδέχεται να έχει ευρύτερες ιστορικές προεκτάσεις, καθώς το ναυάγιο ανήκει στον ίδιο χρονικό ορίζοντα με την καταστροφή και οριστική εγκατάλειψη του οικισμού.

Κωνσταντίνος Τσονάκας

Τα πολλαπλά πρόσωπα των θαλασσοπόρων κατά τη Μυκηναϊκή Ανακτορική περίοδο

Η περίοδος της ακμής των μυκηναϊκών ανακτόρων συμπίπτει με μια εποχή κατά την οποία το θαλάσσιο εμπόριο και τα υπερπόντια ταξίδια γίνονται ολοένα και πιο συχνά στον μεσογειακό χώρο, χάρη στην ύπαρξη σύνθετων και συγκεντρωτικών διοικήσεων που ενθάρρυναν τέτοιες δράσεις. Τα μυκηναϊκά ανάκτορα αποτελούσαν μέρος αυτού του θαλάσσιου δικτύου μεταξύ των μεσογειακών πολιτισμών, ωστόσο, παρά την πρόοδο της σχετικής έρευνας, παραμένουν αρκετά κενά σχετικά με τα πρόσωπα που διεξήγαγαν τέτοιες ενέργειες, ιδιαίτερα όσον αφορά την κοινωνική ταυτότητά τους και το εύρος των θαλάσσιων δραστηριοτήτων που μπορούσαν να πραγματοποιήσουν αξιοποιώντας τα τεχνολογικά μέσα της εποχής. Είναι πολύ πιθανό ότι η ανακτορική διοικητική τάξη αποτελούσε τον κύριο συντελεστή αυτών των δραστηριοτήτων, καθώς διέθεταν τους πόρους αλλά και το κίνητρο, που ήταν η απόκτηση πολύτιμων και εξωτικών αγαθών, μια συνήθης πρακτική των διοικήσεων της Ύστερης Εποχής του Χαλκού. Δυστυχώς, τα υπάρχοντα αρχαιολογικά δεδομένα προσφέρουν ελάχιστα στοιχεία για τις θαλάσσιες δραστηριότητες κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, ενώ δεν

αποκλείεται η συμμετοχή σε παρόμοιες ενέργειες και παραγόντων ανεξάρτητων από τα ανάκτορα. Η ανάγκη για την απόκτηση πολύτιμων αγαθών μπορεί να μην περιοριζόταν μονάχα σε ειρηνικές διαδικασίες, όπως το εμπόριο και η διπλωματία, αλλά να επεκτεινόταν και σε βίαιες δραστηριότητες, δηλαδή τον πόλεμο, τις λεηλασίες και την πειρατεία. Ο κύριος σκοπός της ανακοίνωσης αυτής είναι η διερεύνηση των θαλασσοπόρων και των διοικητικών συστημάτων που εξυπηρετούσαν, δηλαδή των ανακτορικών και των μη-ανακτορικών φορέων. Η δυσκολία της διάκρισης μεταξύ των δύο τελευταίων εντείνεται ακόμα περισσότερο σε περιπτώσεις όπου συγχέονται τα όρια μεταξύ αμιγώς πολεμικών δράσεων (οι οποίες θα χαρακτήριζαν τα μυκηναϊκά ανάκτορα) και ενεργειών σχετιζόμενων με την πειρατεία. Η ανάλυση λίγων αλλά σημαντικών γραπτών πηγών της Γραμμικής Β' και αντίστοιχων ανατολικών κειμένων, αλλά και η μελέτη των τεχνολογικών μέσων των θαλασσοπόρων, όπως των πλοίων και της σχετιζόμενης εικονογραφίας, μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια ώστε να κατανοήσουμε την πολλαπλότητα και τις δυνατότητες των θαλασσοπόρων της Μυκηναϊκής περιόδου.

Σταμάτης Φριντζίλας

Τυρρηνοί πειρατές και Διόνυσος. Η εικονογραφία μιας αρχαίας ιστορίας της πειρατείας

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζεται η εικονογραφία του μύθου της απαγωγής του θεού Διόνυσου από Τυρρηνοί πειρατές μέσα από επιλεγμένα μνημεία από την αρχαϊκή έως τη ρωμαϊκή εποχή. Πειρατές που ταυτίζονται στην έρευνα με τους Ετρούσκους της Ιταλίας ή με κατοίκους της Λήμνου τον θεωρούν γιο βασιλέως και τον αιχμαλωτίζουν με σκοπό να ζητήσουν λύτρα από τους γονείς του. Ο Ομηρικός Ύμνος αναφέρεται στην απαγωγή του θεού από τους πειρατές και την τιμωρία τους για την παράνομη πράξη τους, καθώς προσπάθησαν να τον κρατήσουν αιχμάλωτο δια της βίας. Οι πειρατές πήραν τον Διόνυσο ως επιβάτη αλλά αργότερα άλλαξαν γνώμη και τον αιχμαλώτισαν, γιατί ήθελαν να τον ανταλλάξουν με λύτρα, όπως συνέβαινε συχνά σε παρόμοιες περιπτώσεις. Υπολόγισαν, επίσης, ότι θα μπορούσαν να ταξιδέψουν μακριά από το Αιγαίο, όπως στην Αίγυπτο, την Κύπρο ή σε άλλα μέρη. Ο τιμονιέρης του πλοίου αναγνώρισε τον ξεχωριστό αυτόν επιβάτη και παρακάλεσε τους συντρόφους του να αλλάξουν γνώμη και να τον ελευθερώσουν, διότι κατά την άποψή του υπήρχε φόβος να χαθεί το πλοίο ή να προκληθεί ξαφνική καταιγίδα. Ο πλοίαρχος τον επιπλήττει για τον λόγο του αυτόν και διατάσσει το πλήρωμα να περάσει δεσμά στον νέο τους αιχμάλωτο, σκεπτόμενος την ωφέλεια από τη λεία. Στη συνέχεια, τα δεσμά από τα χέρια και τα πόδια του αιχμαλώτου των πειρατών λύνονται. Αφηγήσεις που μιλούν για θεϊκές μεταμορφώσεις σε λιοντάρι και αρκούδα και οίνο αρωματισμένο μαζί με κλήμα κισσού στο κατάρτι και σταφύλια στα πανιά ολοκληρώνουν την αφήγηση. Οι πειρατές για να σωθούν από τη θλιβερή του τύχη και τη θεϊκή οργή πέφτουν στη θάλασσα, όπου μεταμορφώνονται σε δελφίνια. Όλο το πλήρωμα τιμωρείται εκτός του τιμονιέρη.

Το θέμα φανερώνει τη θεϊκή παρέμβαση που προστατεύει τους φίλους και τιμωρεί τους εχθρούς. Ο Διόνυσος, μέσα από μια σειρά θαυμάτων βασισμένων σε σύμβολα της θρησκείας

του, ολοκληρώνει τον κύκλο της εκδίκης του μεταμορφώνοντας τους ασεβείς πειρατές σε δελφίνια. Η ιστορία των Τυρρηνών πειρατών έδωσε την ευκαιρία σε Έλληνες και Ρωμαίους συγγραφείς και καλλιτέχνες να παρουσιάσουν τη δική τους εκδοχή στο επεισόδιο αυτό. Το πειρατικό πλοίο στο πέλαγος και το πλήρωμά του παίζουν κεντρικό ρόλο στις εικονογραφικές αποδόσεις του θέματος. Μελετώντας το μυθολογικό επεισόδιο αναζητούνται τα αληθοφανή στοιχεία και οι ιστορικές προεκτάσεις σε σχέση με τον θεσμό της πειρατείας, καθώς άσκησε διαχρονικά επίδραση στην αρχαία τέχνη και θρησκεία, επιτρέποντας κάθε φορά στη φαντασία και την πίστη να δώσουν ξεχωριστές προσεγγίσεις στην προφορική ή εικονιστική αφήγηση.

Abstracts

Anastasia Angelopoulou

The art of war in prehistoric Aegean: Early Cycladic fortified citadels and weapons

The war conflicts in the prehistoric Aegean during the Early Bronze Age (3rd millennium BCE) are a complex social phenomenon the study of which requires the examination of multiple parameters. Warfare, which is often linked to piracy, has been the focus of intense scientific debate and controversy for decades. In the Cyclades, the proliferation of fortified sites and the development of weaponry imply an increased interest in defense during the second phase of the Early Cycladic period (EC II, middle of the 3rd millennium BCE). The establishment and the violent abandonment, following war-like conflict, of the fortified citadels at Kastri on Syros and Korfari ton Amygdalion on Naxos in the second half of the 3rd millennium BCE, are considered signs of the arrival of new populations which marked an era of crisis and intense competition in the islands. The evidence of turmoil is further supported by the grave finds with the frequent presence in the Early Cycladic graves of weapons, such as daggers, valuable prestige items closely related to the identity of their owner.

The principal aim of this paper is to present the new data, which result from the study of the fortifications and weaponry for the evolution of the Cycladic civilization during the middle of the 3rd millennium BCE. The war conflicts, the character, possible causes and consequences of which are traced on the base of archaeological evidence, are not a symptom of an era of cultural decline and regression. On the contrary, it seems that the phenomenon of hostilities intensifies in a period of prosperity as this is reflected in settlement patterns, demography, economy, arts and technology, society and, last but not least, in the expanded cultural contacts in the Aegean during the Early Bronze Age.

Filip Budić

'Savage' Liburnians notorious for piracy: Reconsidering the concept of the Liburnian thalassocracy

During the 1st millennium BCE, the Eastern Adriatic Coast, a narrow coastal area bounded by the Dinarides in the hinterland and Bojana and Soča Rivers as its southern and northern borders, is frequently associated with piracy. Among ancient written sources, Livy's testimony (X, 2) distinctively emphasizes perilous circumstances, describing the Illyrians, the Liburnians, and the Histrians as savage tribes chiefly notorious for their acts of piracy. The historiographical concept of the Liburnian thalassocracy, traditionally dated to the Early Iron Age, is repeatedly incorporated in this context. In addition to the essential element – the control of the maritime space –, scholars associate it with frequent and sudden pirate raids facilitated by numerous niches of the well-indented Eastern Adriatic Coast. Accordingly, many archaeological objects of foreign provenance found in the native context are linked to acts of

piracy. Among the prominent ones are Corinthian and Attic black-figure pottery fragments, as well as luxurious non-native objects uncovered at Eastern Adriatic sites.

This paper aims to reconsider the concept of the Liburnian thalassocracy and its relation to piracy in the Eastern Adriatic region. Special attention is given to the evaluation of written sources (e.g., Strabo, Appian, Pliny the Elder) and distribution patterns of foreign pottery (Daunian, Corinthian, and Attic black-figure fragments), as well as the corresponding native material, discovered both on the Eastern and Western Adriatic Coast. An additional question is focused on the economic limitations of the Eastern Adriatic that could be suggested as a fundamental predisposition for the regional development of piracy. Ultimately, the further aim is to draw correlations with the lower Greek interest in active trade and colonization within the area before the 4th c. BCE.

Jan Driessen

Ληστικός or Can we really talk of pirates in the Bronze Age?

The almost honorable regard for sea raiders in Homer contrasts considerably with Thucydides' well-known assertion that Minos freed the seas from piracy, suggesting a major switch in appreciation in the ways foreign goods and slaves were acquired in the Iron Age and how piracy affected state formation. Is Homer's attitude closer to that of the situation in the Bronze Age? Or of one phase of the Bronze Age when raiding was a general custom and a way of life? Apart from synthesizing work by other scholars on pirates and piracy at various moments during the Aegean Bronze Age, I review the nature and location of settlements, representations of naval warfare and raiding as well as the presence of exotica potentially resulting from what Renfrew called 'negative reciprocity' for what these can inform us on the existence of 'sea thieves'. I also discuss the sites of Pyla-Kokkinokremos and Maa-Palaikastro on Cyprus and their potential link to piracy or sea people in general.

Stamatis Fritzilas

Tyrrhenian pirates and Dionysus: The iconography of an ancient story of piracy

This paper examines the iconography of the myth of the abduction of the Dionysus by Tyrrhenian pirates, through selected monuments from the Archaic to the Roman period. Pirates identified in the research with the Etruscans of Italy or with inhabitants of Lemnos consider him the son of a king and capture him with the intention of demanding a ransom from his parents. Homeric Hymn refers to the abduction of the god by the pirates and their punishment for their lawless act, because they tried by force to keep him as their prisoner. The pirates took Dionysus as a passenger, later changed their minds, and captured him, because they wanted to exchange him for a ransom, as in similar cases. They also calculated that they could travel far from the Aegean, such as to Egypt, Cyprus, or other places. The helmsman of the ship recognized this special passenger and begged his companions to change their minds

and release him, for in his view there was fear of losing the ship or of a sudden storm. The captain rebuked him for this reason and ordered his crew to pass shackles to their new captive, thinking of the benefit of the booty. Then the shackles on the pirate captive's hands and feet are untied. Accounts of divine transformations into lion and bear and wine flavored with ivy on the mast and grapes on the sails complete the narrative. The pirates, to save themselves from their sad fate and divine wrath, fall into the sea, where they are transformed into dolphins. The entire crew is punished except the helmsman.

The theme reveals the divine intervention that protects friends and punishes enemies. Dionysus, through a series of miracles based on symbols of his religion, completes his revenge circle by transforming the ungodly pirates into dolphins. The story of the Tyrrhenian pirates gave Greek and Roman writers and artists the opportunity to present their own version in this episode. The pirate ship at sea and its crew play a central role in the pictorial renderings of the subject. By studying the mythological episode, the plausible elements and historical implications are sought in relation to the institution of piracy, as it exerted a timeless effect on ancient art and religion, allowing each time for imagination and faith to give distinct approaches to the oral or figurative narrative.

Nadia Giagoudaki

Seeking the origins of piracy in the Aegean: Trade and maritime raids during the Early Bronze Age

During the Early Bronze Age (EBA), the widespread distribution of material culture and the presence of raw materials, objects, and technologies from Anatolia, especially after the second half of the 3rd millennium BCE, compose a picture of active exchanges and maritime networks extending throughout the Aegean. Maritime contacts and the accumulation of wealth as the result of those practices changed the dynamics of society. Opportunities for economic rise and social prominence of individuals became available, intensifying competition between those involved in maritime networks. In contemporary research, the accumulation of wealth in the Aegean is interpreted as the result of intensive trade and gift exchange. At the same time, however, some researchers, such as Colin Renfrew, have argued that the distribution of exotic or valuable objects and raw materials may also have been the result of raiding, dating the origins of piracy in the EBA II period. Other researchers dispute this view, arguing that there are fundamental differences that distinguish trade from raiding and warfare and there can be no question of piracy in such an early period, while others accept the existence of piracy but argue that, in the absence of written sources, such activities cannot be documented, as their archaeological signature is weak.

Trade, piracy, raids, war... Can such absolute distinctions be made for activities that were practiced by people-members of societies so different from ours and can these activities be approached in the modern way of thinking? What were the differences between the trader and the warrior, the hunter and the raider during the EBA? Such questions will be discussed in this paper, while evidence of material culture that can be related to the phenomenon of

piracy will be examined (e.g., settlement patterns, ship technology and iconography, weapons). The possible concentration of valuable objects in settlements or cemeteries will be also investigated, as well as indirect evidence from Cycladic figurines about what was traded through sea voyages and what was considered valuable at that period.

Panagiotis Gounelas

Sailing through 'the unresting sea': The archaeology of piracy in the Aegean of the Early Iron Age

Over the last decades, the development of research has shed light on the so-called Dark Ages and has shown that the small communities which characterize the social organization of the Early Iron Age (EIA) Aegean participated in contact and communication networks both within the Aegean area and beyond. Given the inextricable relationship between piracy and maritime activity, it is reasonable to ask whether the available archaeological data provide secure conclusions for the detection of the piratical phenomenon during this period.

The structural gap created by the collapse of the Mycenaean palace system at the political, social, and economic level was probably filled by groups of people familiar with warfare and sea voyages, who would have been able to conduct raids that combined all the features of piracy. The practice of plundering and raiding using ships is known from the Homeric epics, while the ceramic iconography of the period also contains numerous examples of similar scenes. In addition, the construction of fortifications in island and coastal settlements indicates the existence of dangers from the sea, while weapons and precious objects from outside the Aegean area are found in burials of the same period.

Although the above-mentioned elements constitute an ideal context for the development of piracy, it is true that this phenomenon is difficult to be detected due to its weak archaeological signature. Precisely because of this fact, research to date has not identified piracy as a safe interpretive option, with trade exchanges, conflicts between communities, and the prestige of the dead being the preferred interpretations. Therefore, the aim of this paper is to revisit already known archaeological data from the EIA, in order to establish whether specific finds can be linked to piracy, a phenomenon that probably played a particularly important role in the EIA Aegean.

Polychronis Iniotakis

Piracy in ancient Crete: The example of Phalasarna in western Crete

At the end of the 4th c. BCE, for the Cretans – rough men, skilled warriors, and expert sailors – the offer of military mercenary and piracy were important factors of economic development, two activities that were inextricably linked as factors of economic prosperity for the city-states of Crete and for the impact they had on local societies. The systematic excavation in Phalasarna, Kissamos, of the Chania Regional Unit, which began in 1986 and continues to the

present, brought to light military port facilities that attest to the historical and political role of the city-state as early as the 4th c. BCE. Towers, fortification walls, long quays, and ships contributed to the seafaring power of the Phalasarnians, who assisted Perseus with mercenaries and pirates in 171 BCE in this campaign against the Romans, provoking Rome's wrath (Livy, 42.51.7). The Teliphos stele (290/280 BCE), found on the border of Phalasarna with the neighboring and equally powerful city of Polyrhen, refers to the alliance of the two cities, testifying to their involvement in pirate activities. In 67 BCE, Rome launched a campaign against the Cretans to suppress piracy, destroying not only Phalasarna, where the massacre began, but also the whole Crete. Piracy in Crete, and in ancient Greece in general, was a practice approved by the state which provided the manpower and material means to make it operationally feasible.

Helen Kalmpourtzi

Trade and elimination of piracy: The case of Rhodes

Trade and piracy are two concepts that have more in common than one might expect. The rise of a city's trade immediately made it a prime target for pirates. This is also the reason that commercial ports protected their ships and goods at all costs. There were many cities that made efforts to deal with the phenomenon of piracy throughout antiquity, but the contribution of Rhodes was particularly important. Rhodes, with its special geographical position, tried to eliminate pirates, mainly from the Hellenistic period onwards. The aim of this paper is to study the Rhodians' effort to achieve this, as revealed mainly through the ancient written sources, which include inscriptions confirming the existence of a Rhodian navy for the suppression of piracy. A typical example of the Rhodian efforts is the construction of a new ship type, the *triemiolia*. The main concern of this study is to discuss all the interventions of Rhodes with the ultimate goal of ending the pirate raids. The highlight of these was their participation in the Cretan Wars, fighting against the pirates of Crete, who were one of the greatest threats of the time.

Petros Kounouklas

Lokrian freebooters in the Mycenaean iconography of Kynos

The most important findings of the systematic excavation of the prehistoric settlement at the site of Pyrgos Livanaton (ancient Kynos) include the pictorial pottery of the Late Helladic IIIC period (12th c. BCE). A prominent place in the decorative repertoire of this locally produced pottery is occupied by scenes of naval battles and a depiction of a coastal raid, which, to date, constitute unique evidence of the art of maritime warfare during the Mycenaean period. The interpretation of these representations as scenes of pirate action – a popular activity of the eastern Lokrians over time – is an appealing scenario and the subject of this paper.

George Koutzakiotis

In search of traces of corsair activity in the Aegean Sea in Early Modern period: From historical testimonies to archaeological remains

The pirate phenomenon in the Aegean, as in general in the Mediterranean, is a diachronic economic activity, not always illegal, as in the case of privateering during medieval and modern times when this activity is generally legal. Its success requires planning, as it happens in any economic activity. Especially since the main means of attack by pirates and privateers is the ship, which requires regular maintenance and supply. The needs of the ship are, therefore, those which first determine the program of pirate or corsair operations at sea but also dictate their interruption at regular intervals. With their interruption, the activity in question extends to coastal areas and some island anchorages then become refuges or bases of operation for pirates and privateers.

So, could anyone therefore detect traces of the pirate phenomenon on land? This paper will attempt to answer this question, focusing on the period of the long Venetian-Ottoman wars of the 17th c., during which the pirate phenomenon, in its corsair version, manifested itself with particular intensity in the Aegean and acquired regularity. This regularity is attested in dispersed testimonies and different sources of the period (travel and nautical texts, maps and *isolaria*, notarial and consular documents), while its echo reaches our days, because it has been recorded in the collective memory and in the microtoponymy of the Archipelago. These testimonies, although few in number, show us that various monuments and architectural remains of the island area are linked, or could be linked, to the needs of the privateers for defense, for the guarding of their captives, for the care of their bodies and also for the salvation of their souls.

Andreas Ladas

Seeking timber in the pirates' lairs: The new facts at the end of the Late Bronze Age and the beginning of the Early Iron Age

The end of the Late Bronze Age is characterized by a series of economic, political, and social changes that contributed to the collapse of the palatial system in the Aegean, the dissolution of the Hittite Empire, the weakening of the once powerful Egypt and many urban centers in Cyprus. This turbulent period is inextricably linked to the emergence of invaders, the so-called Sea Peoples. In bibliography, these predatory raids in the Eastern Mediterranean region are mostly interpreted as acts of piracy, affecting both naval technology and navigation in various ways.

Research has so far been focused on the innovations in ship characteristics from the 12th c. BCE onwards. Many scholars, inspired by the relief on the tomb of Ramses III at Medinet Habu, have commented on the new type of brailed rig and loose-footed sail, the emergence of decking and the top-mounted crow's nests where the warriors on board a ship watched from. Often overlooked, however, are the difficulties caused by the appearance of 'pirates' in the

Eastern Mediterranean region in obtaining the raw material for the construction of a ship, namely timber. Based on the written sources from the end of the Late Bronze Age and the beginning of the Early Iron Age, the sea currents, and the geomorphological factors in the Eastern Mediterranean, this paper seeks to discuss the new data that emerged in the search for the timber required to build a ship due to the presence of pirates.

Eleni Manakidou

Seascapes and the Athenians' relationship with the sea in Attic vase painting

Patterns and themes depicting the sea and its world has a diachronic, though relatively limited, presence in Attic vase painting. Central to this are the ship representations, accompanied by various other features (e.g., dolphins, fish, waves) and human figures, composing aspects of 'seascapes' in a variety of iconographic contexts.

In Geometric pottery of the 8th c. BC, ships participate in multi-figured narrative scenes (e.g., warfare, departure, sailing, shipwreck) as early as the Middle Geometric II, although most of them belong to the Late Geometric I. In Protoattic pottery of the 7th c. BC, the known depictions of ships are impressively limited and do not allow the identification of specific nautical scenes.

The ship representations in the 6th c. BC Attic black-figured pottery have certain common features in terms of rendering of their parts and accessories. Regardless of the vase shape and the subject of the scenes, the ships are always placed in their natural context, i.e., the sea, sometimes individually and sometimes in pairs or groups (from four to six). There are three vase shapes usually chosen for ship depictions: lebes, kylix, and volute krater, in order of frequency (more rarely in amphorae, hydriae, oinochoai, plates). Almost all these vases are associated with the symposium and date from the last quarter of the 6th and the first twenty years of the 5th c. BC, apart from three earlier representations in the second quarter of the 6th c. BC.

Among the numerous votive offerings in Greek sanctuaries, the evidence stands out, mainly from literary and epigraphic sources and less from archaeological finds, for the dedication of ships, whole or parts of them, and ship models on the occasion of war or trade successes. For Athens, naval victories against the Persians were the main occasion for such dedications. Moreover, the Athenians' relationship with the sea is evident in certain ritual events associated with it as part of the polis' official festivals.

Nirefs Markakis

Maritime commerce, naval supremacy, and piracy in the Peloponnese-Crete strait: The island of Kythera

Delimiting one of the most dangerous passages, upon one of the most important maritime routes of the Mediterranean, the island of Kythera has been the subject of studies focusing on diverse aspects, such as its geomorphology, its geostrategic value, and its subsequent capitalization for commercial, military, and paramilitary purposes during specific periods. However, there has not yet been a holistic approach, incorporating all such fundamental characteristics into a synthetic study. Additionally, archaeological studies already conducted seem to focus on either terrestrial sites or shipwrecks, while omitting the island's determining frame: the intermediate plane of its coastline. Furthermore, compared to major archaeological investigations focused on the East, and to a lesser extent on the North coast, proportionately little attention has been given on the island's South and West coasts.

This study examines the relationship between coastal settlements, accessible natural resources, and natural harbors defining their connection with the sea, as well as the defense systems ensuring their protection from sea-borne threats, along the entirety of the island's coastline. This interdependent network is explored within the environmental parameters defining its spatial organization, as well as the anthropogenic, politico-economic developments affecting its evolution throughout its documented history. To achieve that, this study makes use of textual and iconographical sources, as well as current geomorphological, historical, and archaeological research. This corpus is complemented by historical cartography, cross-examined with present-day data, reports from local seamen recently interviewed, and field observations. Lastly, a Geographic Information System tool (QGIS) is utilized, aiming to optimize output from sources, as well as to implement this study's results into future research.

Ioannis Nakas

Piratical ships of the Aegean: A comparative and diachronic approach of the ships used by the pirates of the Aegean during the Classical and Hellenistic period

The ship was and remains the basic weapon and asset of every form of piracy. The ability of pirates to build, maintain, and man their ships would condition the success of any piratical endeavor, whilst the size and the type of these ships was, in its turn, conditioned by the need and abilities of their owners. In the Aegean Sea, from the beginning of the history of piracy, lighter and faster oared vessels were preferred, which were able to take advantage of their speed, as well as the geomorphology of this region, moving swiftly between friendly and hostile coasts and islands, and offering the possibility of efficient maneuverings and stealth. At the same time, their size was dependent on the ability of the "piratical" communities to support their construction and manning. This presentation will study the typology of the Classical and Hellenistic-era piratical ships in the Aegean, as these are known through written

sources and iconography, giving a comparative image of these ships and connecting their use with practical issues, such as cost, manning, and seaworthiness.

Konstantinos Pantzouris

The islets as pirate sites: The archaeology of piracy in the case of Agathonisi

Ancient written sources abound with references to pirate practices, actions, and persons, sometimes linked to a specific area. Indeed, these references are only those that for some reason happened to be recorded, as it seems that piracy was a daily and – at least to some extent – acceptable phenomenon. Nevertheless, piracy is rarely included as a possibility or practice in the interpretations of scholars, a fact which is certainly due to the undeniable difficulty of linking the archaeological evidence with this phenomenon.

Although it appears that many ancient pirates used to live in large coastal or island cities and settlements, in these cases and despite the evidence of the sources the archaeological data is difficult to be linked with pirate activity. On the contrary, in some of the deserted, rocky, and isolated islets of the Greek seas, the presence of pirates can be more clearly understood through the archaeological remains. These islets, where permanent subsistence seems almost impossible, as they do not ensure territorial and often not even water self-sufficiency, being hidden from the rest of society and close to sea routes, have been ideal places for pirates throughout time. In such islets, therefore, the chance of finding archaeological remains related to piracy are greatly increased.

It is a fact that very few islets have been the subject of systematic archaeological research. Thus, the excavation of the Ephorate of Antiquities of Dodecanese, under the direction of Dr Pavlos Triantafyllidis, at the site Kastraki in Agathonisi and the publication of the findings by the excavator and his colleagues make Agathonisi an excellent case of study, as it allows the examination of archaeological data related to piracy. In this paper, therefore, an attempt will be made to examine the archaeological data from Milesian islands and especially Agathonisi in the light of the “archaeology of piracy”. In addition, several other islets whose few archaeological finds may be related to piracy will be discussed.

Angelos Papadopoulos

Warriors, economy, and piracy: A peculiar social triptych in the Bronze Age Eastern Mediterranean

This paper discusses the hypothesis that the appearance of the “warrior” in the societies of the Bronze Age Eastern Mediterranean can be directly associated with the trade routes and the protection of cargoes from pirates and thieves. Through the examination of indicative case studies of iconographic representations, architectural remains, artwork, as well as of weapon technology from the Aegean, Anatolia, Cyprus, and Egypt, it will be discussed how caravans and ships, using the land and maritime routes respectively, were most likely protected and

secured, especially during the Late Bronze Age (ca. 1650-1050 BCE). The so-called “warrior-hunter” figurines from the Early Bronze Age Cyclades, the armed individuals on the boats from the Middle Helladic pictorial pithoi at Kolonna, the forts at key locations across the Nile, as well as those in Cyprus from the Middle and Late Bronze Age, even the “Ingot God” from Enkomi, can be discussed under the lens of protection from would-be pirates. It is proposed that the individuals charged with this armed protection over the centuries would acquire special prestige, judging from, e.g., the “warrior burials” and the archives of the traders of Ugarit, and this perhaps led to the creation of a “warrior” class, a special category of people of high status in the local societies. Warriors, protection, piracy, social position, economy, and trade seem to be elements of the same equation.

Chrysovalanti Papanastassopoulou

Piracy in the Amarna letters? The protest of the king of Alashiya and the persistent Rib-Addi of Byblos

The Amarna letters are an important material of the 14th c. BCE, as it reflects the correspondence between the pharaoh and the rulers of various cities of the Eastern Mediterranean and Syro-Palestine. It is possible in this material to identify events related to naval issues, such as fleet movements, attacks on coastal areas and cities, seizure of ships, etc. Some of the above actions are usually become known through a series of complaints or information towards the pharaoh, that could establish the earliest written evidence of piracy.

In this presentation we will examine the specific written material from the Amarna archive. More specifically, we will present the letter of the king of Alashiya, who strongly denies the accusations attributed against him by the pharaoh himself for participating in acts of piracy in common with “the men of Lukka” against the Egyptian interests. Next, we will examine a second group of letters from the Amarna archive, which refer to incidents of maritime violence that could be interpreted as episodes of piracy. More specifically, evidence will be presented by the letters of the ruler of Byblos Rib-Addi to the pharaoh. Rib-Addi persistently refers to constant attacks against him. He makes special reference to several ships that travel carrying some men referring to as *miši* and sometimes seem to operate independently from the central administration and carry out military operations that can be characterized as piracy. The above information from the Amarna letters will be able to give us an insight into the early practice of piracy during the 14th c. BCE in the Eastern Mediterranean. Also, we will try to comprehend the concerns caused by this phenomenon to the rulers and the inhabitants of the organized cities, as well as the discussion and perhaps the ways of dealing with it through the diplomacy of the time.

Marina Plati & Eleni Markou

Presentation of the educational program “Piracy in the ancient Cyclades”

The Department of Educational and Community Programs of the Museum of Cycladic Art participates as a collaborating organization in the A.P.Pir.A. research project. In the framework of this participation, the Department of Educational and Community Programs designed an educational program for schools and families who visit the Museum, as well as educational material that can travel from school to school. The educational program and the educational material focus on the phenomenon of piracy, offering to the visitors-participants the opportunity to understand the role of piracy in antiquity and in later times.

In this paper we present the educational program “Piracy in the ancient Cyclades”, which provides a unique visit experience for families and students. With the educational material at hand, they will learn about piracy in the permanent exhibition of Cycladic Art, by taking an interactive and entertaining walk around the exhibits. The material consists of maps and floor plans with stations, info-cards, exhibit replicas, and other 3D-printed objects related to piracy. Regarding the loan educational material for schools, it includes a book and info-cards for the teacher, a floor game about piracy in the Cyclades, replicas of exhibits (e.g., female figurine, figurine of a hunter or warrior, zoomorphic pyxis), and 3D-printed objects related to piracy, such as boats and ships.

Dimitris Sakkas

Searching for piracy in the Middle and early Late Bronze Age Aegean

The searching for piracy in the Middle and early Late Bronze Age Aegean is associated with the study of the wider nautical activity in that period. In these terms, the gradual and active incorporation of Crete in the beginning and that of the Greek Mainland afterwards in the international Eastern Mediterranean system intensified the maritime contacts and communications among the aforementioned geographical areas. This intensification is evidenced through several groups of data, that document the development of both the maritime networks and the so-called “trade” contacts. On the other hand, the architecture of some contemporary coastal settlements and more specifically the presence of fortifications together with a group of iconographic evidence document non-peaceful contacts as well. From this point up to the secure identification of piratic activity, however, lies a considerable distance. This paper deals with the exploration of this distance and mobilizes several groups of evidence in that direction. First, for the recognition of maritime networks for “official” contacts during the Middle and early Late Bronze Age with the decisive evidence of shipwrecks. Secondly, for the role of some sites which have been previously identified as piratic nests, as also for the state of research regarding the representations of raiding in coastal sites. Finally, this data is projected to later and contemporary textual evidence, which enable detailed observations on the subject under consideration.

Vangelis Samaras

An introduction to the archaeology of piracy

This paper constitutes the opening speech of the conference “The Archaeology of Piracy in Antiquity”, attempting to introduce the issue of the archaeology of piracy and more generally the research on the pirate phenomenon. The paper is divided into two parts. The first part discusses various questions about piracy: What exactly is piracy and how is it defined? For which reasons would some people become pirates? When were the peak periods of pirate activity? Who, when, how, and why did they attempt to suppress this activity and whether they were successful? What forms could piracy take? What social classes did the pirates come from and what was their modus operandi? What was the relationship between piracy and maritime trade? What was the attitude of the official authorities towards pirates and how did society treat them? These are only some of the issues that enlightened by the available written sources of any type (historical texts, ... speeches, poems and novels, inscriptions, etc.) and whose understanding is indispensable for every researcher of the pirate phenomenon. However, apart from the wealth of information that the study of these sources provides, it also reveals certain gaps and weaknesses, which can be overcome, at least in part, using archaeological data.

This is why the second part of the paper focuses on the archaeology of piracy. First, a brief review of this branch of archaeological research is attempted, followed by some indicative examples of archaeological sites and finds related to piracy. The examples used are intended to develop the problems, ideas, and questions related to the conference’s general theme, i.e., the archaeology of piracy in antiquity, and to certain aspects of it, which are the subject of the following papers. Through this discussion, the difficulties and limitations facing the archaeology of piracy are identified, but at the same time the possibilities and prospects it presents are highlighted.

Aikaterini Maria Sandali

The ‘novelistic’ pirates of Xenophon of Ephesus

The aim of this paper is to show the way in which pirates are presented in the novel of Xenophon of Ephesus *Ephesiaca*. In ancient Greek thought, pirate meant the robber of the sea. Pirates were defined as armed robbers whose activities included the use of ships. References to the pirate phenomenon increased in the novels of the first four centuries CE, and this was because it made the stories more interesting. Pirates were a convenient way to transform the heroes of the play from free citizens into slaves or to be suddenly transported from one place to another. The novels contain various adventures, involving robbers and pirates; they take the hero and heroine apart, putting their lives in danger and testing the limits of their love and devotion.

Xenophon’s work is a typical case of a novel dealing with the love story of a young couple. The reader’s interest is focused on the information provided about the historical and social context

of the time. The references to groups disrupting the Pax Romana, as well as the ways of dealing with them, make clear the chronological placement of the work in the Roman period, specifically in the 2nd c. CE. The pirate gang, using the tactic of concealing their identity, anchors in a port, pretending to carry goods. It is a well-informed group, targeting people with abundant wealth and goods. Their actions are characterized by method and planning, approaching the targeted ship in their trireme in the open sea and luring it away. They are armed with swords and wear uniforms to conceal their identity. Within them there is a rudimentary form of hierarchy: At the top is the leader and mastermind of the gang, and second in line is a deputy leader. The description of the pirate's appearance is adequate to cause terror. He has no neat appearance; he is a man hunted and rejected, with wild and cruel features. Finally, reference is made to the existence of a pirate's den, that is, a place where the spoils are gathered and the sharing is done, with the leader taking the biggest part. In conclusion, pirates are presented as being people outside the law and civilization. They endanger others and disrupt order, creating problems.

Aris Tsaravopoulos & Evangelos Kroustalis

The pirates' den of Aigilia and the Antikythera shipwreck

At the northern coast of Antikythera, i.e., of ancient Aigilia, at the site of Kastro, lie the remains of a fortified settlement, dating to the Hellenistic times. The settlement was built on the steep western slope of a rocky promontory. Since the final decades of the 19th c., this site has attracted the attention of several archaeologists, starting with Valerios Stais. However, it was only after 2000 that the history of this site was correctly identified, thanks to excavations conducted there with the participation of many volunteers. These investigations have documented that the settlement of Aigilia was a colony of the Cretan city Phalasarna. Its impressive fortifications encompass an area of approximately 70 acres; they were built using funds provided by the Persian Empire, in an attempt to restrain the advance of Alexander the Great, immediately after the battle of Granicus (334 BCE). Soon thereafter the Persian Empire collapsed and, as a result, the Phalasarnians were excused from their obligation to pay back the Persian 'benefaction'. After the foundation of the Aigilia city, towards the end of the 4th c. BCE, and for the next 250 years, from this site the Phalasarnians were able to monitor a wide sea area spreading as far as Kythera; by engaging in state-sponsored piracy, they also interfered in the disputes among Alexander's successors.

In our paper, we will investigate possible relations between the Antikythera shipwreck and the pirate activity carried out by the Phalasarnians, as well as their involvement in the 'Cretan Revolution', which was crushed by Metellus (69-67 BCE). This issue may have broader historical ramifications, given that the shipwreck appears to be roughly contemporary to the final destruction and abandonment of the settlement.

Konstantinos Tsonakas

The multiple personae of the seafarers during the Mycenaean Palatial period

The heyday of the Mycenaean palaces coincides with a period when international trade and overseas voyages increased, due to the complex and centralized administrations that encouraged such actions. The Mycenaean palaces were part of an international network linking Mediterranean elites, although there are lacunae concerning the agents who engaged in those actions, their social identity, and the variety of seafaring activities that they could accomplish with their contemporary technological means. Firstly, the social background of the Mycenaean seafarer seemingly matches that of the palatial elite, as the prime agent of such actions, since the latter had the resources, but also the motivation, which was the acquisition of exotic goods, a common practice for the rulers of the Late Bronze Age. Sadly, available archaeological evidence provides us with minimal knowledge about nautical activities during that period, whereas we cannot exclude the possible participation of non-palatial agents in those. The need to obtain valuable resources may not have been limited to peaceful means, like trade and gift exchange, but it could have involved violence, warfare, pillaging, and piracy. The main purpose of this paper is the research of the seafarers and their affiliations, that is the palatial and non-palatial agents. The difficulty in distinguishing between the last two intensifies even more when the line between warfare (which would have been characteristic of the Mycenaean administration center) and actions related to piracy is blurred. The analysis of few but important Linear B tablets and Near Eastern texts related to this subject, as well as the study of contemporary technological means like their ships and the related iconography can prove to be useful in order to understand the multiple personae and capabilities of the Mycenaean seafarer.

Panos Tzovaras

'Merchants' or 'pirates'? The technical properties of the Late Neolithic-Early Bronze Age boat types of the Aegean in relation to their functions

The seafaring prehistory of Greece does not simply start with the advent of the Neolithic, having its roots in the pre-Neolithic era. In the last few years, research has repeatedly pushed the boundaries of successful and purposeful aquatic mobility many millennia earlier, arguing about a well-established pre-Neolithic seafaring ideology and seagoing foragers who assimilated, in their cognitive maps, the islands' seascape and managed to colonise extreme environments. These ongoing maritime processes resulted in a millennia-cultivated seafaring ethos of the Aegean seafarers of the Late Neolithic-Early Bronze Age (LN-EBA) periods. Additionally, the advent of new technologies and ground-breaking innovations in boatbuilding resulted in a well-established boatbuilding tradition comprised of several boat types, as expressed in the LN-EBA iconography of the Aegean.

The boat, the pinnacle of the LN-EBA technology, gets the lion's share for establishing thriving LN-EBA Aegean communities that formed their 'thalassocracies'. However, was their use solely

devoted to trade, exchange, and transport? Were the islanders before the age of Minos renowned ‘pirates’ as Thucydides (1.5) mentioned? Was the presence of robust fortification walls in some of the period’s sites the inhabitant’s way to act proactively and dissuasively against a known, substantive danger? If so, were the available boat types fit for purpose as far as their seafaring properties are concerned?

To answer these questions, we need to move beyond the art historical approach in the examination of the boat image by implementing a more technologically rigorous strategy. The concept of reverse engineering has the merit of giving the ability to reproduce the product of another manufacturer through the meticulous study of its composition and by using its very same components and going back to its production cycle; hence, an understanding can be gained on the period boat types, as far as their design, structure, and architecture are concerned, without being limited to the ambiguous iconographic data. Additionally, we implemented the tools offered by ship science and computational mathematics to assess the boat types of the period in accordance with their operational environment. The implementation of this framework allowed us to meticulously examine the vessels’ seagoing capacities (stability, resistance and speed) and which of the yielded boat types could be associated with piracy, as this can be perceived in the examined spatiotemporal context.

Olympia Vikatou & Vivian Staikou

From Homer’s Taphians to the corsairs of Santa Maura: Exploring the legacy of piracy in the central Ionian Sea

The geomorphology of Leukas and the Inner Ionian Archipelago, with their rugged coastlines, intricate network of islands, and strategic location along important trade routes, have had a significant impact on the region’s maritime history. The prevalence of piracy has also left some traces on these islands. The recent discovery of Late Helladic tumuli, a fortification wall, and a prehistoric settlement at Meganisi has shed light on the Taphians mentioned by Homer. According to legend, the Taphians were renowned for their seafaring skills and piracy. The discovery of these archaeological sites provides important new insights into the Taphians’ way of life and the extent of their influence in the region.

Written sources from the Classical period suggest the constant presence of pirates in the Ionian Sea, which posed a serious threat to trade. The ancient ports along the Akarnanian coast up to Naupaktos played an important role in the region’s maritime history. These ports were key trade centers, connecting the region with other parts of the Mediterranean world. The ongoing research on the region’s ports provides insights into the dynamics of trade in the region, and indirectly to possible pirate raids from the prehistoric times till the late Roman period. In this paper we are also examining possible hideouts for pirates in the wider network of islets like Atokos, Arkoudi, Echinades, Kythros, Kastos, Kalamos, etc.

The long-standing presence of pirates in the restless waters of the Central Ionian Sea is well-documented since the Castle of Santa Maura in Leukas became an infamous pirate’s nest

during medieval times. Many pirate groups evaded authorities and launched attacks on passing ships, while their activities had a significant impact on the region's economy and security. The discovery of the prehistoric tumuli at Meganisi and the ongoing research on the maritime history of Leukas, the island of Taphos, the Inner Ionian Archipelago, and the Aitolokarnania prefecture contribute with valuable insights into the obscure topic of piracy.

Leonidas Vokotopoulos

The Cretan fortified sites of the 13th/12th c. BCE and insecurity at sea

In the late 13th and 12th c. BCE several walled sites appeared in Crete – a phenomenon of particular significance, given that during the 2nd millennium BCE this island was rather distinguished by the scarcity or absence of fortifications. These sites, which are usually designated as fortified citadels, are mostly known by surface surveys; thus, their exact dating is not always clear. Nonetheless, it seems that they were an outcome of the same historical circumstances that also resulted in the so-called refuge settlements – the habitations on naturally defensible heights that appeared on the fringes of the coastal plains, as well as in the semi-mountainous zones of Crete. However, the citadels clearly differed from these latter regarding the presence of fortifications, as well as in terms of their small number and brief use. Besides, building remains at their interior are scarce, if present at all. The above, together with the large scale of the fortifications and the considerable extent of the areas, point to the realities of the 13th c. BCE rather than to those of the Postpalatial period. In this respect, their study may contribute significantly into our understanding of the causes of the crisis of ca 1200 BCE. Amongst the citadels, some are coastal or relatively close to the sea. This paper will focus on these sites, in order to examine if the appearance of the phenomenon of fortified sites was linked to piracy, and in a wider sense with the establishment of insecure conditions at sea.

Βιογραφικά σημειώματα ομιλητών

Filip Budić

Γεννήθηκε στις 8 Αυγούστου 1991 στο Ζάγκρεμπ της Κροατίας. Αποφοίτησε από το Κλασικό Γυμνάσιο του Ζάγκρεμπ το 2010. Μετά τις προπτυχιακές σπουδές του στην Ιστορία και την Αρχαιολογία στη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Ζάγκρεμπ, ολοκλήρωσε μεταπτυχιακές σπουδές στην Κλασική Αρχαιολογία (2016) και την Αρχαία Ιστορία (2017) στο ίδιο πανεπιστήμιο. Το 2016 ξεκίνησε διδακτορική έρευνα Κλασικής Αρχαιολογίας στο Τμήμα Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Ζάγκρεμπ. Τον Ιούλιο του 2022 υποστήριξε τη διδακτορική διατριβή του με τίτλο «Geographical, economic and social circumstances of the Greek interest in the Eastern Adriatic Coast». Από τις 20 Οκτωβρίου 2021 εργάζεται ως επίκουρος λέκτορας στην έδρα της Αρχαίας Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας της Σχολής Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Ζάγκρεμπ. Διδάσκει προπτυχιακά και μεταπτυχιακά μαθήματα αρχαίας ελληνικής και ρωμαϊκής ιστορίας, με ιδιαίτερη έμφαση στις πολιτιστικές και τις πολιτικές αλληλεπιδράσεις στην περιοχή της Κροατίας.

Jan Driessen

Ομότιμος Καθηγητής του Καθολικού Πανεπιστημίου της Λουβέν στο Βέλγιο και Επίτιμος Διευθυντής της Βελγικής Σχολής Αθηνών (2012-2022). Διευθύνει την ανασκαφή στην παράκτια θέση του Σισίου στην Κρήτη και συνδιευθύνει την ανασκαφή στη θέση Πύλα-Κοκκινόκρεμμος της Κύπρου. Εκτός από την κοινωνική δομή της Εποχής του Χαλκού, ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την αρχαιολογία της κρίσης.

Αναστασία Αγγελοπούλου

Απόφοιτος του Ε.Κ.Π.Α. Έχει υπηρετήσει ως Αρχαιολόγος του ΥΠ.ΠΟ.Α. στη Θ' και Γ' Ε.Π.Κ.Α., όπως και στη Διεύθυνση Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (ΔΙ.Π.Κ.Α.) της Κεντρικής Υπηρεσίας. Τα τελευταία χρόνια υπηρετεί στην ΕΦ.Α. Κυκλάδων ως Επιμελήτρια Αρχαιοτήτων Τήνου. Ειδικεύεται στη μελέτη του Κυκλαδικού Πολιτισμού στη διάρκεια της Νεολιθικής περιόδου και της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού. Έχει εργαστεί σε ανασκαφές της Αρχαιολογικής Εταιρείας, της Ακαδημίας Αθηνών και του Υπουργείου Πολιτισμού στις Κυκλάδες (Θήρα, Αμοργός, Ίος, Νάξος), την Κρήτη, τα Δωδεκάνησα (Ρόδος, Αστυπάλαια), την Αττική και τη Λήμνο. Το επιστημονικό της έργο περιλαμβάνει μονογραφία για την πρωτοκυκλαδική οχυρωμένη ακρόπολη στο Κορφάρι των Αμυγδαλιών (Πάνορμος) Νάξου. Επίσης, την επιστημονική επιμέλεια του καταλόγου της έκθεσης με τίτλο «Από τον κόσμο του Ομήρου. Τήνος και Κυκλάδες στη Μυκηναϊκή Εποχή». Η αρθρογραφία της, δημοσιευμένη σε πρακτικά διεθνών συνεδρίων, περιοδικά και καταλόγους εκθέσεων, περιλαμβάνει σειρά μελετών για τη Νεολιθική, την Πρώιμη και την Ύστερη Εποχή του Χαλκού στο Αιγαίο με

έμφαση στην κεραμική, στη μεταλλουργία, στη μικροτεχνία, στις τοιχογραφίες και στην εξέλιξη της οικιστικής αρχιτεκτονικής. Επίσης, άρθρα για τα μνημεία και την ιστορική σημασία της Τήνου από την προϊστορική έως και τη ρωμαϊκή εποχή.

Ολυμπία Βικάτου

Προϊσταμένη της ΕΦ.Α. Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας. Πτυχιούχος Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης από το Πανεπιστήμιο της Γένοβας και Αρχαιολογίας από το Ε.Κ.Π.Α., έλαβε το διδακτορικό της δίπλωμα στη Μυκηναϊκή Αρχαιολογία από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και το μεταπτυχιακό της στην Αρχαιολογία της Ανατολικής Μεσογείου από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Εντάχθηκε για πρώτη φορά στο Υπουργείο Πολιτισμού ως αρχαιολόγος το 1989 και υπηρέτησε στην Ολυμπία κατά τα έτη 1990-2010, αρχικά ως αρχαιολόγος και στη συνέχεια ως Τμηματάρχης και Αναπληρώτρια Προϊσταμένη της Εφορείας. Από το 2010 διετέλεσε Διευθύντρια της ΛΣΤ' Ε.Π.Κ.Α., με έδρα το Μεσολόγγι (η σήμερα επονομαζόμενη ΕΦ.Α. Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας). Κατά το διάστημα 2014-2018 κατείχε τη θέση της Αναπληρώτριας Προϊσταμένης της ΕΦ.Α. Κεφαλληνίας και Ιθάκης. Ήταν υπεύθυνη για τις ανασκαφές στην Ηλεία, στη Μεσσηνία, στο Μεσολόγγι και στη Λευκάδα, καθώς επίσης και της σωστικής ανασκαφής των προϊστορικών τύμβων στο Μεγανήσι. Έχει συγγράψει πολλά άρθρα και βιβλία για την αρχαιολογία. Ήταν υπεύθυνη όλων των μεγάλων ανασκαφών που έγιναν κατά την κατασκευή της Ιόνιας Οδού και διαφόρων έργων ΕΣΠΑ για την αναστήλωση και την ανάδειξη πολλών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων. Υπό την επίβλεψή της δημιουργήθηκαν το Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Θέρμου και το Ξενοκράτειο Μουσείο Μεσολογγίου, το οποίο άνοιξε πρόσφατα τις πύλες του. Στη Λευκάδα ηγείται της συνεχιζόμενης συστηματικής ανασκαφής του αρχαίου θεάτρου.

Λεωνίδας Βοκοτόπουλος

Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, όπου ολοκλήρωσε επίσης τις μεταπτυχιακές σπουδές και υποστήριξε τη διδακτορική διατριβή του. Το ερευνητικό του έργο επικεντρώνεται στην Κρήτη –ιδίως στην περιοχή της Ζάκρου, την οποία μελετά από το 1992, στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο πρόγραμμα «Μινωικοί Δρόμοι» του ΥΠ.ΠΟ.Α.–, όπως επίσης και στην Αίγινα και στα Κύθηρα. Οι μελέτες του αφορούν θέματα όπως η κεραμική τυπολογία, η αρχιτεκτονική, οι μορφές κατοίκησης και χρήσης του τοπίου, τα εξωαστικά ιερά και οι οχυρές θέσεις, και το χρονικό φάσμα που καλύπτουν εκτείνεται από την Τελική Νεολιθική περίοδο έως το τέλος της Εποχής του Χαλκού. Το κύριο ερευνητικό πεδίο του είναι η μελέτη της υπαίθρου της Κρήτης από την Παλαιοανακτορική έως την Τρίτη Ανακτορική περίοδο, την οποία εξετάζει από την άποψη των εγκαταστάσεων, των κατασκευών της παραγωγικής υποδομής και των μορφών έμπρακτης ή συμβολικής οριοθέτησής της, επιδιώκοντας την κατανόηση των χρήσεων της αγροτικής ενδοχώρας και της κοινωνικής θέσης των κατοίκων της.

Νάντια Γιαγκουδάκη

Αποφοίτησε από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. με ειδίκευση στην Ιστορία το 2010, ενώ λίγα χρόνια αργότερα επέστρεψε για σπουδές στο ίδιο τμήμα λαμβάνοντας το 2017 δεύτερο πτυχίο με ειδίκευση στην Αρχαιολογία. Το 2018 ολοκλήρωσε μεταπτυχιακές σπουδές στην προϊστορική αρχαιολογία και από το 2019 εκπονεί διδακτορική διατριβή στο Ε.Κ.Π.Α. με αντικείμενο μελέτης την Καρυστία και τον Νότιο Ευβοϊκό κόλπο κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού μέσα από τη μελέτη της κεραμικής των οικισμών του Αγίου Γεωργίου και της Αγίας Πελαγίας. Από το 2021 συμμετέχει ως επιστημονική συνεργάτης στο ερευνητικό πρόγραμμα «Α.Π.Πειρ.Α.», αναλαμβάνοντας τη διερεύνηση της πειρατείας κατά την Τελική Νεολιθική περίοδο και την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού. Παράλληλα, από το 2016 έως σήμερα εργάζεται ως συμβασιούχος αρχαιολόγος στην Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία, ενώ στο παρελθόν έχει συμμετάσχει σε συστηματικές ανασκαφές και εντατικές έρευνες επιφανείας στην Αττική, στην Εύβοια, στις Κυκλάδες και στην Κρήτη.

Παναγιώτης Γουελάς

Απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. και μεταπτυχιακός φοιτητής Κλασικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Έχει συμμετάσχει εθελοντικά σε ανασκαφές του Ε.Κ.Π.Α., του Πανεπιστημίου Αιγαίου και του Πανεπιστημίου Κρήτης στην Αττική, την Επίδαυρο, την Κρήτη, τη Ρόδο και την Άνδρο. Από το 2021 εργάζεται ως συμβασιούχος αρχαιολόγος για την ΕΦ.Α. Ευβοίας, ενώ έχει επίσης εργαστεί σε εντατικές έρευνες επιφανείας στο Κάβο Σίδερο της Κρήτης και στη Ρήνεια. Τα κύρια ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στην αρχαιολογία της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου και στην αρχιτεκτονική των κλασικών χρόνων.

Πολυχρόνης Ινωτάκης

Σπούδασε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας. Υπηρέτησε έως και το 2000 ως συμβασιούχος αρχαιολόγος στην Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων και στη ΕΦ.Α. Ευβοίας (πρώην ΙΑ΄ Ε.Π.Κ.Α.). Το 2009 ορίστηκε ως Ειδικός Σύμβουλος του Υπουργού Τουρισμού για θέματα αρχαιολογίας. Μέλος του Ινστιτούτου Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών (Ι.ΕΝ.Α.Ε.), της Εταιρείας Ευβοϊκών Σπουδών και μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Φίλων Αρχαίας Φαλάσαρνας. Στην ανασκαφή της αρχαίας Φαλάσαρνας συμμετέχει από το 1993 ως σήμερα.

Ελένη Καλμπουρτζή

Απόφοιτη του Τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2017), κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος με κατεύθυνση Κλασικής Αρχαιολογίας από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (2020) και υποψήφια διδάκτωρ Κλασικής Αρχαιολογίας στο Ε.Κ.Π.Α. Εργάστηκε ως συμβασιούχος

αρχαιολόγος στην ΕΦ.Α. Καρδίτσας και σήμερα εργάζεται ως συμβασιούχος αρχαιολόγος στην ΕΦ.Α. Κιλκίς. Κατά τη διάρκεια των σπουδών της συμμετείχε σε αρκετές πανεπιστημιακές ανασκαφές (Ζερέλια, Σκιάθος, Δίον). Συμμετείχε στην ομάδα διοργάνωσης του Διεθνούς Πανεπιστημιακού Αρχαιολογικού Συνεδρίου με τίτλο «5ο Αρχαιολογικό Έργο Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας» και του συνεδρίου του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου με τίτλο «Neue Forschungen zu frühen griechischen Heiligtümern». Επίσης, συμμετείχε ως γραμματειακή υποστήριξη στο Διεθνές Πανεπιστημιακό Αρχαιολογικό Συνέδριο με τίτλο «Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και τη Θράκη, 31η επιστημονική συνάντηση», στο Διεθνές Πανεπιστημιακό Αρχαιολογικό Συνέδριο με τίτλο «Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και τη Θράκη, 32η επιστημονική συνάντηση», στο Διεθνές Επιστημονικό Συμπόσιο με τίτλο «Το ειδώλιο στον βορειοελλαδικό χώρο από την προϊστορία έως τους ρωμαϊκούς χρόνους» και στο Επιστημονικό Συνέδριο με τίτλο «Το Αρχαιολογικό Έργο του Τομέα Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης».

Πέτρος Κουνούκλας

Γεννήθηκε στη Λουτρόπολη των Καμένων Βούρλων, όπου ολοκλήρωσε την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευσή του. Το 1992 εισήχθη στη Φιλοσοφική Σχολή του Ε.Κ.Π.Α., όπου σπούδασε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης. Το 2000 έλαβε υποτροφία από το Ε.Κ.Π.Α. και σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του St Andrews Μεγάλης Βρετανίας, όπου απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο με ειδίκευση στην Ενάλια Αρχαιολογία. Είναι διδάκτωρ του τμήματος Αρχαιολογίας και Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου του Bristol Μεγάλης Βρετανίας και το θέμα της διδακτορικής του διατριβής είναι η αρχιτεκτονική και χωροταξική οργάνωση του παράκτιου προϊστορικού οικισμού στη θέση Κύνος Λειβανατών. Το 2015 ολοκλήρωσε επιτυχώς τον κύκλο σπουδών κατάρτισης επισήμων ξεναγών του Τμήματος Ανωτέρων Σχολών και Σχολών Ξεναγών του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού. Από το 2001 υπηρετεί ως αρχαιολόγος σε περιφερειακές μονάδες του Υπουργείου Πολιτισμού και από το 2006 εργάζεται στην ΕΦ.Α. Φθιώτιδας και Ευρυτανίας. Κατέχει θέση μεταδιδάκτορα ερευνητή στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α., με πεδίο έρευνας την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Έχει συμμετάσχει σε σωστικές, συστηματικές ανασκαφές και ερευνητικά προγράμματα ελληνικών φορέων και ξένων εκπαιδευτικών αποστολών. Έχει συγγράψει άρθρα αρχαιολογικού και ιστορικού περιεχομένου, έχει συμμετάσχει σε αρχαιολογικά συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και, κατόπιν προσκλήσεως, έχει παραδώσει σεμιναριακά μαθήματα αρχαιολογίας και ιστορίας σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Είναι επιστημονικός συνεργάτης της ομάδας εκπόνησης των μελετών για την ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου Κύνου Λειβανατών και μέλος της επιτροπής παρακολούθησης του έργου «Αποκατάσταση και ανάδειξη Ασκληπιείου Δαφνούτσος στον Άγιο Κωνσταντίνο Φθιώτιδας», με φορείς υλοποίησης το Υπουργείο Πολιτισμού και την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας. Είχε τη διεύθυνση από ελληνικής πλευράς των επιστημονικών προγραμμάτων συνεργασίας της ΕΦ.Α. Φθιώτιδας και Ευρυτανίας και του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Αθηνών «Τοπογραφική Έρευνα στην Τιθορέα Φθιώτιδας 2017» και «Τοπογραφική Έρευνα στην κοιλάδα του Κηφισού 2018-2022». Το 1998

έλαβε Εύφημο Μνεία από τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις για εξαιρετικές πράξεις κατά τη στρατιωτική του θητεία στις παραμεθόριες περιοχές του Νομού Έβρου. Το 2008 τιμήθηκε με το Παράσημο της Ιεράς Μητροπόλεως Φθιώτιδας για τη συμβολή του στην ανάδειξη της ιστορικής και αρχαιολογικής έρευνας στη Φθιώτιδα. Το 2020 αναγορεύθηκε Αντεπιστέλλον Μέλος του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου κατόπιν προτάσεως της επιστημονικής συμβουλευτικής επιτροπής του Παραρτήματος Αθηνών.

Γιώργος Κουτσακιώτης

Πραγματοποίησε βασικές σπουδές στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο (Πτυχίο Τμήματος Ιστορίας, 1994) και μεταπτυχιακές σπουδές στην École des Hautes Études en Sciences Sociales στο Παρίσι (DÉA – Spécialité “Histoire et Civilisations”, 1996). Το 2005 του απονεμήθηκε ο διδακτορικός τίτλος στην ιστορία (Doctorat en Histoire) από το Université Paris I – Panthéon – Sorbonne. Από το 2007 είναι Ερευνητής του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Τα ερευνητικά ενδιαφέροντά του εστιάζονται κυρίως στις οικονομικές και πολιτισμικές σχέσεις Δυτικής Ευρώπης και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κατά τα νεότερα χρόνια (17ο-19ο αι.).

Ευάγγελος Κρουστάλης

Απόφοιτος αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. (1997-2001), όπου εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή, με θέμα «Συμβολή στην τοπογραφία της βόρειας κλιτύος της Ακροπόλεως και της ευρύτερης περιοχής» (2018). Από το 2022 έχει την ιδιότητα του μεταδιδάκτορα ερευνητή Κλασικής Αρχαιολογίας στο Ε.Κ.Π.Α. Έχει συμμετάσχει, από το 1997, σε συστηματικές ανασκαφές στη Σαλαμίνα, στα Κύθηρα και στα Αντικύθηρα και από το 2004 έχει επιβλέψει, ως έκτακτος αρχαιολόγος, σωστικές ανασκαφές στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιώς. Στα ερευνητικά ενδιαφέροντά του περιλαμβάνονται η ιστορική τοπογραφία των Αθηνών, του Πειραιώς και της Σαλαμίνας, τοπογραφικές εφαρμογές στην αρχαιολογία και η αττική επιγραφική. Ως ιδρυτής της επιχείρησης ιδιωτικού δικαίου ΙΛΙΣΟΣ παρέχει, από το 2021, υπηρεσίες αρχαιολογικών επισκοπήσεων, με έμφαση στις φωτογραμμετρικές αποτυπώσεις, συνεργαζόμενος με Πανεπιστημιακές Σχολές, Εφορείες Αρχαιοτήτων και ιδιωτικές εταιρείες.

Ανδρέας Λαδάς

Πτυχιούχος του Τμήματος Φιλολογίας και του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α. Από τον Δεκέμβριο του 2019 είναι υποψήφιος διδάκτωρ Προϊστορικής Αρχαιολογίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ίδιου πανεπιστημίου. Ασχολείται ερευνητικά με τη ναυπηγική και τη ναυσιπλοΐα στην Ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο κατά τα τέλη της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και τις αρχές της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου. Έχει συμμετάσχει ως ομιλητής σε διάφορα επιστημονικά συνέδρια στο εξωτερικό, ενώ από το 2021 συμμετέχει στην ανασκαφή που διεξάγεται στην Παλαιόπαφο της Κύπρου υπό την αιγίδα του Τομέα Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Ε.Κ.Π.Α.

Ελένη Μανακίδου

Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.). Επισκέπτρια καθηγήτρια στα Τμήματα Αρχαιολογίας στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου και στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών, στην Ανώτατη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών στο Παρίσι, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και στο Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδας. Διευθύντρια του Μουσείου Εκμαγείων στη Φιλοσοφική Σχολή του Α.Π.Θ. και συνδιευθύντρια της πανεπιστημιακής ανασκαφής του Α.Π.Θ. στον αρχαίο οικισμό στο Καραμπουρνάκι. Πρόεδρος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ. (2021-2023). Επιστημονική υπεύθυνη δύο ερευνητικών προγραμμάτων για την εισηγμένη κεραμική από την Κόρινθο και την Αθήνα στους οικισμούς του Θερμαϊκού κόλπου και για τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο στην αρχαϊκή και κλασική εποχή. Τακτικό μέλος και αξιολογήτρια σε ελληνικές και διεθνείς επιτροπές για υποτροφίες και ερευνητικά προγράμματα στην Αρχαιολογία (Ι.Κ.Υ., ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ., Ίδρυμα Ερευνών Γαλλίας, Βελγίου και Ιταλίας). Έχει συγγράψει τρεις μονογραφίες, έναν κατάλογο μουσείου και περισσότερα από 80 άρθρα δημοσιευμένα σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά, πρακτικά συνεδρίων και άλλους συλλογικούς τόμους. Έχει μεταφράσει τρία αρχαιολογικά εγχειρίδια από τα αγγλικά και τα γερμανικά και επιμελήθηκε την έκδοση ενός τιμητικού τόμου και δύο τόμων με πρακτικά συνεδρίων. Κύρια ερευνητικά ενδιαφέροντα: αρχαία κεραμική και εικονογραφία, αρχαία θρησκεία και λατρεία, γυναικεία εικονογραφία, μνημειακή τοπογραφία με έμφαση στην περιφέρεια του ελληνικού κόσμου.

Νηρέυς Μαρκάκης

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1985. Σπούδασε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης στο Ε.Κ.Π.Α. και Ενάλια Αρχαιολογία στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Master of Maritime and Coastal Archaeology (Mo.M.Arch.) του Aix-Marseille University. Η διπλωματική του εργασία πραγματεύεται τη θαλάσσια διάσταση της ιστορίας του νησιού των Κυθήρων. Είναι πιστοποιημένος επαγγελματίας δύτης με εξειδίκευση στην υποβρύχια αρχαιολογία από το Γαλλικό Εθνικό Ινστιτούτο Επαγγελματικών Καταδύσεων και έχει συμμετάσχει σε διάφορες χερσαίες και υποβρύχιες αρχαιολογικές αποστολές και ανασκαφές στην Ελλάδα, την Κύπρο, την Ιταλία, τη Γαλλία και την Τυνησία, που διεξήχθησαν από οργανισμούς όπως τα Aix-Marseille Université, Ca' Foscari University of Venice, École Pratique des Hautes Études - Université Paris Sciences et Lettres, Centre Camille Jullian, Centre National de la Recherche Scientifique, Département des Recherches Archéologiques Subaquatiques et Sous-Marines, και Ipso Facto.

Ελένη Μάρκου

Σπούδασε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης στο Ε.Κ.Π.Α. και Μουσειακές Σπουδές στο διδρυματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών του Ε.Κ.Π.Α. και του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Από το 2002 εργάζεται στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης ως Υπεύθυνη

Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων. Σχεδιάζει και οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, βιωματικά σεμινάρια για εκπαιδευτικούς, έχει συγγράψει βιβλία για παιδιά και εκπαιδευτικούς (π.χ. *Άνθρωπος ή βιολί; Μια άλλη ματιά στα κυκλαδικά ειδώλια* [2013], *Το παιχνίδι στην αρχαία Ελλάδα* [2020] κ.ά.) και έχει συμμετάσχει σε συνέδρια με ανακοινώσεις, καθώς και σε ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα με θέματα που αφορούν την εκπαίδευση στα μουσεία, την προσβασιμότητα κ.ά. Από το 2021 είναι μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής του Ψηφιακού Μουσείου Comics.

Ιωάννης Νάκας

Γεννήθηκε το 1977 στα Ιωάννινα, όπου και απέκτησε το πτυχίο του στην Αρχαιολογία από το τοπικό πανεπιστήμιο το 1999. Το 2001-2002 απέκτησε μεταπτυχιακό δίπλωμα στη Ναυτική Αρχαιολογία από το Πανεπιστήμιο του Σαουθάμπτον, με θέμα της διπλωματικής εργασίας του τις μεσαιωνικές γαλέρες της Μεσογείου. Στη συνέχεια, εργάστηκε για πολλά χρόνια ως συμβασιούχος αρχαιολόγος στο Υπουργείο Πολιτισμού, καθώς και ως σχεδιαστής, με ειδίκευση στα αρχαιολογικά ευρήματα, τις αρχιτεκτονικές κατόψεις και τις καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις, σε διάφορες θέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Κατά το διάστημα 2017-2021 εκπόνησε τη διδακτορική διατριβή του με θέμα τα ελληνιστικά και ρωμαϊκά λιμάνια του Αιγαίου στο Πανεπιστήμιο του Μπέρμπιχαμ, η οποία δημοσιεύτηκε από τον εκδοτικό οίκο British Archaeological Report το 2022. Τα ερευνητικά ενδιαφέροντά του περιλαμβάνουν τα αρχαία και τα μεσαιωνικά πλοία και τη ναυτοσύνη, την εικονογραφία των πλοίων, τα αρχαία λιμάνια, τις οχυρώσεις και τους αμφορείς μεταφοράς. Έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα σχετικά με τα θέματα αυτά. Σήμερα είναι ανεξάρτητος ερευνητής και ελεύθερος επαγγελματίας με έδρα την Αθήνα.

Κωνσταντίνος Παντζούρης

Μέλος της ερευνητικής ομάδας του προγράμματος Α.Π.Πειρ.Α., είναι αρχαιολόγος, απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. (2017), με μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης στην Κλασική Αρχαιολογία (2020) και από το 2023 εκπονεί τη διδακτορική διατριβή του στην Κλασική Αρχαιολογία, με θέμα μελέτης τη χώρα της Τήνου κατά την Κλασική και την Ελληνιστική περίοδο μέσα από τη μελέτη αγροικιών που ανέσκαψε ο ίδιος, υπό την επίβλεψη της ΕΦ.Α. Κυκλάδων, στο πλαίσιο σωστικών ανασκαφών. Έχει συμμετάσχει σε συστηματικές ανασκαφές και έρευνες επιφανείας στη Θεσσαλία (Σκοτούσσα, Μαυροβούνιο, Κραννώννα), στις Κυκλάδες (Ξώμπουργο Τήνου, Παλαιόπολη Άνδρου, Δεσποτικό), στην Κρήτη (Γαϊδουροφάς, Εσταυρωμένος, Κεντρί Ιεράπετρας), στην Αττική (Πλάσι Μαραθώνα) και στα Αντικύθηρα (Κάστρο), επιτελώντας ως τομεάρχης σε αρκετές εξ αυτών. Έχει συμμετάσχει σε μελέτες κεραμικής από τη Σκοτούσσα Λάρισας, την Παλαιόπολη Άνδρου, το Ξώμπουργο, τον Λάκκο και την Βουρνή Τήνου, καθώς και λύχνων από συλλογές του Μουσείου Μπενάκη, ενώ έχει εργαστεί ως συμβασιούχος αρχαιολόγος σε σωστικές ανασκαφές στην Τήνο. Έχει λάβει μέρος με προφορικές και αναρτημένες ανακοινώσεις σε

αρκετά συνέδρια και έχει δημοσιεύσει άρθρα σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά και σε πρακτικά συνεδρίων. Τα ερευνητικά ενδιαφέροντά του περιλαμβάνουν την οικιστική και αμυντική οργάνωση και τις αγροτικές εγκαταστάσεις των αρχαϊκών, κλασικών και ελληνιστικών χρόνων –με ιδιαίτερη έμφαση στις περιοχές της Θεσσαλίας και των Κυκλάδων–, και την αρχαιολογία της πειρατείας.

Άγγελος Παπαδόπουλος

Ακαδημαϊκός Διευθυντής στο College Year in Athens. Σπούδασε αρχαιολογία στο Ηνωμένο Βασίλειο και έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα από το Πανεπιστήμιο του Λίβερπουλ πάνω στην εικονογραφία του πολέμου στο Αιγαίο της Εποχής του Χαλκού. Προτού επιστρέψει στην Αθήνα, εργάστηκε στην Κύπρο ανακαλύπτοντας με αυτόν το τρόπο την ευρύτερη Ανατολική Μεσόγειο. Οι δημοσιεύσεις του πραγματεύονται ζητήματα εικονογραφίας, πολέμου, διαπολιτισμικών επαφών και εμπορίου στην Ανατολική Μεσόγειο της Ύστερης Εποχής του Χαλκού.

Χρυσοβαλάντη Παπαναστασοπούλου

Ε.Δι.Π. Βιβλικής Θεολογίας και Βιβλικής Αρχαιολογίας στην Πατριαρχική Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Κρήτης. Σπούδασε Θεολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης στο Ε.Κ.Π.Α. Ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές, διδακτορικές και μεταδιδακτορικές σπουδές της στην Παλαιά Διαθήκη και Βιβλική Αρχαιολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργάστηκε ως αρχαιολόγος σε διάφορες ανασκαφές (Δισπηλιό, Τούμπα Θεσσαλονίκης, Παλιάμπελα και Λεπτοκαρυά Πιερίας) και ως εκπαιδευτικός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ειδικεύεται στον τομέα της θρησκείας του Αιγαίου και της Εγγύς Ανατολής και της βιβλικής Ερμηνευτικής και Αρχαιολογίας (μελέτη ειδωλίων, ταφικών εθίμων, του φαινομένου του θρησκευτικού συγκρητισμού και των θυσιών των παιδιών). Έχει δημοσιεύσει τρεις μονογραφίες και αρκετά άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά.

Μαρίνα Πλατή

Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Ε.Κ.Π.Α. Ξεκίνησε τη συνεργασία της με το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης το 1986, οπότε και δημιούργησε το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, του οποίου είναι διευθύντρια. Έχει δημοσιεύσει βιβλία για παιδιά (π.χ., *Άνθρωπος ή βιολί; Μια άλλη ματιά στα κυκλαδικά ειδώλια* [2013], *Παίζοντας στην αρχαία Ελλάδα με τον Λύσι και την Τιμαρέτη* [2009], *Μια φορά και έναν καιρό ένας αγγειοπλάστης* [2007] κ.ά.) και έλαβε μέρος σε πολυάριθμα συνέδρια για τη μουσειακή εκπαίδευση και την προσέγγιση του κοινού. Επίσης, έχει συμμετάσχει σε πολλά ελληνικά και ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα, όπως το «Bridging the Gap between Museums and Individuals with Visual Impairments» (Erasmus+, 2014-2017), το «Towards a Multisensory and Inclusive

Museum for Individuals with Sensory Disabilities» (Erasmus+, 2019-2021), το «Museums of Impact» (Creative Europe Program, 2019-2022) και το «Redefining the Future of Cultural Heritage» (Horizon Europe Program, 2021-2024).

Δημήτρης Σακκάς

Πτυχιούχος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (1997-2001) και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στην Αρχαιολογία και την Προϊστορία από το Τμήμα Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Σέφιλντ (2002-2004). Η προηγούμενη και η τρέχουσα εργασιακή εμπειρία περιλαμβάνουν διάφορες θέσεις στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, στην Αττική (2001-2003, 2021 κ.ε.), την Κέρκυρα, την Άρτα και την Πρέβεζα (2005-2014), όπου εργάστηκε και ως μέλος της επιτροπής παρακολούθησης του έργου «Έκθεση Νέου Μουσείου Νικόπολης», ως επικεφαλής για την καταγραφή των αρχαιοτήτων, επιμελητής δύο ενοτήτων της έκθεσης του Μουσείου και δύο περιοδικών εκθέσεων. Το διάστημα 2014-2015 εργάστηκε για την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία στο πρόγραμμα ΕΣΠΑ «Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία. Ολοκληρωμένες Ψηφιακές Δράσεις». Από το 2016 έως το 2021 συμμετείχε στη συστηματική ανασκαφή στα Αηδόνια Νεμέας, συνεπικουρώντας τον Διευθυντή της ανασκαφής της ΕΦ.Α. Κορινθίας με τη συνεργασία του Κέντρου Κλασικής Αρχαιολογίας Νεμέας του Πανεπιστημίου Μπέρκλεϊ της Καλιφόρνια, ενώ παλιότερα (2011-2015) συμμετείχε στην έρευνα επιφανείας του Ε.Κ.Π.Α. στον Μέσο Καλαμά, ως υπεύθυνος για τη μελέτη της κεραμικής της Εποχής του Χαλκού. Δίδαξε Προϊστορική Αρχαιολογία στη Σχολή Ξεναγών Κέρκυρας (2009-2010) και ασχολείται με θέματα σχετικά με την κεραμική της 2ης χιλιετίας ΠΚΕ στη βορειοδυτική και την κεντρική Ελλάδα.

Βαγγέλης Σαμαράς

Μεταδιδάκτορας ερευνητής Κλασικής Αρχαιολογίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. Στο ίδιο τμήμα ολοκλήρωσε τις βασικές (2007), μεταπτυχιακές (2011) και διδακτορικές (2017) σπουδές του, με ειδίκευση στην Κλασική Αρχαιολογία. Από το 2006 έως το 2018 υπήρξε μέλος της ανασκαφικής ομάδας της συστηματικής ανασκαφής του Ε.Κ.Π.Α. στο Ξώμπουργο της Τήνου και έχει αναλάβει τη μελέτη μεγάλου μέρους των επιτάφιων μνημείων της Κλασικής περιόδου από το νεκροταφείο της αρχαίας πόλης της Τήνου στη θέση Βαρδαλάκος. Από το 2018 έως το 2020 συμμετείχε ως επικεφαλής σε εντατικές έρευνες επιφανείας του Ε.Κ.Π.Α. και της ΕΦ.Α. Λασιθίου στο Κάβο Σίδερο και στην Ιεράπετρα της Κρήτης. Από το 2018 έως το 2022 εργάστηκε ως συμβασιούχος αρχαιολόγος, πραγματοποιώντας σωστικές ανασκαφές στην Τήνο και στη Μύκονο, υπό την επίβλεψη της ΕΦ.Α. Κυκλάδων. Μεταξύ 2020 και 2022 διεξήγαγε μεταδιδακτορική έρευνα με τίτλο «Συγκέντρωση versus διασπορά. Το οικιστικό εκκρεμές ως μεθοδολογικό εργαλείο της αρχαιολογικής έρευνας», η οποία πραγματοποιήθηκε στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. και χρηματοδοτήθηκε από το Ι.Κ.Υ. Το 2021 δίδαξε Κλασική Αρχαιολογία στη Σχολή Ξεναγών Κρήτης. Από το 2021 είναι υπεύθυνος για την εντατική έρευνα επιφανείας στη Ρήνεια, στο πλαίσιο του Rheneia Archaeological Project, ενός προγράμματος

συνεργασίας μεταξύ της ΕΦ.Α. Κυκλάδων, της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών και του Πανεπιστημίου της Νάπολης. Από το 2021 είναι Επιστημονικός Υπεύθυνος του ερευνητικού προγράμματος Α.Π.Πειρ.Α., το οποίο υλοποιείται στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. και χρηματοδοτείται από το ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. Στα ερευνητικά ενδιαφέροντά του περιλαμβάνονται η αρχαιολογία της Μετανακτορικής περιόδου και της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου, η αρχαιολογία του τοπίου, η οικιστική, η μεθοδολογία και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας επιφανείας, η ιστορία και η αρχαιολογία της πειρατείας, οι οχυρώσεις και η γλυπτική των αρχαϊκών και των κλασικών χρόνων.

Αικατερίνη Μαρία Σανδαλή

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Σάμο. Σπούδασε Κλασική Φιλολογία στο Ε.Κ.Π.Α. Πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. με ειδίκευση στην Αρχαία Ιστορία. Στο παρόν εκπονεί τη διδακτορική διατριβή της στο Τμήμα Φιλολογίας του ίδιου πανεπιστημίου. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα σχετίζονται με τη ρωμαϊκή αρχαιότητα εν γένει. Τα τελευταία χρόνια δραστηριοποιείται στον χώρο της ιδιωτικής μέσης εκπαίδευσης.

Βίβιαν Στάικου

Αρχαιολόγος της ΕΦ.Α. Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας. Πτυχιούχος Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Ε.Κ.Π.Α. και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Προϊστορική Αρχαιολογία από το Πανεπιστήμιο Κρήτης. Έχει εργαστεί σε Μέγαρα, Αχαΐα, Αιτωλοακαρνανία, Λευκάδα και Μεγανήσι. Είναι επιβλέπουσα του Αρχαιολογικού Μουσείου Λευκάδας και έχει πραγματοποιήσει πολυάριθμες ανασκαφές στο νησί. Τα τελευταία πέντε χρόνια είναι υπεύθυνη των σωστικών ανασκαφών που διεξάγονται στο αρχαίο λιμάνι της Λευκάδας. Έχει παρουσιάσει την έρευνά της σε διεθνή συνέδρια και είναι συνεπιμελήτρια των Πρακτικών του 2ου Ιστορικού και Αρχαιολογικού Συνεδρίου Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας. Συμμετείχε στο ερευνητικό πρόγραμμα «Επιφανειακή έρευνα στο Εσωτερικό Αρχιπέλαγος του Ιονίου» (2010-2011).

Παναγιώτης Τζοβάρας

Απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου των Ιωαννίνων (2015). Το 2018 έλαβε με διάκριση τον τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών στη Ναυτική Αρχαιολογία από το Πανεπιστήμιο του Σαουθάμπτον. Την ίδια χρονιά ξεκίνησε τη διατμηματική διδακτορική έρευνά του με τίτλο «The boatbuilding tradition of the Aegean during the Late Neolithic-Early Bronze Age period: Typological classification, digital reconstruction and seakeeping assessment of the period's watercraft», μεταξύ του Faculty of Humanities και του Faculty of Engineering and the Environment του Πανεπιστημίου του Σαουθάμπτον. Στο πλαίσιο αυτής έλαβε το βραβείο Vice President του Πανεπιστημίου του

Σαουθάμπτον, καθώς και την υποτροφία του Southampton Marine and Maritime Institute. Επίσης, η έρευνά του χρηματοδοτήθηκε από την Ελληνική Αρχαιολογική Επιτροπή του Ηνωμένου Βασιλείου, το βραβείο Brumfit και το Humanities Research Fund του Πανεπιστημίου του Σαουθάμπτον. Από το 2017 αποτελεί μέλος της επιστημονικής ομάδας στο Βαθύ Αστυπάλαιας και του Στρόφιλα Άνδρου. Έχει συμμετάσχει σε διάφορες ερευνητικές και ανασκαφικές δραστηριότητες και συνέδρια, ενώ έχει συγγράψει άρθρα για περιοδικά και τόμους βιβλίων.

Άρης Τσαραβόπουλος

Γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και μεγάλωσε στη Ρουμανία. Σπούδασε στη Σχολή Χημικών Μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και εργάστηκε δώδεκα χρόνια στη χημική βιομηχανία και στην τεχνική εκπαίδευση. Ακολούθως, ολοκλήρωσε τις σπουδές στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. Από το 1980 έως το 2012 υπηρέτησε στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, έχοντας για μεγάλα χρονικά διαστήματα ως περιοχές ευθύνης τη Χίο και τα Ψαρά, το Λαγονήσι, τον Πειραιά, τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα. Από το 2000 επέβλεψε σωστικές και, ακολούθως, συστηματική ανασκαφή στη νήσο των Αντικυθήρων. Είναι υπερήφανος, γιατί προσέφερε σε εκατοντάδες φοιτητές, καθώς και σε αναρίθμητους άλλους εραστές της αρχαιολογίας, την ευκαιρία να συμμετάσχουν και να βιώσουν τη μοναδική εμπειρία των αρχαιολογικών ανασκαφών.

Κωνσταντίνος Τσονάκας

Φοιτητής στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Ε.Κ.Π.Α., με ειδίκευση στην Προϊστορική Αρχαιολογία. Το θέμα της διπλωματικής εργασίας του σχετίζεται με την πειρατεία και τον μυκηναϊκό πολιτισμό από τη Μεσοελλαδική έως την Υστεροελλαδική περίοδο. Από τον Αύγουστο 2021 έως τον Ιανουάριο 2022 εργάστηκε ως συμβασιούχος αρχαιολόγος στην ΕΦ.Α. Ηρακλείου στο πλαίσιο του έργου του νέου αεροδρομίου Ηρακλείου. Πιο συγκεκριμένα, απασχολήθηκε στις ανασκαφές εντός του αεροδιάδρομου, στην επίβλεψη εκσκαφών και στα εργασία της Εφορείας, όπου ασχολήθηκε με την καταγραφή, διαλογή και μελέτη των ευρημάτων του έργου. Ως προπτυχιακός φοιτητής, πραγματοποίησε την πρακτική άσκηση του στην Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων κατά το χρονικό διάστημα Ιούνιος-Ιούλιος 2019, όπου ασχολήθηκε με την καταγραφή, τον σχεδιασμό και τη φωτογράφιση αρχαιολογικών ευρημάτων. Επιπλέον, κατά την περίοδο 2018-2019 εργάστηκε εθελοντικά στην ίδια Εφορεία ως βοηθός έρευνας, με καθήκοντα παρόμοια με τα παραπάνω. Έχει λάβει μέρος στην ανασκαφή του μυκηναϊκού ανακτόρου στη Θήβα (2016-2018) και στην ανασκαφή του Ε.Κ.Π.Α. στο Πλάσι του Μαραθώνα.

Σταμάτης Φριντζίλας

Προϊστάμενος του Τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και Μουσείων της ΕΦ.Α. Μεσσηνίας (2014-2023). Γεννήθηκε στον Πειραιά. Έκανε πτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, με ειδίκευση στην Κλασική Αρχαιολογία. Υπήρξε επιστημονικός συνεργάτης στην Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού και επιμελητής έκδοσης του περιοδικού Ναυτική Επιθεώρηση. Επισκέπτης ερευνητής σε διάφορα ευρωπαϊκά μουσεία. Υπότροφος ερευνητής στα αρχαιολογικά ινστιτούτα Μονάχου, Βέρνης, Μάρμπουργκ και Βερολίνου (ESKAS, DAAD, DAI). Αριστούχος Διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με θέμα διατριβής την αττική αγγειογραφία της Αρχαϊκής περιόδου (Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, 2006). Εισήχθη με άριστα και κατόπιν γραπτού διαγωνισμού στην Αρχαιολογική Υπηρεσία. Έχει εργαστεί, επίσης, στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών (2002-2004) και στις Εφορείες Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Λακωνίας και Αρκαδίας (2006-2014). Έχει συνεργαστεί σε συστηματικές ανασκαφές στη Μακεδονία (Βεργίνα, Σίνδος, Καραμπουρνάκι), στην Κάτω Ιταλία (Σύβαρη) και στην Πελοπόννησο (Λύκαιο Όρος). Επόπτευσε διάφορες αρχαιολογικές έρευνες Ξένων Αρχαιολογικών Σχολών (Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών Αθηνών, Φιλανδικό, Νορβηγικό και Σουηδικό Ινστιτούτο) και της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας στην Πελοπόννησο. Έχει πραγματοποιήσει ανασκαφές στη Λακωνία (Σπάρτη), στην Αρκαδία (Παλλάντιο, Καφυές, Μεγαλόπολη, Μανθυρέα, Ασέα, Ορέστειον-Ορεσθάσιον, Ορχομενός) και στη Μεσσηνία (Αβία, Αρχαία Ανδανία, Τριφυλία, Οιχαλία). Υπεύθυνος ευρωπαϊκών προγραμμάτων (ΕΣΠΑ) ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων και δημόσιων έργων. Μεταδιδάκτορας ερευνητής στο Ε.Κ.Π.Α. Είναι συγγραφέας επιστημονικών μελετών με ποικιλία θεμάτων και κύρια πεδία έρευνας την εικονογραφία, την κεραμική, την τοπογραφία, τις επιγραφές, τη νομισματική, τη μετρολογία, τον βίο της αρχαιότητας και τις ανασκαφές που έχει διενεργήσει. Πρόσφατα εκλέχθηκε ως ερευνητής στην Κλασική Αρχαιολογία με έμφαση στην εικονογραφία στο Κέντρον Ερεύνης της Αρχαιότητας της Ακαδημίας Αθηνών.

Curricula vitae of speakers

Anastasia Angelopoulou

She is a graduate of the N.K.U.A., and she has served as an archaeologist in 9th and 3rd Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities, as well as in the Directorate of Prehistoric and Classical Antiquities of the Greek Ministry of Culture and Sports. She currently serves at the Ephorate of Antiquities of the Cyclades as Curator of Antiquities of the island of Tenos. She specializes in the study of the Cycladic Civilization during the Neolithic period and the Early Bronze Age. She has worked in excavations conducted under the auspices of the Archaeological Society of Athens, the Academy of Athens, and the Greek Ministry of Culture and Sports in the Cyclades (Thera, Amorgos, Ios, Naxos), Crete, the Dodecanese (Rhodes, Astypalaia), Attica, and Lemnos. Her scientific work includes a monograph on the Early Cycladic fortified acropolis at Korfari of Amygdalion (Panormos) on Naxos. Also, the scientific editing of the catalog of the exhibition, entitled "From Homer's World: Tenos and the Cyclades in the Mycenaean Age". Her articles, published in international conference proceedings, journals, and exhibition catalogues, include a series of studies on the Neolithic, Early and Late Bronze Age in the Aegean, with an emphasis on pottery, metallurgy, wall paintings, and the development of residential architecture. She has also written articles on the monuments and historical importance of Tenos from the prehistoric to the Roman period.

Filip Budić

He was born on August 8, 1991, in Zagreb. He graduated from the Classical Gymnasium in Zagreb in 2010. After completing undergraduate studies in history and archaeology at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, he finished graduate studies in Classical archaeology (2016) and Ancient History (2017) at the same University. In 2016, he enrolled in the postgraduate doctoral studies in Classical archaeology at the Department of Archaeology (Chair of Classical Archaeology). In July 2022, he defended his doctoral thesis entitled "Geographical, economic and social circumstances of the Greek interest in the Eastern Adriatic Coast". Since October 20, 2021, he has been employed as an Assistant Lecturer at the Chair of Ancient History (Department of History at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb). He has been teaching undergraduate and graduate courses on ancient Greek and Roman history, with special attention to the cultural and political reflections on the Croatian historical area.

Jan Driessen

Professor Emeritus of the UCLouvain (Belgium) and Honorary Director of the Belgian School at Athens (2012-2022). He directs the excavations of the coastal site of Sissi on Crete and co-

directs the excavations at Pyla Kokkinokremos on Cyprus. Apart from Bronze Age social structure, he is especially interested in the archaeology of crisis.

Stamatis Fritzilas

Head of the Department of Prehistoric and Classical Antiquities and Museums of the Ephorate of Antiquities of Messenia (2014-2023). He was born in Piraeus. He studied at the Aristotle University of Thessaloniki, specializing in Classical Archaeology. He was a research associate at the Naval History Service and editor of the journal *Naval Review*. Visiting researcher at various European museums. Undergraduate fellowship (ESKAS, DAAD, DAI) at the Archaeological Institutes of Bern (Switzerland), Munich, Marburg, and Berlin (Germany). Ph.D. from the Aristotle University of Thessaloniki School of Philosophy. His doctoral thesis on Attic vases of the Archaic period was published by the Archaeological Society of Athens (2006). He was admitted after a written competition with excellence in the Greek Archaeological Service. He has also worked at the National Archaeological Museum of Athens (2002-2004) and at the Ephorates of Prehistoric and Classical Antiquities of Laconia and Archadia (2006-2014). He has worked on excavations in Macedonia (Vergina, Sindos, Karabournaki), Italy (Sybaris), and the Peloponnese (Mount Lykaion). He supervised various archaeological projects of foreign archaeological schools (American School of Classical Studies at Athens, the Finnish, Norwegian, and Swedish Institute) and the Archaeological Society of Athens. He has excavated in Laconia (Sparta), Arcadia (Pallantion, Kaphyai, Megalopolis, Manthyrea, Asea, Oresteion-Oresthasion, Orchomenos), and Messenia (Avia, Ancient Andania, Triphylia, Oichalia). Responsible for European projects (NSRF) for the enhancement of archaeological sites and public works. Postdoctoral researcher at the N.K.U.A. He is the author or scientific studies on a wide variety of topics and his main research areas are pottery, iconography, topography, inscriptions, coinage, ancient metrology, and the excavations he has conducted. He was recently elected as a researcher in Classical Archaeology and Iconography at the Research Center for Antiquity of the Academy of Athens.

Nadia Giagoudaki

She graduated from the Department of History and Archaeology of the N.K.U.A. in 2010 with a specialization in History, while a few years later she returned to study at the same department, receiving in 2017 a second degree with a specialization in Archaeology. In 2018, she completed her postgraduate studies in prehistoric archaeology and since 2019 she has been working on her Ph.D. thesis at the N.K.U.A., studying Karystia and the South Euboean Gulf during the Early Bronze Age through the study of the pottery from the settlements of Agios Georgios and Agia Pelagia. Since 2021, she participates as a scientific collaborator in the research project A.P.Pir.A, investigating piracy during the Final Neolithic and Early Bronze Age. At the same time, since 2016 she has been working as a contract archaeologist at the Hellenic Archaeological Service, while in the past she has participated in systematic excavations and intensive surface surveys in Attica, Euboea, the Cyclades, and Crete.

Panagiotis Gounelas

He is a graduate of the N.K.U.A. and a postgraduate student in Classical Archaeology at the University of Crete. He has participated as a volunteer in excavations of the N.K.U.A., the Aegean University, and the University of Crete in Attica, Epidaurus, Crete, Rhodes, and Andros. Since 2021 he has been working as a contract archaeologist for Ephorate of Antiquities of Euboea, and he has also worked on intensive archaeological surveys at Kavos Sidero in Crete and Rheneia. His main research interests focus on the archaeology of the Early Iron Age and the architecture of the Classical period.

Polychronis Iniotakis

He studied Archaeology and Art History in the University of Florence. Until 2000, he worked as a contract archaeologist at the Ephorate of Underwater Antiquities and at the Ephorate of Antiquities of Euboea (former 11th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities). In 2009 he was appointed as Special Advisor to the Minister of Tourism on archaeological issues. Member of the Hellenic Institute of Marine Archaeology (H.I.M.A.), of the Society for Euboean Studies and member of the Board of Directors of the Association of Friends of Ancient Phalassarna. He has been involved in the excavation of ancient Phalassarna since 1993.

Helen Kalmpourtzi

Graduated from the Department of History, Archaeology and Social Anthropology of the University of Thessaly (2017), holder of a master's degree in Classical Archaeology from the Aristotle University of Thessaloniki (2020) and Ph.D. candidate in Classical Archaeology at the N.K.U.A. She worked as a contract archaeologist at the Ephorate of Antiquities of Karditsa and today she works as a contract archaeologist at the Ephorate of Antiquities of Kilkis. During her studies she participated in various university excavations (Zerelia, Skiathos, Dion). She participated in the organizing team of the International University Archaeological Conference entitled "5th Archaeological Work of Thessaly and Central Greece" and of the Conference of the German Archaeological Institute entitled "Neue Forschungen zu frühen griechischen Heiligtümern". Also, she participated as secretarial support at the International University Archaeological Conference entitled "Archaeological Work in Macedonia and Thrace, 31st Scientific Meeting", at the International University Archaeological Conference entitled "Archaeological Work in Macedonia and Thrace, 32nd Scientific Meeting", at the International Scientific Symposium entitled "The Figurine in the Northern Greek Area from Prehistory to Roman Times", and at the Scientific Conference entitled "The Archaeological Work of the Department of Archaeology of the Aristotle University of Thessaloniki".

Petros Kounouklas

He was born in spa town of Kamena Vourla, where he completed his primary and secondary education. In 1992 he enrolled in the School of Philosophy of the N.K.U.A., where he studied Archaeology and History of Art. In 2000 he received a scholarship from the N.K.U.A. and studied at the University of St Andrews, UK, where he received a master's degree in Underwater Archaeology. He holds a Ph.D. from the Department of Anthropology and Archaeology of the University of Bristol, UK, and the topic of his thesis was the architectural and spatial organization of the coastal prehistoric settlement at the site of Kynos Livanaton. In 2015 he successfully completed the course of study for the training of official tour guides of the Department of Higher Schools and Tour Guide Schools of the Ministry of Economy, Infrastructure, Shipping, and Tourism. Since 2001 he has been working as an archaeologist in regional units of the Ministry of Culture, and since 2006 he has been working at the Ephorate of Antiquities of Fthiotida and Evrytania. He holds a postdoctoral researcher position at the Department of History and Archaeology of the N.K.U.A. in the field of the Late Bronze Age. He has participated in rescue and systematic excavations and research projects of Greek institutions and foreign educational missions. He has published papers of archaeological and historical content, has participated in archaeological conferences in Greece and abroad, and, upon invitation, has given seminar courses in Archaeology and History at undergraduate and postgraduate level in establishments of higher education. He is a scientific collaborator of the team that is preparing the studies for the enhancement of the archaeological site of Kynos Livanaton, and a member of the monitoring committee of the project "Restoration and enhancement of the *Asclepieion* of *Daphnous* in Agios Konstantinos, Fthiotida", implemented by the Ministry of Culture and the Region of Central Greece. He was the director on the Greek side of the scientific cooperation programs of the Ephorate of Antiquities of Fthiotida and Evrytania and the German Archaeological Institute at Athens "Topographical Survey at Tithorea, Fthiotida, 2017" and "Topographical Survey in the Kephissos Valley, 2018-2022". In 1998 he received a Commendation from the Hellenic Armed Forces for exceptional actions during his military service in the border areas of the Evros Prefecture. In 2008 he was awarded the Order of the Holy Diocese of Fthiotida for his contribution to the promotion of historical and archaeological research in Fthiotida. In 2020 he was nominated Corresponding Member of the German Archaeological Institute on the recommendation of the scientific advisory committee of the Athens Branch.

George Koutzakiotis

He studied at the Ionian University (BA in History, 1994) and, at postgraduate level, at the *École des Hautes Etudes en Sciences Sociales*, Paris (DEA – Spécialité 'Histoire et Civilisations', 1996). In 2005 he obtained his Ph.D. (Doctorat en Histoire) from the Université Paris I – Panthéon – Sorbonne. Since 2007, he has been a Researcher at the National Hellenic Research Foundation. His research interests mainly focus on the economic and cultural relations between Western Europe and the Ottoman Empire in early modern period and modern period (17th-19th c.).

Evangelos Kroustalis

He obtained a bachelor's degree in Archaeology from the N.K.U.A. (1997-2001), and in 2018, he successfully defended his Ph.D. thesis, titled "Contribution to the Topography of the Northern Slope of the Acropolis and its Surrounding Areas". Since 2022, he is a postdoctoral researcher in Classical Archaeology at the same university. He has participated, since 1997, in systematic excavations on Salamis, Kythera, and Antikythera and has supervised, since 2004, rescue excavations in Piraeus and its environs. His research interests include the historical topography of Athens, Piraeus, and Salamis, topographical applications in archaeology, and Attic epigraphy. Since 2021, as founder and owner of the private firm ILISOS, he has been actively involved in archaeological surveys, focusing on photogrammetric applications, in collaboration with University Departments, Ephorates of Antiquities, and private companies.

Andreas Ladas

He is a graduate of the Department of Philology and of the Department of History and Archaeology of the School of Philosophy of the N.K.U.A. Since December 2019 he has been a Ph.D. candidate in Prehistoric Archaeology at the Department of History and Archaeology of the same university. His research interests include shipbuilding and navigation in the Eastern Mediterranean and the Aegean at the end of the Late Bronze Age and the beginning of the Early Iron Age. He has participated as a speaker in various scientific conferences abroad, and since 2021 he has been participating in the excavation conducted in Palaepaphos, Cyprus, under the auspices of the Department of Archaeology and History of Art of the University of Athens.

Eleni Manakidou

Professor of Classical Archaeology at the Department of History and Archaeology of the Aristotle University of Thessaloniki (A.U.TH.). She has been a Guest Professor and Senior Fellow at European universities and research centers (Archaeological Institute of the Free-University and Interdisciplinary Research Program TOPOI in Berlin; Archaeological Institute of the Free-University in Brussels; École des Hautes Études en Sciences Sociales in Paris; Hellenic Open University; International Hellenic University in Thessaloniki). She is director at the Museum of Casts and Antiquities of the A.U.TH, and co-director of the A.U.TH. excavation at Karabournaki. Director of the Department of History and Archaeology of the A.U.TH. She is scientific responsible for two research programs on pottery finds in Northern Greek settlements and on private and public life in ancient Greece. She is regular member of national and international assessment committees for archaeological programs and scholarships. She is the author of three monographs and co-editor of three volumes on pottery and iconography issues; she published over 80 articles in peer reviewed journals and conference proceedings, and she translated in Greek three archaeological handbooks. Her main research interests are

about ancient Greek pottery, religion and cult, women's iconography, and topography in the periphery of the Greek world.

Nirefs Markakis

He was born in Athens in 1985. He studied Archaeology and History of Art at the N.K.U.A., and Maritime Archaeology at the Master of Maritime and Coastal Archaeology (Mo.M.Arch.) offered by the University of Aix-Marseille. For his MA dissertation, he examines the maritime history of the island of Kythera. He is certified as a Professional Diver specialized in Submarine Archaeology by the French National Institute of Professional Diving, and he has participated in a number of land and underwater archaeological missions and excavations in Greece, Cyprus, Italy, France and Tunisia, conducted by institutions such as the Aix-Marseille University, the Ca' Foscari University of Venice, the École Pratique des Hautes Études - Université Paris Sciences et Lettres, the Centre Camille Jullian, the Centre National de la Recherche Scientifique, the Département des Recherches Archéologiques Subaquatiques et Sous-Marines, and Ipsos Facto.

Eleni Markou

She studied History and Archaeology at the N.K.U.A. and has a master's degree in museum studies. Since 2002, she is working at the Museum of Cycladic Art as Head of Educational Programs. She has organized programs for primary and secondary schools, experiential workshops for teachers, and authored or co-authored books for kids and teachers (e.g., *Is it a Man or a violin? A modern eye on Cycladic sculpture* [2013], *Toys and Games in Ancient Greece* [2020], etc.). She has given papers in several conferences and participated in research programs on museum education, accessibility, etc. From 2021 she is a member of the advisory board of the Digital Comics Museum.

Ioannis Nakas

He was born in 1977 at Ioannina, Greece, where he also earned his BA in Archaeology at the local university in 1999. In 2001-2002 he earned an MA degree in Maritime Archaeology at the University of Southampton, UK. The subject of his thesis was medieval Mediterranean galleys. After that, he worked for many years as a contract archaeologist at the Greek Ministry of Culture, as well as an illustrator, specialized in archaeological finds, site plans, and artistic reconstructions in various sites in Greece and abroad. In 2017-2021 he wrote his Ph.D. thesis on Hellenistic and Roman harbors of the Aegean at the University of Birmingham, UK, which was published by British Archaeological Report in 2022. His research interests include ancient and medieval ships and seamanship, ship iconography, ancient harbors, fortifications, and transport amphorae. He has published many articles on these subjects. He is currently an independent researcher and freelancer, based in Athens, Greece.

Konstantinos Pantzouris

Member of the research team of the A.P.Pir.A. project, he is an archaeologist, a graduate of the Department of History and Archaeology of the N.K.U.A. (2017), with a master's degree in Classical Archaeology (2020) and since 2023 he is working on his Ph.D. thesis in Classical Archaeology, on the study of Tenos during the Classical and Hellenistic periods through the study of farmhouses excavated by himself, under the supervision of the Ephorate of Antiquities of the Cyclades, during rescue excavations. He has participated in systematic excavations and surface surveys in Thessaly (Skotoussa, Mavrovouni, Krannon), in the Cyclades (Xobourgo on Tenos, Paleopolis on Andros, Despotiko), in Crete (Gaidourophas, Estavromenos, Kentri Ierapetra), in Attica (Plasi Marathon), and in Antikythera (Kastro), acting as trench supervisor in several of them. He has participated in pottery studies from Skotoussa at Larissa, Paleopolis on Andros, Xobourgo, Lakkos, and Vourni on Tenos, as well as lamps from the collections of the Benaki Museum, and he has worked as a contract archaeologist in rescue excavations in Tenos. He has presented oral and poster papers at several conferences and has published papers in international scientific journals and conference proceedings. His research interests include the settlement patterns, defense, and agricultural sites of the Archaic, Classical, and Hellenistic periods (especially in Thessaly and the Cyclades), and the archaeology of piracy.

Angelos Papadopoulos

Director of Studies at College Year in Athens. He studied archaeology in the United Kingdom and received his Ph.D. from the University of Liverpool on the iconography of warfare in the Bronze Age Aegean. Before returning to Athens, Angelos worked at the Department of Antiquities in Cyprus discovering this way the wider Eastern Mediterranean littoral. His publications focus on aspects of iconography, warfare, cultural interconnections, and trade in the Late Bronze Age Eastern Mediterranean.

Chrysovalanti Papanastassopoulou

Associate Researcher and Lecturer of Biblical Theology and Biblical Archaeology at the Patriarchal University Ecclesiastical Academy of Crete. She studied Theology at Aristotle University of Thessaloniki and Archaeology and History of Art at N.K.U.A. She completed her master, doctoral and postdoctoral studies in Old Testament and Biblical Archaeology at the Aristotle University of Thessaloniki. She worked as an archaeologist in various excavations (Dispelio, Toumba Thessaloniki, Paliabela and Leptokarya Pieria) and as a teacher in secondary education. She specializes in the field of Aegean and Near Eastern religion and biblical Hermeneutics and Archaeology (study of figurines, burial customs, the phenomenon of religious syncretism, and child sacrifices). She has published three monographs and several papers in scientific journals.

Marina Plati

She studied History and Archaeology at the N.K.U.A. Since 1986, she is the Director of the Department of Educational and Community Programs of the Museum of Cycladic Art, which organizes programs for schools and preschool kids, produces educational material for teachers and students, creates educational games, etc. She has published books for kids (e.g., *Is it a Man or a violin? A modern eye on Cycladic sculpture* [2013], *Playing in ancient Greece with Lysis and Timarete* [2009], *Once upon a time a potter* [2007], etc.) and participated in numerous conferences on museum education and public outreach. Also, she co-directed several Greek and European research projects, such as the “Bridging the Gap between Museums and Individuals with Visual Impairments» (Erasmus+, 2014-2017), the “Towards a Multisensory and Inclusive Museum for Individuals with Sensory Disabilities” (Erasmus+, 2019-2021), the “Museums of Impact” (Creative Europe Program, 2019-2022) and the “Redefining the Future of Cultural Heritage” (Horizon Europe Program, 2021-2024).

Dimitris Sakkas

He holds a BA from the Department of History and Archaeology, University of Ioannina (1997-2001), and an MA in Archaeology and Prehistory from the Department of Archaeology, University of Sheffield (2002-2004). Previous and current archaeological employment included posts in several divisions of the Greek archaeological service, in Attica (2002-2003, 2021-present), Corfu, Arta, and Preveza (2005-2014), where he was a member of the supervising board for the project “Exhibition of the New Nicopolis Museum”, supervisor for cataloguing the antiquities and curator of two sections in the permanent exhibition of the Nicopolis Museum and of two temporary exhibitions. Between 2014 and 2015 he worked for the project “The Archaeological Society at Athens. Integrated Digital Services” of the Archaeological Society at Athens. From 2016 to 2021, he participated in the systematic excavation of the Aidonia cemetery in Nemea, where he was assisting the director of the excavation conducted by the Ephorate of Antiquities of Corinth with the collaboration of the Nemea Centre for Classical Archaeology of the University of California Berkeley. Previously, he had participated in the Middle Kalamas Archaeology Project (2011-2015), where he undertook the study of the Bronze Age pottery. He taught Prehistoric Archaeology in the Corfu Tour Guides School (2009-2010) and developed research activity on pottery issues from Central and Northwestern Greek Mainland in the Middle and Late Bronze Age.

Vangelis Samaras

Postdoctoral researcher in Classical Archaeology at the Department of History and Archaeology of the N.K.U.A. He completed his undergraduate (2007), postgraduate (2011), and doctoral (2017) studies at the same department, specializing in Classical Archaeology. From 2006 to 2018, he was member of the excavation team of the systematic excavation of the N.K.U.A. at Xobourgo on Tenos, and he has undertaken the study of a large part of the

funerary marble monuments from the cemetery of the Classical polis of Tenos at the site “Vardalakos”. From 2018 to 2020, he participated as a team leader at intensive surface surveys of the N.K.U.A. and the Ephorate of Antiquities of Lasithi at Kavos Sidero and Ierapetra, Crete. From 2018 to 2022, he conducted rescue excavations, as a contract archaeologist and under the supervision of the Ephorate of Antiquities of the Cyclades, in Tenos and Mykonos. Between 2020 and 2022, he conducted the postdoctoral research “Nucleation versus Dispersion: The Settlement Pendulum as a Methodological Tool of Archaeological Research”, which was carried out at the Department of History and Archaeology of the N.K.U.A. and was funded by the State Scholarship Foundation. Since 2021, he is responsible for the intensive surface survey at Rheneia, as part of the Rheneia Archaeological Project, a collaborative project between the Ephorate of Antiquities of the Cyclades, the French School at Athens, and the University of Naples. He is currently the principal investigator of the A.P.Pir.A. research project, hosted by the Department of History and Archaeology of the N.K.U.A. and funded by the Hellenic Foundation for Research and Innovation. His research interests include the archaeology of the Postpalatial period and the Early Iron Age, landscape archaeology, settlement archaeology, methodology and exploitation of the results of the archaeological surface surveys, history and archaeology of piracy, fortifications, and sculpture of the Archaic and Classical periods.

Aikaterini Maria Sandali

She was born and raised in Samos. She studied Classical Philology at the N.K.U.A. She completed her postgraduate studies at the Department of History and Archaeology of the N.K.U.A., specializing in Ancient History. She is currently working on her Ph.D. thesis at the Department of Philology of the same university. Her research interests are related to Roman antiquity in general. In recent years she has been active in the field of private secondary education.

Vivian Staikou

Archaeologist of the Ephorate of Antiquities of Aitolokarnania and Leukas. She is a graduate in Archaeology and History of Art from the N.K.U.A., and she holds a master’s degree in Prehistoric Archaeology from the University of Crete. She has worked in Megara, Achaia, Aitolokarnania, Leukas, and Meganisi. She is the supervisor of the Archaeological Museum in Leukas, and she has conducted numerous excavations on the island. During the last five years she has been the supervisor of the rescue excavations carried out in the ancient port of Leukas. She has presented her research at international conferences and is co-editor of the Proceedings of the 2nd Historical and Archaeological Conference of Aitolokarnania and Leukas. She participated in the research project “Inner Ionian Sea Archipelago Survey” (2010-2011).

Aris Tsaravopoulos

He was born in Alexandria, Egypt, and grew up in Romania. After graduating from the Department of Chemical Engineers of the National Technical University of Athens and working for twelve years in the chemical industry and in technical education, he obtained a degree in History and Archaeology from the N.K.U.A. From 1980 to 2012, he worked as an archaeologist in the Greek Archaeological Service, having for extended periods under his responsibility the islands of Chios and Psara, the area of Lagonisi in Attica, Piraeus, as well as the islands of Kythera and Antikythera. Since 2000, he has supervised rescue excavations and, subsequently, a systematic excavation on Antikythera. He takes great pride in having offered hundreds of students and passionate archaeology enthusiasts an unforgettable opportunity to participate in and experience the thrill of archaeological excavations.

Konstantinos Tsonakas

He is a student in the postgraduate program of the N.K.U.A. that focuses on Prehistoric Archaeology. The subject of his MA thesis is related to piracy in Mycenaean culture from the Middle Helladic to the Late Helladic period. From August 2021 to January 2022, he worked as a contract archaeologist at the Ephorate of Antiquities of Herakleion in the project of the new airport in Herakleion. He was involved in the excavations within the runway, in the supervision of excavations in the area, and at the Ephorate's workshops, where he was occupied with the recording, sorting, and study of the finds of the project. As an undergraduate student, he interned in the Ephorate of Underwater Antiquities from June to July 2019, where he worked on recording, drawing, and photographing archaeological finds. Furthermore, during the period 2018-2019, he volunteered at the same Ephorate as a research assistant with similar duties as above. He has participated in the excavation of the Mycenaean palace in Thebes (2018-2019) and in the N.K.U.A. excavation at Plasi in Marathon.

Panos Tzovaras

He was awarded a BA in Archaeology and History of Art by the University of Ioannina in 2015. In 2018 received his MA in Maritime Archaeology with distinction from the University of Southampton. The same year he was awarded the Vice President award of the University of Southampton and the Southampton Marine and Maritime Institute scholarship for his joint Ph.D. research program between the Faculty of Humanities and the Faculty of Maritime and Environmental Engineering of the University of Southampton. The title of his Ph.D. thesis is "The boatbuilding tradition of the Aegean during the Late Neolithic-Early Bronze Age period: Typological classification, digital reconstruction and seakeeping assessment of the period's watercraft". During his Ph.D. candidature, he received the scholarship offered by the Greek Archaeological Committee of the UK and the Humanities Research Fund of the University of Southampton for three consecutive years, as well as the Brumfit award. He received his Ph.D. degree in 2023. Since 2017 is a member of the Vathy's (Astypalaia) and Strofilas' (Andros)

excavation teams. He has participated in several research projects, excavations, and conferences, and published several papers in scientific journals and books.

Olympia Vikatou

Director of the Ephorate of Antiquities of Aitolokarnania and Leukas. She is a graduate in Archaeology and Art History from the University of Genoa and in Archaeology from the University of Athens and received her doctorate in Mycenaean Archaeology from the University of Ioannina and her MA in Archaeology of Eastern Mediterranean from the University of the Aegean. She first joined the Greek Ministry of Culture as an archaeologist in 1989 and served in Olympia from 1990 to 2010, first as an archaeologist and then as Department Head and Deputy of the Ephorate. From 2010 she has been Director of the 36th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities based in Messolongi (now called the Ephorate of Antiquities of Aitolokarnania and Leukas), and from 2014 to 2018 she also held the position of Deputy Director of the Ephorate of Antiquities of Kefalonia and Ithaka. She has been responsible for excavations in Elis, Messenia, Messolongi, and Leukas, and she was also in charge of the rescue excavation of the prehistoric tumuli at Meganisi. She has contributed many papers and books on archaeology. She was in charge of all major excavations carried out during the construction of the Ionian Road and of various NSRF projects for the restoration and enhancement of many monuments and archaeological sites. The new Archaeological Museum of Thermos and the Xenokrateion Museum at Messolongi that has recently opened its gates were created under her supervision. In Leukas, she leads the ongoing systematic excavation of the ancient theatre.

Leonidas Vokotopoulos

He studied History and Archaeology in the Aristotle University of Thessaloniki, where he also completed his postgraduate studies and defended his doctoral thesis. His research work focuses on Crete – especially the area of Zakros, which he has been studying since 1992, in the framework of his participation in the Minoan Roads project of the Ministry of Culture and Sports –, as well as on Aegina and Kythera. His studies cover topics such as pottery typology, architecture, settlement patterns and landscape use, extra-urban sanctuaries and fortified sites, and the time span covered extends from the Final Neolithic period to the end of the Bronze Age. His main research field is the study of the Cretan countryside from the Protopalatial to the Third Palatial period, which he examines in terms of the settlements, the structures of the productive infrastructure and the forms of its practical or symbolic demarcation, seeking to understand the uses of the rural hinterland and the social status of its inhabitants.

Κατάλογος συμμετεχόντων*

- Budić Filip**, Επίκουρος Λέκτορας, Πανεπιστήμιο Ζάγκρεμπ, filipbudic.fb@gmail.com
- Driessen Jan**, Ομότιμος Καθηγητής, Καθολικό Πανεπιστήμιο Λουβέν, jan.driessen@uclouvain.be
- Αγγελοπούλου Αναστασία**, Επιμελήτρια Αρχαιοτήτων Τήνου, ΕΦ.Α. Κυκλάδων, natashaangelopoulou@yahoo.gr
- Βαβουρανάκης Γιώργος**, Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας, gvavour@arch.uoa.gr
- Βικάτου Ολυμπία**, Προϊσταμένη ΕΦ.Α. Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας, ovikatou@culture.gr
- Βοκοτόπουλος Λεωνίδας**, Διδάκτωρ Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης – Ανεξάρτητος Ερευνητής, leonvok@gmail.com
- Γιαγκουδάκη Νάντια**, Υποψήφια Διδάκτωρ Προϊστορικής Αρχαιολογίας – Μέλος της ερευνητικής ομάδας του προγράμματος Α.Π.Πειρ.Α., kgiagoudaki@hotmail.com
- Γουνελάς Παναγιώτης**, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Κλασικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μέλος της ερευνητικής ομάδας του προγράμματος Α.Π.Πειρ.Α., gounelasp@hotmail.com
- Ινωτάκης Πολυχρόνης**, Αρχαιολόγος – Ανεξάρτητος Ερευνητής, iniotaki@yahoo.gr
- Καλμπουρτζή Ελένη**, Υποψήφια Διδάκτωρ Κλασικής Αρχαιολογίας, elekalmp@gmail.com
- Κατάκης Στέλιος**, Αναπληρωτής Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας, stylkatakis@arch.uoa.gr
- Κεφαλίδου Ευρυδίκη**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας, eurkefalidou@arch.uoa.gr
- Κουνούκλας Πέτρος**, Αρχαιολόγος, ΕΦ.Α. Φθιώτιδας και Ευρυτανίας, pkounouclas@hotmail.com
- Κούρου Νότα**, Ομότιμη Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας, nkourou@arch.uoa.gr
- Κουτσακιώτης Γιώργος**, Κύριος Ερευνητής, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, geokoutz@eie.gr
- Κουτσουφλάκης Γιώργος**, Επίκουρος Καθηγητής Ενάλιας Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, gkoutsoflakis@uth.gr
- Κρουστάλης Ευάγγελος**, Μεταδιδάκτορας Ερευνητής Κλασικής Αρχαιολογίας, e_kroustalis@yahoo.gr
- Λαδάς Ανδρέας**, Υποψήφιος Διδάκτωρ Προϊστορικής Αρχαιολογίας, andreas.ladas@hotmail.com

* Όπου δεν δηλώνεται φορέας, η ιδιότητα αφορά το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Μανακίδου Ελένη, Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, hmanak@hist.auth.gr

Μαρκάκης Νηρέυς, ΜΔΕ Ενάλιας Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Αιξ-Μασσαλίας, nireas1485@hotmail.com

Μάρκου Ελένη, Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, emarkou@cycladic.gr

Νάκας Ιωάννης, Διδάκτωρ Κλασικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Μπέρμινγχαμ – Ανεξάρτητος Ερευνητής, jnak77@yahoo.com

Παντζούρης Κωνσταντίνος, Υποψήφιος Διδάκτωρ Κλασικής Αρχαιολογίας – Μέλος της ερευνητικής ομάδας του προγράμματος Α.Π.Πειρ.Α., kpantzouris@gmail.com

Παπαδάτος Γιάννης, Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας, gpapadat@arch.uoa.gr

Παπαδόπουλος Άγγελος, Ακαδημαϊκός Διευθυντής, College Year in Athens, angelos.papadopoulos@cyathens.org

Παπαναστασοπούλου Χρυσοβαλάντη, Ε.Δι.Π. Βιβλικής Θεολογίας και Βιβλικής Αρχαιολογίας, Πατριαρχική Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Κρήτης, valiapapanas@yahoo.gr

Πετράκης Βασίλης, Επίκουρος Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας, vppetrakis@arch.uoa.gr

Πλατή Μαρίνα, Διευθύντρια Τμήματος Εκπαιδευτικών και Κοινωνικών Προγραμμάτων, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, mplati@cycladic.gr

Πλάτων Λευτέρης, Αναπληρωτής Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας, eplaton@arch.uoa.gr

Σακκάς Δημήτρης, ΜΔΕ Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Σέφιλντ – Μέλος της ερευνητικής ομάδας του προγράμματος Α.Π.Πειρ.Α., dnsakkas@icloud.com

Σαμαράς Βαγγέλης, Μεταδιδάκτορας Ερευνητής Κλασικής Αρχαιολογίας – Επιστημονικός Υπεύθυνος του προγράμματος Α.Π.Πειρ.Α., vangelis.samaras@gmail.com

Σανδαλή Αικατερίνη Μαρία, Υποψήφια Διδάκτωρ Κλασικής Φιλολογίας, myblog1.ok@gmail.com

Στάικου Βίβιαν, Αρχαιολόγος, ΕΦ.Α. Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας, vivianstaikou@gmail.com

Τζοβάρας Παναγιώτης, Διδάκτωρ Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Σαουθάμπτον, pat1n16@soton.ac.uk

Τσαραβόπουλος Άρης, Αρχαιολόγος, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, aristsaravopoulos@hotmail.com

Τσονάκας Κωνσταντίνος, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας, kostastso00@gmail.com

Φριντζίλας Σταμάτης, Προϊστάμενος Τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων και Μουσείων, ΕΦ.Α. Μεσσηνίας – Ερευνητής Κλασικής Αρχαιολογίας, Ακαδημία Αθηνών, sfritzilas@gmail.com

Participant list*

Angelopoulou Anastasia, Curator of Antiquities of Tenos, Ephorate of Antiquities of the Cyclades, natashaangelopoulou@yahoo.gr

Budić Filip, Assistant Lecturer, University of Zagreb, filipbudic.fb@gmail.com

Driessen Jan, Professor Emeritus, UCLouvain, jan.driessen@uclouvain.be

Fritzilias Stamatis, Head of the Department of Prehistoric and Classical Antiquities and Museums, Ephorate of Antiquities of Messenia – Researcher in Classical Archaeology, Academy of Athens, sfritzilias@gmail.com

Giagoudaki Nadia, Ph.D. Candidate in Prehistoric Archaeology – Member of the research team of the A.P.Pir.A. project, kgiagoudaki@hotmail.com

Gounelas Panagiotis, Postgraduate Student in Classical Archaeology, University of Crete – Member of the research team of the A.P.Pir.A. project, gounelasp@hotmail.com

Iniotakis Polychronis, Archaeologist – Independent Researcher, iniotaki@yahoo.gr

Kalpourtzi Helen, Ph.D. Candidate in Classical Archaeology, elekalmp@gmail.com

Katakis Stelios, Associate Professor of Classical Archaeology, stylkatakis@arch.uoa.gr

Kefalidou Eurydice, Associate Professor of Classical Archaeology, eurkefalidou@arch.uoa.gr

Kounouklas Petros, Archaeologist, Ephorate of Fhiotida and Evrytania, pkounouclas@hotmail.com

Kourou Nota, Professor Emerita of Classical Archaeology, nkourou@arch.uoa.gr

Koutsouflakis Giorgos, Assistant Professor of Maritime and Underwater Archaeology, University of Thessaly, gkoutsouflakis@uth.gr

Koutzakiotis George, Senior Researcher, National Hellenic Research Foundation, geokoutz@eie.gr

Kroustalis Evangelos, Postdoctoral Researcher in Classical Archaeology, e_kroustalis@yahoo.gr

Ladas Andreas, Ph.D. Candidate in Prehistoric Archaeology, andreas.ladas@hotmail.com

Manakidou Eleni, Professor of Classical Archaeology, Aristotle University of Thessaloniki, hmanak@hist.auth.gr

Markakis Nirefs, MA in Maritime and Coastal Archaeology, University of Aix-Marseille, nireas1485@hotmail.com

Markou Eleni, Head of Educational Programs, Museum of Cycladic Art, emarkou@cycladic.gr

* Where no institution is stated, the status refers to the National and Kapodistrian University of Athens.

Nakas Ioannis, Ph.D. in Classical Archaeology, University of Birmingham – Independent Researcher, jnak77@yahoo.com

Pantzouris Konstantinos, Ph.D. Candidate in Classical Archaeology – Member of the research team of the A.P.Pir.A. project, kpantzouris@gmail.com

Papadatos Yiannis, Professor of Prehistoric Archaeology, gpapadat@arch.uoa.gr

Papadopoulos Angelos, Director of Studies, College Year in Athens, angelos.papadopoulos@cyathens.org

Papanastassopoulou Chrysovalanti, Associate Researcher and Lecturer of Biblical Theology and Biblical Archaeology, Patriarchal University Ecclesiastical Academy of Crete, valiapapanas@yahoo.gr

Petrakis Vassilis, Assistant Professor of Prehistoric Archaeology, vppetrakis@arch.uoa.gr

Plati Marina, Director of the Department of Educational and Community Programs, Museum of Cycladic Art, mplati@cycladic.gr

Platon Lefteris, Associate Professor of Prehistoric Archaeology, eplaton@arch.uoa.gr

Sakkas Dimitris, MA in Prehistoric Archaeology, University of Sheffield – Member of the research team of the A.P.Pir.A. project, dnsakkas@icloud.com

Samaras Vangelis, Postdoctoral Researcher in Classical Archaeology – Principal Investigator of the A.P.Pir.A. project, vangelis.samaras@gmail.com

Sandali Aikaterini Maria, Ph.D. Candidate in Classical Philology, myblog1.ok@gmail.com

Staikou Vivian, Archaeologist, Ephorate of Antiquities of Aitoloakarnania and Leukas, vivianstaikou@gmail.com

Tsaravopoulos Aris, Archaeologist, Ministry of Culture and Sports, aristsaravopoulos@hotmail.com

Tsonakas Konstantinos, Postgraduate Student in Prehistoric Archaeology, kostastso00@gmail.com

Tzouvaras Panos, Ph.D. in Prehistoric Archaeology, University of Southampton, pat1n16@soton.ac.uk

Vavouranakis Giorgos, Professor of Prehistoric Archaeology, gvavour@arch.uoa.gr

Vikatou Olympia, Director of the Ephorate of Antiquities of Aitoloakarnania and Leukas, ovikatou@culture.gr

Vokotopoulos Leonidas, Ph.D. in Prehistoric Archaeology, Aristotle University of Thessaloniki – Independent Researcher, leonvok@gmail.com

Επιστημονική Επιτροπή / Scientific Committee*

Ομότιμη Καθηγήτρια Νότα Κούρου / Professor Emerita Nota Kourou

Ομότιμη Καθηγήτρια Νάγια Σγουρίτσα / Professor Emerita Naya Sgouritsa

Καθηγητής Γιώργος Βαβουρανάκης / Professor Giorgos Vavouranakis

Καθηγήτρια Παυλίνα Καραναστάση, Πανεπιστήμιο Κρήτης / Professor Pavlina Karanastasi, University of Crete

Καθηγητής Αλέξανδρος Μαζαράκης Αινιάν, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας / Professor Alexandros Mazarakis Ainian, University of Thessaly

Καθηγήτρια Ελένη Μανακίδου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης / Professor Eleni Manakidou, Aristotle University of Thessaloniki

Καθηγητής Διαμαντής Παναγιωτόπουλος, Πανεπιστήμιο Χαϊδελβέργης / Professor Diamantis Panagiotopoulos, Heidelberg University

Καθηγητής Γιάννης Παπαδάτος / Professor Yiannis Papadatos

Καθηγητής Δημήτρης Πλάντζος / Professor Dimitris Plantzos

Καθηγητής Μανόλης Στεφανάκης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου / Professor Manolis Stefanakis, University of the Aegean

Αναπληρωτής Καθηγητής Ανδρέας Βλαχόπουλος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων / Associate Professor Andreas Vlachopoulos, University of Ioannina

Αναπληρωτής Καθηγητής Στέλιος Κατάκης / Associate Professor Stelios Katakis

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ευρυδίκη Κεφαλίδου / Associate Professor Eurydice Kefalidou

Αναπληρωτής Καθηγητής Κωνσταντίνος Κοπανιάς / Associate Professor Konstantinos Koranias

Αναπληρωτής Καθηγητής Λευτέρης Πλάτων / Associate Professor Lefteris Platon

Επίκουρος Καθηγητής Νικόλας Δημάκης / Assistant Professor Nikolas Dimakis

Επίκουρη Καθηγήτρια Μάρλεν Μούλιου / Assistant Professor Marlen Moulou

Επίκουρος Καθηγητής Αντώνης Κοτσώνας, Πανεπιστήμιο Νέας Υόρκης / Assistant Professor Antonis Kotsonas, New York University

Επίκουρος Καθηγητής Γιώργος Κουτσουφλάκης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας / Assistant Professor Giorgos Koutsouflakis, University of Thessaly

Επίκουρος Καθηγητής Βασίλης Πετράκης / Assistant Professor Vassilis Petrakis

* Όπου δεν δηλώνεται φορέας, η ιδιότητα αφορά το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
/ Where no institution is stated, the status refers to the National and Kapodistrian University of Athens.

Οργανωτική Επιτροπή / Organizing Committee*

Νάντια Γιαγκουδάκη, Υποψήφια Διδάκτωρ Προϊστορικής Αρχαιολογίας / Nadia Giagoudaki, Ph.D. Candidate in Prehistoric Archaeology

Ορέστης Γουλάκος, Μεταδιδάκτορας Ερευνητής Κλασικής Αρχαιολογίας / Orestis Goulakos, Postdoctoral Researcher in Classical Archaeology

Παναγιώτης Γουνελάς, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Κλασικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης / Panagiotis Gounelas, Postgraduate Student in Classical Archaeology, University of Crete

Αλεξάνδρα Μάλλιου, ΜΔΕ Προϊστορικής Αρχαιολογίας / Alexandra Malliou, MA in Prehistoric Archaeology

Κωνσταντίνος Παντζούρης, Υποψήφιος Διδάκτωρ Κλασικής Αρχαιολογίας / Konstantinos Pantzouris, Ph.D. Candidate in Classical Archaeology

Δημήτρης Σακκάς, ΜΔΕ Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Σέφιλντ / Dimitris Sakkas, MA in Prehistoric Archaeology, University of Sheffield

Βαγγέλης Σαμαράς, Μεταδιδάκτορας Ερευνητής Κλασικής Αρχαιολογίας / Vangelis Samaras, Postdoctoral Researcher in Classical Archaeology

Το συνέδριο διοργανώνεται στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος «Από την αρχαιολογία της πειρατείας στην πειρατική αρχαιολογία. Η πειρατεία στις ελληνικές θάλασσες από τους προϊστορικούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους» (Α.Π.Πειρ.Α.), το οποίο υποστηρίζεται από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στο πλαίσιο της Δράσης «2η Προκήρυξη ερευνητικών έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την ενίσχυση Μεταδιδακτόρων Ερευνητών/τριών» (Αριθμός Έργου: 34).

The conference is organized in the framework of the research project “From Archaeology of Piracy to Pirate Archaeology. Piracy in the Greek Seas from Prehistoric to Roman Times” (A.P.Pir.A.), supported by the Hellenic Foundation for Research and Innovation (H.F.R.I.) under the “2nd Call for H.F.R.I. Research Projects to support Post-Doctoral Researchers” (Project Number: 34).

* Όπου δεν δηλώνεται φορέας, η ιδιότητα αφορά το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
/ Where no institution is stated, the status refers to the National and Kapodistrian University of Athens.

